

klácel 1

P ř e h l e d
r u k o p i s n é p o z ů s t a l o s t i
F R A N T I Š K A M A T O U Š E K L Á C E L A
v knihovně Náhrstkova zemského musea.

klácel 1

A

- I. Psychologie bearbeitet nach den österreichischen Schulbuche
Likawetz.Grätzer Auflage 1820.8', 286 s.
2. Rechtsphilosophie /titul na hřbetě knihy a tužkou na s.4.
na 10.s.:Rembold. Einleitung I.- XII. a 244 s.,in 8'.
3. Philosophie /bez autora/,nepagin.,153 ~~xxx~~.23 archů in 8'.
4. Philosophie des Vernünftig-Guten dargestellt zur Nachhülfe
für wissenschaftlich sich bildende Jugend von Mattaeus
Klácel. Sv.I.in 4', 176 s.Philosophie des moralischen nach
seiner objektiven Seite.1844. - sv.II,196 s. 1844. -
sv.III.219 s. 1844.
5. Dobrověda v rozprávkách.5 sešitů in 4'.neúpl.,na 260 s.
6. De philosophiae laudibus.I vel.arch.
7. Logik.I.čl,33 archů.II.Systematik.Nach Bachmann.3I archů.
III.Geschichte der Logik.5 archů . Celkem 69 archů in 4'.
8. Stylistik.I.Teil.Die logische Seite.I vel.arch.
9. Religiöses Jahrbuch. 17 půlarchů in 4'.neúplné.
10. Věda o člověku.34 vel.archů,nedokonč. Z r.1841-42.
11. Věkoslav.Časopis pro poznání sebe samého a upevnění vůle
k duchovnějši budoucnosti.Čís.I.-V.22.-25.IV.1841. 5 vel.
archů.Nedokončeno.
12. Rozvinutí vědectva. 8 vel.archů. /Uveř.v ČČM 1841,s.127-141.

13. Ueber das Slaventhum in Mähren. 34 vel.archů, neúplné. /Přepřac. bylo uveř. česky v ČČM 1842, s. 163-189. s názvem Kosmopolitismus a vlastenectví s obzvláštním ohledem na Moravu./
14. O smrti. 7 vel. archů. 1843. / Uveř. v ČČM 1843, s. 329- 347.
15. O divadle. 8 vel. archů. Část většího celku. 1845. Karel 2
16. Strauss. Výtah z knihy Křesťanská víra v časovém rozvinutí a v rozbroji s nynější vědovností od Dra Davida Strause. 5 vel. archů. Neúplné.
17. Dva sešitky výpisků z textů staročeských. Pořízeno v pražských knihovnách. K tomu 23 kusů opisů ruz. prací cizích.
18. Předmluva k zamýšlenému časopisu moravskému. 4 vel. archy.
19. Na pováženou. 3 vel. archy, uveřejněné v Ohéřalově Týdeníku 1848, s. 297-301.
20. Na pováženou. Návrh na ústavní a správní zřízení Moravy. 2 vel. archy. Nečokonáno.
21. Zápisky a zpráva o sjezdě slovanském v Praze. 3 archy.
22. Cvičení mysli. 23 půlarchy in 4.
23. Příspěvky ku vědeckému slovníctvu. 2 listy in 4.
24. Slova stará zasluhující obnovení. Písmeny h, ch, k. 2 archy.
25. O ústavech lidmilé obecnomyšlnosti. 40 půlarchů malého 4, osmý chybí. Vydáno v kalendáři Nejnovější morav.-slez. domácí přítel, 1854.
26. O rozdílech přirozené povahy lidské. 8 vel. archů. Vydáno v tomtož kalendáři.
27. Materiál k Průvodníčku těch, jenž stěhují se do Ameriky. 18 lístků malé 8. Také německy psáno.
28. Meditationes. Německy, XV úvah na 20 arších. 1853.
29. Parallelen zwischen der deutschen und polnischen Literatur von Dr. Th. F. Bratranek. 28 dvojlistů malé 8, opis přechásky cizí rukou. 1851.
30. Přehledy dějin všeobecných od r. 2000 př. Kr. do r. 1866. Německy. Sešit.

31. Kulíšek. Překlad německého „Reinecke Fuchs“ od F.M.Klácela 1840. 3 s.předmluvy, 321 s.vel.8, opsáno krásně růz.rukou. Svázáno v knihu. Vydáno J.P.Jordanem v Lipsku 1845.
32. Bájky Bidpajovy. Část cizího přepisu, 16 s.in 4.
33. Krkonoský duch. XX vel.archů tříaktovky, opis originálu Klácelova, tužkou opravovaný Al.V.Šemberou.
34. Rybrcol. Přástevník kratochválně a ponaučně rozmlouvají o nenarozeném duchu kouzelnickým Reposolovi, neb, jak říká obyčejně, Rybrcoulovi: rozdělené po prástvách. II vel.archů. Nedokončeno.
35. Zápisník velkého formátu foliového, nepaginovaný, bez nadpisu, desky utrženy. Na s.9-44 básně české i německé. Od zadu poznámky spisů došlých, příjmu a vydání Hlasu Jednoty Svobodomyslných, adresy členů a odběratelů.

- Kl'al (3)
36. Rozličné verše, většinou publikované. Na papíře různých formátů. Přísloví a pořekadla, 8 kusů. Paběrky, 4 kusy. Hádanky, 6 kusů. Zrnka 49 kusů. Jadérka, Úvahy, Připomínky, 9 kusů. Mysli-bud, 9 kusů. Sv. Antoníček Pačovanský dle Vil. Buše, 16 kusů. Ličmila 35 kusů. Jahůdky 48 kusů. Ostatní 132 kusy.

- 1 -

Kl'al

(4)

an. Kl'al - B 4

1. Anglická cvičebnice v rozmluvách. 24 malé půlarchy in 4. Neúplné.
2. Anglická mluvnice. 56 listů in 4. Neúplné.
4. Výklad slov a pojmů. 37 listů, neúplné, necelé písmeno a.
5. Výklad slov důvodně na 42 listech, zachováno 36.
6. Sklad vysvětlivek. 3 listy. Neúplné.

Kl'al 4

Kl'al 4.

7. Materialie k vysvětlivkám. 21 listů, 25 menších lístků, opis cizí rukou, 10 půlarchů.
8. Máme to také! či zčeštění prozatímní as půl druhého tisíce slov cizích ku prospěchu mladého liču českého, toužícího prohlédnouti kořeny jazyka anglického a jiných. 39 listů.
9. Výklad a Překlad slov z cizích jazyků do češtiny zabloudilých. 1882. 35 listů.

13. Allen: výběr myšlenek z knihy Reason the only Oracle of Man. a skromné úvahy o tom. 5 listů. Mluvovědecký průvod skrze knížku. 1881. 21 listů.
14. Cedítka /způsobů a tlachů /. 5 listů. Neúplné. Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných IV. 1876.
15. Cvičení logická a/ mladého lidu, jemuž se rozum rozvíjí. 12 listů, neúplné. B./ Úvahy. 11 listů, neúplné. c. jako a., jen jiné osoby rozmlouvají. 3 listy.
16. Člověkověda. Otázky z Člověkovědy. 8 listů, neúpl. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných IV. 1876./
17. Darwin. 6 listů, neúplné.
18. Darwinovic. 37 listů. Povídka.
19. Dějiny Spojených Států. 82 listy, neúplné. Vyslo tiskem 1878.
20. Dějstvo. 12 listů, neúplné. /Vydáno v Hlasu Jednoty Svobodomyslných I. 1872./

Handwritten signature and number 4

21. Děvče husitské. Dramat. obrázek z Prahy r. 1419. 20 listů. I. list chybí. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomysl. III. 1875./
22. Dobrověda na základě rozdílů mozkových. 135 l., neúplné. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných III. 1880./
23. Faust. Cyklus německých přednášek 1874. II. předn. 9 listů. III. 16 l., IV. 8 l., V. 13 l. bez I., VI. 15 l., VII. 7 l., chybí 2., VIII. 6 l., IX. 9 l., X. 6 l., XI. 7 l. Celkem 96 l.
24. Graves: Světa 16 ukřižovaných spasitelů. 58 listů vel. 8, neúplné. Tiskem 1877.
25. Graves: Úvedení Dvaceti sedm Biblí či Božích Zjevení. Překlad z r. 1879. 21 listů, neúplné. Ti kem v Milwaukee 1880.
26. Graves: Všemohoucí Satan. 23 listů, neúpl. Knižně 1878.
27. Historie literatury vš-náro ční. 3 listy, neúplné.
28. Hospodář. 5 listů, neúplné.
29. Chelčický. Požle Palakého. 5 listů, neúplné.

30. Infidels. Vyznání Infidelů. 16 listů, neúpl. Slovník pověry, 17 listů, neúpl. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných VI. 1878./
31. Ingersoll: Mýlky Mojžíše. Přednáška 1879. 15 listů. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných VII. 1879./
32. Ingersoll o duchách. 12 listů.
33. Ingersoll: Oration an the Gods. 5 listů, neúplné.
34. Ingersoll: O svobodě mysli. 6 listů, neúplné. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných VI. 1878./
35. Ingersoll: Úryvky z jeho článků. 4 listy, neúpl.
36. Jadérka. Prosa. 4 listy.
37. Katechismus či cesta k Osvojení mysle. 63 listů. Neúpl.
38. Katechismus pro mládež Jednoty Nemýlenců či příznivců svobodného rozumu. 28 listů, neúplné.
39. Kristus v pravdě. Životopis. 18 listů.
40. List z Říma. Zajímavý. 5 listů. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných V. 1877./
41. Mens sana in corpore sano. 11 listů, neúpl. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných VIII. 1880./
42. Myslenky při čtení proslulého spisu F. Hellwalda: Země a obyvatelé její. 9 listů, neúpl.
43. Náboženství - víry. /národů východních/. 26 listů, neúpl. /otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných V. 1877./
44. Návod ku čtení písmen a tisku českého a to za jeden týden. 1 list, neúplné.
45. Nooklast. 12 listů, neúpl. Seznam sv. vzácností spolku Nooklast. 7 listů. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných IV. 1876./
47. Oprava náboženství, velmi důležitá a neodkláněná. 2 listy, neúpl.
48. Paběrky /prosou/. 33 různých listů.
49. Paine, Th. Výťah z knihy Age of Reason. 9 listů, neúpl.
50. Pohádky maličkých, nedospívavých. 16 listů, neúpl.

Klášal 4

František Matouš K l á c e l .

Krabice č. 3.

Soubor negativů 6 x 6: portrét F.M.Klácela a titulní list
knihy: Řehoř Mendel. /E 6, Klácelův
archiv v knihovně Náprstkova muzea./
Celkem 12 ks

Red

5

51. Pořádek v pospolitosti lidské, Utopie. 35 listů, neúpl. Z části z Listův o socialismu a kommunismu. / Otiskováno v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných. /
52. Pout na Svojanov. Životopisy. 83 listů, neúpl. / Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných VII. 1879 a 1880. /
53. Předběžné poznámání. Učeb. osnova českoamerických škol. 4 listy.
54. Přehled historie orientálské. 5 listů.
55. Převedení biblických názvů a významů na způsob vyjádření vědeckého. II list neúpl. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svobodomyšl. V. 1877.
56. Přírodověda, Otázky z přírodovědy. 14 a 20 listů, neúpl. / otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných II. 1873 a IX. 1881. /
57. Protimluvy dogmatické. 7 listů neúpl.
58. Pustí na poušti. Romance Mr. Will. Mc Donella, uzpůsobená ku prospěchu Svobodomyšlných dětí. 37 listů, neúpl. / Vydáno v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných VIII. 1878. /
59. Rady a recepty. 24 růz. listy, neúpl.
60. Řeči české. 140 růz. listů.
61. Řeči německé. 35 listů růz.
62. Románky, z bible. 2 listy, neúpl.
63. Rozhada, neboli vědecká hádka mezi rabbim S. a filosofem S. v Milwaukee. 6 listů. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svobodomyšl. IV. 1876. /
64. Rozumování. 7 růz. listů.
65. Rukopis bratra Palečka. II listů, neúpl.
66. Rukopis Ladoměřský. 52 listů, neúpl. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svob. III. 1875. /
67. Sešah : selam, květomluva. II listů, neúpl.
68. Slovníček theologický. I list. Slovník theologický. 9 listů, neúpl. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svobodomyšl. VIII. 1880. /
69. Slza na rozcestí dvou věků podle M. Grossmanna. Fovídka. II listů, neúpl.
70. Smích a směšné. 18 listů, neúpl. / Otiště. v Slovanu Americkém III. 1871. /
71. Spasitelové. 59 listů větš. dvojitých, neúpl.

Red 5

- 72. Škola na Svojanově. 10 listů, neúpl. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svob. I. 1872. /
- 73. Škola pravdomělosti. 7 listů, neúpl. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svob. VIII. 1880. /
- 74. Úvahy. II listů různ.
- 75. Včelařství. 2 sešity, neúpl. / Otiště. v Slavenu Amerik. I. 1870. /
- 76. Vesměrnost. V Náprstkově muzeu byl rukopis již od 6. IX. 1884, darem T. Petřtyla z Chicaga. 24 listů, sváz. v knihu. / Knižně 1882. /
- 77. Výbor myšlenek /z kulturní historie/. 16 listů, neúpl.
- 78. Zákony přírodní. 7 různ. listů. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svob. III. 1875. /
- 79. Zámek Porýnský Eden/Ráj/ vydal B. Auerbach a dle angl. přel. Ladimír Klácel. Milwaukee 1880. 6 a 1/2 aršíků, pak 1. I. - 1889.

Klácel 5

- 80. Zdravá mysl. 28 l., neúpl. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svobod. VII. 1879.
- 81. Zlatá jablůčka. Povíčka dle Susan H. Wison přel. Lad. Klácel. 30 listů, 2 dýbčí. / Otiště. v Hlasu Jedn. Svobod. VII. 79.
- 82. Zpověď obecná. 5 listů.
- 83. Zpozdilost bible o svěcení. 4 listy, kuse.
- 84. Zrnka. Průběh. 7 listů.
- 85. Žena v domácnosti. 3 listy, úplné. Výtisk z brožury s tím názvu, vyd. v Praze 1870.

Klášal 6

3. Lístkový materiál k slovníku česko- anglickému.

10. Výroční památky či Historický kalendář. 6 sešitů malého fol.
- II. Věčný Kalendář či Kniha Svojanovská obsahující zajímavé a poučlivé čtení na všechny dny života. 1877. 138 listů a 5 listů konceptu. Neúplné. Vyšlo v Milwaukee u Ant. Nováka 1877.

37. Překlad Immermannova Tulipánka není v pozůstalosti americké, ale spolu s korespondencí Šemberovou získán Múseem království českého a nyní v oddělení rukopisů, sign. V.E.87.

46. Obsahy Hlasu Jednoty Svobodomyslných, roč. I., II., III., IV., VII., VIII., IX. 7 listů.

48. Organizování obce Svobodomyslných cechův amerických. 84 různých kusů. články pro časopisy, návrhy spolkových stanov, i jiných zařízení Jednoty Svobodomyslných. vesměrná /výjma/... na náčinný náprav nyní rakouské.

87. Různé pracovní. Drobné články a neurčené listy z celších prací. 239 různých kusů.

88. "Připomínka"

Klášal 7

Věčný kalendář či kniha Svojanovská

12. Širší zpracování téže knihy, podklad pro předešlé, 364 archů a 16 volných listů. Neúplné.

ar. K L Á Č E L 8.

1. "Labe." 1 list po obou stranách popsáný; zřejmě přípo-
mínky k nějakému textu. Bez autora.
2. Dopis A.V.Šembery z Vídně 6.6.1869 F.M.Klácelovi. 6 str.
3. Dopis A. Haiduška. /Skvělost pro despotism v Texas./
4. Dopis Jozefa Nawrátila, Montgomeri 1870.
5. Dopis M.J.Kazimoura, Collinsville, 24.6.1872. 10 str.
6. Dopis od Josepha Lorette, New Orleans, 12.9.1872. 1 list.
7. Dopis od G.J.Lešikara, New Ulm, 25.4.1870. 1 lístek.
8. Dopis od Jos. Lorette, New Orleans, 27.5.1873. 1 list.
9. Dopis od J.Tesaříka, Košut, 18.5.1873. 1 list.
10. Dopis od M.J.Kazimoura, Collinsville, 1.7.1873.
11. Dopis od Josefa Broulíka, Denver, 20.8.1873. 1 list.
12. Dopis od G.J.Lešikara, High Hill, 26.8.1873. 1 dvoulist.
13. Dopis, podpis nečitelný, High Hill, 26.8.1873 /Lešikar?/,
1 list.
14. Dopis od Josepha Mo. /?/, Traverse City, 18.11.1873. 1 list.
15. Dopis od A.O.Nepila, Crete, Nebraska, 10.2.1876. 1 list.
16. Dopis od Toma Petrtyla, Chigago, 5.6.1877. 1 dvoulist.
17. Dopis od Matěje Mikšíčka, Brno, 26.5.1879. 1 list.
18. Dopis od učitelky ? ; Rájec, 7.4.1830. 1 dvoulist.
19. Dopis od Maxe Kirchmana, Allegheny City, 13.6.1881. 2 listy.
20. Dopis od Toma Petrtyla, Chigago, 12.12.b.r. 1 list.
21. Dopis od Jana Nešpora, 11.února, b.r., místo neč.
22. Dopis od Josefa Somra, Cedar Hill, Neb. 10.3.1882. 1 list.
23. Z Holomouce na Moravě. /Původně dopis, snad upraven jako
článek pro tisk. b.d. b.a. 3 str.
24. Rukopis na dvou listech b.d. a b.aut.
25. Dopis od A.O.Nepila, Richmond Waschington, 14.8.1872.
1 dvoulist.
26. Lístek psaný Josefem Somrem /o Klácelově hospodyně Anně
Telnerové-Mohlové./ Lístek vložen do obálky
s adresou Prof.Ladislav Klácel, Belle Plaine
a přiložena Klácelova podobenka.

ar. KLÁČEL 8.

27. Klácelův dopis neznámému adresátu, 27.11.1876 nebo 8.1 list
28. Klácelův dopis neznámému adresátu, Belle Plaine, 16.8.
1881. 1 list.
29. Klácelův dopis neznámému adresátu, Milwaukee, b.d. 1 list
30. Klácelův dopis neznámému adresátu, b.d. 1 dvoulist.
31. Klácelův rukopis, dopis s poznámkami, b.d.
32. Klácelův rukopis, opis, b.d.
33. Stará upomínka, rukopis na dvoulistu /Jan Wotizka?/.

34. F.M.Klácel: Soustava poznání. Rukopis, 8 půlarchů.
35. " Ovičení myslí I. Uč.kdo umí pojmenovati díly
těla člověčího.
48 listů.
36. " Připomínka na 24.května 1877. Okerovanán
Klácelův rukopis. 16 listů.

Knihy:

- K.224/48 37. F.M.Klácel: Listy přítele k přítelkyni.
Melantrich, Praha 1948, str.176.
K.175/47 38. " Slovník pro čtenáře novin, w němž se vysvětlují
slova cizího původu.
Már.Jednota sv.Cyrilla a Methuda, Brno 1849,
brož.str.166.
K.178/47 39. " Lyrické básně od...
Rudolf Rohrer, Brno 1836, str.93. váz.
K.434/58 40. " Anekdoty, dobré nápady a wtipy.
str. 240, váz. 1846?
41. " Dobrowěda.
Praha, 1847, str.320, váz.
/Malá encyklopedie nauk, č.VII, nákladem
Českého muzea./
42. " Dobrowěda.
Praha 1847, str.320, brož.
/Malá encyklopedie nauk, č.VII. nákladem
Českého muzea./
43. " Ferina lišák. Praha, J.Otta, 1906.
str.246, brož., malý formát
44. Výpisky Klácelovy z "Historie české od r.1602-23" od
Pavla Skály ze Zhoře. Rukopis, 201 str.,
clpl.vazba.

45. Blätter für freies religiöses Leben. 15.roč.Leden 1871,
Nr.7, Philadelphia.
Zertrümmerte Götter.
str.98 - 112.
46. Brandl V. : Příspěvky k životopisu Matouše Františka
Klácela.
Čas. Mat.Mor.14./1882/. str. 71 - 120.
47. SVOJAN. Roč.1, číslo 2, Chicago, únor 1895.
/Augustin Smetana a jeho zápisky, řeč Josefa
Baráka a další články./
str.82 - 160.
48. 3 lístky poznámek.
49. Pozvánka na výstavu "Život a dílo soisovatele Františka
Matouše Klácela" v České Třebové 1.6.1958.
50. Festrede des Wortführers der Zöglinge. Tisk, 1 dvoulist,
/pošk./, str. 4 - 6.
51. In Consecratione Episcopi Dicitur Praefatio communis,
vel occurrens de Tempore. Infra Actionen Consecrator
dicit: 1 arch tisku.
52. Philosophie des Unbewussten. Fejeton, novinový výstřižek,
2 ks.
53. Konvolut částí tisku "Osvěta americká". 1906 a ?

ar. KLÁČEL 9.

F o t o g r a f i e .

1. Fotografie - reprodukce, žena se zdviženým Jezulátkem.
2. " - Klácelův hrob s pomníkem v Belle Plain, Iowa.
13 x 17 cm, na kartonu
- D.173a 3. " - Klácelův náhrobní pomník, 22 x 16-5cm, na kar-
1908 tonu
4. " - retušovaná, chám, 13 x 20 cm, na kartonu
5. " - podobizna muže, retušováno, 15.4. x 10.5cm
karton
6. " - věnce z pohřbu prof.L.Klácela v Americe. 3 x
14 x 23 c,
- D.173b 7. " - dům, v němž Klácel zemřel, Belle Plaine,
1908 Iowa, 13 x 18 cm, na kartonu
8. " - podobizna F.M.L.Klácela. Retuš, 16 x 12 cm
karton
9. " - podobizna kněze ~~Klácel~~ /~~Klácel~~ Mendel, retuš., 13.5 x 10cm
na kartonu
- k.př. 10. " - podobizna F.M.Klácela, 10.5 x 6 cm
6/63
11. Souber fotografií cca 10.5 x 6 cm z Klácelovy pozůstalosti:
Řehoř Mendel
12. M.Miklíček
13. Fr.Záleský s rodinou, Klácelův hostitel v Belle Plaine.
14. A.V.Šembera, Vídeň 1863.
15. L.A.Schlesinger
16. J.J.Lešíkar
17. Zach
18. Anna Fellnerová, provd.za Johna Mohla
19. Antonín Jarkal v S.Paul
20. Jan Tesařík
21. Jan Tesařík mladší
22. Antonín Otokar Nepil
23. Prof.Lad.Skácel
24. Anna Lisec
25. A.Černá ze St.Louis.

ar. Klácel 9.

Fotografie.

26. Klácelova žačka bez udání jména
27. " " "
28. " " "
29. " " "
30. " " "
31. " " "
32. Chrám s klášteřem, kde býval F.M.Klácel.
33. Portrét ženy bez udání jména
34. Josef Lorette s rodinou, 12 x 8 cm
35. Soubor fotografií Klácelových žáček v Evropě, bez udání jmen.
cca 10.5 x 6 cm 30 ks
36. Fotografie F.M.Klácela /všechny foto cca 10 x 6 cm/
37. Urbánek, knihkupec
38. Eman.Urban
39. Jan a Marie Doubravovi
40. J.H.Mlyník
41. Josef Zajíček
42. Podoběnka muže, podpis neč.
43. Čeněk Černý, 1878
44. 4x fotografie neidentif.
45. Fr.Beneš
46. Fr.Čapek
47. Josef Hrdlička
48. Jan Hudek
49. Josef Al.Mašek
50. Jan Lenger
51. Jan Mrkoš
52. Jan Mendlík
53. Josef Nečoma

ar. Klácel 9.

54. 3 fotografie neidentif.
55. Soubor fotografií bez popisu /přefotografováno z publikací/.
9 x 13 cm 11 ks
56. Foto - 2 a 1 portrét žen bez popisu. 13 x 18 cm
57. Skupinová fotografie 15 x 11 cm; rodina Klácelova hostitele Fr.Záleského ?
58. Negativ skleněný, podobizna F.M.Klácela.
59. Kabelík, Jan: František Matouš Klácel. K stým narozeninám. "Pokrok", Praha 1908, malý formát, brož., str.54.
60. Kabelík, Jan: Literární pozůstalost Matouše Frant.Klácela. Nevázaný tisk, str.33.
Nepoužívat. K dispozici je xerox.otisk, viz.pol.61.
61. dtto - xerox.otisk.

Věncové stuhy z pohřbu Klácelova.

62. Dvě červené a dvě bílé stuhy spojené, s nápisy se jménem Anny Náprstkové, čís.24, J.Č.D. V Cedar Rapids Ia.
63. Stuhý červená, bílá, modrá, sešité.
64. Stuhý bílá a červená, sešité, nápis "Slovan Americký", Iowa City, Iowa.
65. Stuha bílá, s černým nápisem: Řád L.Klácel, Č.S.P.S., Braidwood, Ill.
66. Stuhý bleděmodrá a bílá, zlatený nápis:Důstojnému hlásateli Pravdy! Řád mladočech č.82, Č.S.P.S.
67. Stuhý červená a bílá, černé nápisy: Těl.Jednota Sokol, Chicago, Illinois.
68. Stuha bílá s černými nápisy: Vlasta. Chicago.
69. Stuhý červená a bílá, zlatený nápis: Milému učenci našému! Řád Karel IV. Č.77, Č.S.P.S.
70. Stuha červená a bílá, zlat.nápisy: Těloc.Jednota Tyrš. Smělému Sokolu ducha!
71. Stuha červená, černé nápisy: Řád, Prokop Velky, číslo 46, Č.S.P.S. Cedar Rapids Iowa.
72. Stuha bílá, černé nápisy: Řád, Prokop Velky, číslo 46, Č.S.P.S. Cedar Rapids, Iowa.
73. Stuhý černá a bílá, zlat.nápisy: Nezapomenutelnému L.Klácelu. T.J.Tyrs, Cedar Rapids, Iowa.
74. Stuhý červená a bílá, zlatené nápisy: Národnímu osvícenci! Čtenář.spolek v Cedar Rapids.

ar. Klácel 9.

- 75. Stuhý modrá a bílá, zlac.nápisy: Probuditeli národa našeho! Cedar Rapids Soklu.
- 76. Stuhý vínová a bílá, černé nápisy: "Osmělme se zmúřeti" Čtenářská beseda, Chicago.
- 77. Stuha bílá, černé nápisy: Na památku Prof.L.Klácelovi, Břetislava čís.14, J.Č.D. St.Louis, Mo.
- 78. Stuha bílá, černé nápisy: Prof.L.Klácel. Mr.and Mrs. F.J.Pirkel. Cedar Rapids, Iowa, 1884.
- 79. Stuhý černá a bílá, zlacené nápisy: Velezaslouženému L.Klácelu. Narodní Jednota.
- 80. Stuhý červená a bílá, zlacené nápisy: Hájiteli svobody ducha N.H.Řád Č.S.P.S.
- 81. Stuhý červená, modrá, bílá a černý tyl, s kokardou, černý tisk: Řády Č.S.P.S. Státu III.
- 82. Stuhý červená a modrá, černý tyl, kokarda,

Uloženo mimo krabici - balík:

- 83. Zvětšená fotografie - portrét F.M.Klácela; 56 x 36.5 cm
- 84. Plakát. "Velkolepá slavnost 100-letých narozenin prof.Lad.Klácela. Belle Plaine, 7.4.1908". S uvedením programu. 56 x 36.5 cm

ar. kládek 1-7.

Přehled
rukopisné pozůstalosti
FRANTIŠKA MATOUŠE KLÁCELA
v knihovně Náprstkova zemského musea.

A

- I. Psychologie bearbeitet nach dem österreichischen Schulbuche Likawetz. Grätzer Auflage 1820. 8', 286 s.
2. Rechtsphilosophie /titul na hřbetě knihy a tužkou na s. 4. na 10. s.: Rembold. Einleitung I.- XII. a 244 s., in 8'.
3. Philosophie /bez autora/, nepagin., 153 %%. 23 archů in 8'.
4. Philosophie des Vernünftig-Guten dargestellt zur Nachhülfe für wissenschaftlich sich bildende Jugend von Mattaeus Klácel. Sv. I. in 4', 176 s. Philosophie des moralischen nach seiner objektiven Seite. 1844. - sv. II. 196 s. 1844. - sv. III. 219 s. 1844.
5. Dobrověda v rozprávkách. 5 sešitů in 4'. neúpl., na 260 s.
6. De philosophiae ludib. I vel. arch.
7. Logik. I. díl, 33 archů. II. Systematik. Nach Bachmann. 31 archů. III. Geschichte der Logik. 5 archů. Celkem 69 archů in 4'.
8. Stylistik. I. Teil. Die logische Seite. I vel. arch.
9. Religiöses Jahrbuch. 17 půlarchů in 4'. Neúplné.
10. Věda o člověku. 34 vel. archů, nedokonč. Z r. 1841-42.
11. Věkoslav. Časopis pro poznání sebe samého a upevnění vůle k duchovnějši budoucnosti. Čís. I.-V. 22.-25. IV. 1841. 5 vel. archů. Nedokončeno.
12. Rozvinutí vědectva. 8 vel. archů. /Uveř. v ČČM 1841, s. 127-141.
13. Ueber das Slaventhum in Mähren. 34 vel. archů, neúplné. /Přep. bylo uveř. česky v ČČM 1842, s. 163-189. s názvem Kosmopolitismus a vlastenectví s obzvláštním ohledem na Moravu./
14. O smrti. 7 vel. archů. 1843. / Uveř. v ČČM 1843, s. 329- 347.
15. O divadle. 8 vel. archů. Část většího celku. 1845.

ar. Klácel
1/A/

ar. Klácel
2/A/

16. Strauss. Výtah z knihy Křesťanská víra v časovém rozvinutí a v rozbroji s nynější vědoucností od Dra Davida Strause. 5 vel. archů. Neúplné.
17. Dva sešitky výpisků z textů staročeských. Pořízeno v pražských knihovnách. K tomu 28 kusů opisů různých prací cizích.
18. Předmluva k zamýšlenému časopisu moravskému. 4 vel. archy.
19. Na pováženou. 3 vel. archy, uveřejněné v Ohéřalově Týdeníku 1848, s. 297-301.
20. Na pováženou. Návrh na ústavní a správní zřízení Moravy. 2 vel. archy. Nedokonáno.
21. Zápisky a zpráva o sjezdě slovanském v Praze. 3 archy.
22. Cvičení mysli. 23 půlarchy in 4.
23. Příspěvky ku vědeckému slovníctvu. 2 listy in 4.
24. Slova stará zasluhující obnovení. Písmeny h, ch, k. 2 archy.
25. O ústavech lidmilé obecnomyšlnosti. 40 půlarchů malého 4, osmý chybí. Vydáno v kalendáři Nejnovější morav.-slez. domácí přítel, 1854.
26. O rozdílech přirozené povahy lidské. 8 vel. archů. Vydáno v tomtéž kalendáři.
27. Materiál k Průvodníčku těch, jenž stěhují se do Ameriky. 18 lístků malé 8. Také německy psáno.
28. Meditationes. Německy, XV úvah na 20 arších. 1853.
29. Parallelen zwischen der deutschen und polnischen Literatur von Dr. Th. F. Bratranek. 28 dvojlistů malé 8, opis přednášky cizí rukou. 1851.
30. Přehledy dějin všeobecných od r. 2000 př. Kr. do r. 1866. Německy. Sešit.
31. Kulíšek. Překlad německého „Reinecke Fuchs“ od F. M. Klácela 1840. 3 s. předmluvy, 321 s. vel. 8, opsáno krásně různou rukou. Svázáno v knihu. Vydáno J. P. Jordanem v Lipsku 1845.

32. Bájky Bidpajovy. Část cizího přepisu, 16 s. in 4.
33. Krkonoský duch. XX vel. archů tříaktovky, opis originálu Klácelova, tužkou opravovaný Al. V. Šemberou.
34. Rybrcol. Přástevník kratochvílně a poučivě rozmlouvají o nenarozeném duchu kouzelnickým Reposolovi, neb, jak říká obyčejně, Rybrcoulovi: rozdělené po prástvách. II vel. archů. Nedokončeno.
35. Zápisník velkého formátu foliového, nepaginovaný, bez nadpisu, desky utrženy. Na s. 9-44 básně české i německé. Od zadu poznámky spisů došlých, příjmu a vydání Hlasu Jednoty Svobodomyšlných, adresy členů a odběratelů.
36. Rozličné verše, většinou publikované. Na papíře různých formátů. Přísloví a pořekadla, 8 kusů. Paběrky, 4 kusy. Hádanky, 6 kusů. Zrnka 49 kusů. Jadérka, Úvahy, Připomínky, 9 kusů. Mysli- bud, 9 kusů. Sv. Antoníček Pačovský dle Vil. Buše, 16 kusů. Lidmila 35 kusů. Jahůdky 48 kusů. Ostatní 132 kusy.
37. Překlad Immermannova Tulipánka není v pozůstalosti americké, ale spolu s korespondencí Šemberovou získán Museem království českého a nyní v oddělení rukopisů, sign. V.E.87.

B

1. Anglická cvičebnice v rozmluvách. 24 malé půlarchy in 4. Neúplné.
2. Anglická mluvnice. 56 listů in 4. Neúplné.
3. Lístkový materiál k slovníku česko-anglickému.
4. Výklad slov a pojmů. 37 listů, neúplné, necelé písmeno a.
5. Výklad slov. Původně na 42 listech, zachováno 36.
6. Sklad vysvětlivek. 3 listy. Neúplné.

7. Materialie k vysvětlivkám. 21 listů, 25 menších lístků, opis cizí rukou, 10 půlarchů.

ar. Klase
4/B/ 8. Máme to také! či zčeštění prozatímní as půl druhého tisíce slov cizích ku prospěchu mladého lidu českého, toužícího prohlédnouti kořeny jazyka anglického a jiných. 39 listů.

9. Výklad a Překlad slov z cizích jazyků do Čestiny zabloudilých. 1882. 35 listů.

ar. Klase
6/B/ 10. Výroční památky či Historický kalendář. 6 sešitů malého fol.

— — 11. Věčný Kalendář či Kniha Svojanovská obsahující zajímavé a poučlivé čtení na všechny dny života. 1877. 138 listů a 5 listů konceptu. Neúplné. Vyšlo v Milwaukee u Ant. Nováka 1877.

ar. Klase
7 12. Širší zpracování téže knihy, podklad pro předešlé, 384 archů a 16 volných listů. Neúplné. *ar. kl. 7*

13. Allen: výběr myšlenek z knihy Reason the only Oracle of Man. a skromné úvahy o tom. 5 listů. Mluvovědecký průvod skrze knížku. 1881. 21 listů.

14. Cedítka /způsobů a tlachů /. 5 listů. Neúplné. Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných IV. 1876.

ar. Klase
4/B/ 15. Cvičení logická a/ mladého lidu, jemuž se rozum rozvíjí. 12 listů, neúplné. B./ Úvahy. 11 listů, neúplné. c. jako a., jen jiné osoby rozmlouvají. 3 listy.

16. Člověkověda. Otázky z člověkovědy. 8 listů, neúpl. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných IV. 1876./

17. Darwin. 6 listů, neúplné.

18. Darwinovic. 37 listů. Povídka.

19. Dějiny Spojených Států. 82 listy, neúplné. Vyslo tiskem 1878.

20. Dějstvo. 12 listů, neúplné. /Vydáno v Hlasu Jednoty Svobodomyslných I. 1872./

21. Děvče husitské. Dramat. obrazy z Prahy r. 1419. 20 listů. I. list chybí. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomysl. III. 1875./
22. Dobrověda na základě rozdílů mozkových. 135 l., neúplné. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných III. 1880./
23. Faust. Cyklus německých přednášek 1874. II. předn. 9 listů. III. 16 l., IV. 8 l., V. 13 l. bez I., VI. 15 l., VII. 7 l., chybí 2., VIII. 6 l., IX. 9 l., X. 6 l., XI. 7 l. Celkem 96 l.
24. Graves: Světa 16 ukřižovaných spasitelů. 58 listů vel. 8, neúplné. Tiskem 1877.
25. Graves: Uvedení Dvaceti sešm Biblí či Božích Zjevení. Překlad z r. 1879. 21 listů, neúplné. Tiskem v Milwaukee 1880.
26. Graves: Všemohoucí Satan. 23 listů, neúpl. Knižně 1878.
27. Historie literatury všeho národa. 3 listy, neúplné.
28. Hospodář. 5 listů, neúplné.
29. Chelčický. Podle Palackého. 5 listů, neúplné.
30. Infidels. Vyznání Infidelů. 16 listů, neúpl. Slovník pověry, 17 listů, neúpl. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných VI. 1878./
31. Ingersoll: Mýlky Mojžíše. Přednáška 1879. 15 listů. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných VII. 1879./
32. Ingersoll o duchách. 12 listů.
33. Ingersoll: Oration an the Gods. 5 listů, neúplné.
34. Ingersoll: O svobodě mysli. 6 listů, neúplné. /Otiště. v Hlasu Jednoty Svobodomyslných VI. 1878./
35. Ingersoll: Úryvky z jeho článků. 4 listy, neúpl.
36. Jádérka. Prosa. 4 listy.
37. Katechismus či cesta k Osvojení mysle. 63 listů. Neúpl.
38. Katechismus pro mládež Jednoty Nemýlenců či příznivců svobodného rozumu. 28 listů, neúplné.

ar. Klauz
4/B/

ar. Klauz
6/B/

ar. Klauz
4/B

39. Kristus v pravdě. Životopis. 18 listů.
40. List z Říma. Zajímavý. 5 listů. /Otiště v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných V. 1877./
41. Mens sana in corpore sano. II listů, neúpl. /Otiště v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných VIII. 1880./
42. Myšlenky při čtení proslulého spisu P. Hellwalda: Země a obyvatelé její. 9 listů, neúpl.
43. Náboženství - víry. /národů východních/. 26 listů, neúpl. /otiště v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných V. 1877./
44. Návod ku čtení písma a tisku českého a to za jeden týden. I list, neúplné.
45. Nooklast. 12 listů, neúpl. Seznam sv. vzácností spolku Nooklast. 7 listů. /Otiště v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných IV. 1876./
46. Obsahy Hlasu Jednoty Svobodomyšlných, roč. I., II., III., IV., VII., VIII., IX. 7 listů.
47. Oprava náboženství, Velmi důležitá a neodkláná. 2 listy, neúpl.
48. Paběrky /prosou/. 33 různých listů.
49. Paine, Th. Výtah z knihy Age of Reason. 9 listů, neúpl.
50. Pohádky maličkých, nedospívavých. 16 listů, neúpl.
51. Pořádek v pospolitosti lidské, Utopie. 35 listů, neúpl. Z části z Listův o socialismu a komunismu. /Otiskováno v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných./
52. Pout na Svojanov. Životopisy. 83 listů, neúpl. /Otiště v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných VII. 1879 a 1880./
53. Předběžné poznámenání. Učeb. osnova českoamerických škol. 4 listy.
54. Přehled historie orientálské. 5 listů.
55. Převezení biblických názvů a významů na způsob vyjádření vědeckého. II list neúpl. /Otiště v Hlasu Jedn. Svobodomyšl. V. 1877.
56. Přírodověda, Otázky z přírodovědy. 14 a 20 listů, neúpl. /otiště v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných II. 1873 a IX. 1881./
57. Protimluvy dogmatické. 7 listů neúpl.
58. Pustí na poušti. Romance Mr. Will. Mc Donella, uzpůsobená ku prospěchu Svobodomyšlných Čechů. 37 listů, neúpl. /Vydáno v Hlasu Jednoty Svobodomyšlných VIII. 1878./

arkl. 4/B

in kl. 6/31

in kl. 4/B

in kl. 5/B

80. Zčervá mysli. 28 l., neúpl./Otišř. v Hlasu Jedn. Svobod. VII. 1879.
81. Zlatá jablůňka. Povídka dle Susan F. Wilson přel. Lad. Flašcel. 30 listů, 2 dých. /Otišř. v Hlasu Jedn. Svobod. VII. 79.
82. Zpověď obecná. 5 listů.
83. Zpověď o bábě o stvoření. 4 listy, knof.
84. Zrnka. Próza. 7 listů.
85. Žena v ošňách. 3 listy, úplné. Všechno v brožury s tím názvu, vyd. v Praze 1879.

86. Organizování obce Svobodomyšlných cechův amerických.
84 různých kusů, články pro časopisy, návrhy spolkových
stanov, i jiných zařízení Jednoty Svobodomyšlných.
vesměrná /význam/...a náznaků napov kymly fakodské.
87. různé schopnosti. Drobné články a neurčené listy z uel-
ších prací. 239 různých kusů.
88. "Připomínka" - rukopis, 4 listy.

Korespondence /zločinné a šikanových čerisování/: 24 dopisů.

Většinou z Ameriky, týkají se vydávání Hlasu Jedn. Svobodomysl-
ných. Z Evropy 5 dopisů: I. Příloha k nezamov. dopisu s Sembero-
vými kolekturami z Ráje z 2. dopis A. V. Semberova z 3. I. I869.
I8. Dopis M. Mikšíčka z 26. V. 1870. 19. Dopis Marie /Mikšíčkové/
z Rájce 7. IV. I880. 23. Medat. dopis z Olomouce, pro noviny, zprá-
va o plagiátu F. M. Vrány. Neúplný. Dále 6 konceptů Klácelových
listů. Celkem 36 listků.

~~D = C x 11~~

KLÁČKOVÁ INHOVNA : 318 spisů o 468 svazcích nebo sešitech.
Přestavena v knihovně muzejní pod signaturou police: CXTI, A-L.

1. Number of participants who are in the archival Dr. M. Moriba
 2. and the archival 35M in the TC Map of

најде се голем број, впрочем 7000. (Зград конзерваториум и др.)

59. Rady a recepty. 24 růz.listy,neúpl.
60. Řeči české. 140 růz.listů.
61. Řeči německé. 35 listů růz.
62. Románky,z bible. 2 listy,neúpl.
63. Rozhada,neboli vědecká hádka mezi rabbim S. a filosofem S.
v Milwaukee.6 listů./Otišť.v Hlasu Jedn.Svobodyysl.IV.1876/.
64. Rozumování .7 růz.listů.
65. Rukopis bratra Palečka. II listů,neúpl.
66. Rukopis Ladoměřský.52 listů,neúpl./Otišť.v Hlasu Jedn.Svob.
III.1875./
67. Selah : selam,květomluva. II listů,neúpl.
68. Slovníček theologický. I list. Slovník theologický.9 listů,
neúpl. /Otišť.v Hlasu Jedn.SvobodomySl. VIII.1880./
69. Slza na rozcestí dvou věků podle M.Grossmanna.Fovíčka.II li-
stů,neúpl.
70. Sních a směšné.18 listů,neúpl. /Otišť.v Slovanu Americkém
III.1871./
71. Spasitelové.59 listů větš.dvojitých,neúpl.
72. Škola na Svojanově. 10 listů,neúpl./Otišť.v Hlasu Jedn.
Svob.I.1872./
73. Škola pravdōsmělosti.7 listů,neúpl./Otišť.v Hlasu Jedn.
Svob.VIII.1880./
74. Úvahy.II listů růz.
75. Včelařství.2 sešity,neúpl./Otišť.v Slovanu Amerik.I.1870./
76. Vesměrnost.V Náprstkově muŕeu byl rukopis již od 6.IX.1884,
darem T.Petrtyla z Chicaga.24 listů,sváz.v knihu./Knižně
1882./
77. Výbor myšlenek /z kulturní historie/.16 listů,neúpl.
78. Zákony přírodní.7 růz.listů./Otišť.v Hlasu Jedn.Svob.III.
1875./
79. Zámek Porynský Eden/Ráj/vydal B.Auerbach a dle angl.přel.
Ladimír Klácel.Milwaukee 1880.6 a 1/2 aršíků,pak 1.I.-159.

an. Klácel
5/B/

Z bájek Bidpajových 1846.

Otec a synové	38
Želva a kačena	40

Dobrověda 1847.

Předmluva	41
§ 133. Vesměrnost a vlastenectví	41

Z nápisů.

Na hrob Bon. Buzka	45
Na hrob Cyrilla Nappa	45
Na hrob Jana Kollára	45
Epitaf Jos. Ign. Hanušovi	45

O původu socialismu a komunismu. Listy přítele k přítelkyni 1849	45
---	----

Z veršů amerických.

Vesměrná	50
--------------------	----

Z vesměrnosti.

Poslední dílo Klácelovo 1882	51
Jadérka, úvahy, připomínky (1882)	53

Y knihovniče Času

vyšlo :

	Cena	po- štou hal.	hal
1. Prof. Masaryk: Osm hodin práce	20	23	
2. Prof. Drtina: Ideály výchovy. (Rozebráno.)			
3. Proti trestu smrti	10	13	
4. Langner: O jednom zrádci národa	16	19	
5. Několik listů Tolstého	10	13	
6. Dopisy mladé hospodyně	20	23	
7. Kázání o metliče	08	11	
8. Dr. Beck: O lékařích a nemocnicích	10	13	
9. Prof. Masaryk: Právo přirozené a historické	24	27	
10. Prof. Kraus: O rolnících dánských. II. vyd.	20	35	
11. Studentům a o studentstvu	10	13	
12. Gamma: Vánoce	20	23	
13. Vzpomínky na český Repeal	40	45	
14. Dr. Fr. Krejčí: O filosofii Smetanově	20	23	
15. Dr. R. Adamík: O nemocech duševních	20	23	
16. O. Jozífek: Dvě generace Zeithamrů	16	19	
17. Prof. Masaryk: Ideály humanitní. (Rozebráno.)			
18. Frant. Drtina: Křesťanství a česká re- formace. (Rozebráno.)			
19. Tradice a reforma. Svoboda svědomí. Napsal J. Z. K—l.	10	13	
20. Ellen-Key: Škola budoucnosti	24	27	
21. Kdybych byl spisovatelem	30	33	
22. Prof. dr. Krejčí: Bedřich Nietzsche	24	27	
23. Prof. dr. Arn. Kraus: První výlet če- ských rolníků do Dánska	60	65	
24. Jáu: Z ovzduší vesnické školy	24	27	
25. Slezské číslo (Bezručovy básně). (Roze- bráno.)			
26. V. Pšorn: Haléřové spořitelny v Něme- cku	05	08	

27. O. Jozífek: Jaký je zděděný charakter českého národa. Separatismus uher- ských Slováků	40	45
28. Prof. Masaryk: Desorganisace mlado- české strany. Organisueme se ku práci	40	45
29. O. Jozífek: Karlínsko	24	27
30. V. Pšorn: Pro veřejné lidové čítárny .	06	09
31. Jos. Úlehla: O povinnostech české in- telligence k obecné škole	50	55
32. Frant. Drtina: K reformě učitelského vzdělání	20	23
33. Frant. Tropp: Plzeňská samospráva .	1.20	1.30
34. V. Karhan: České mlékárny a naši drob- ní zemědělci	30	33
35. J. V.: Vady naší samosprávy a návrh na její reformu	20	23
36. Zrcadlo katechetům	80	85
37. Prof. T. G. Masaryk: Politická situace. Poznámky k Poznámkám	30	33
38. Jos. Kcžíšek a Fr. Dlouhý: Dvě předná- šky o vyšším vzdělání učitelstva .	30	33
39. Pavel hrabě Hoensbroech: Papežská moc nad námi	40	45
40. Interkonfesijní škola v Rakousku . .	40	45
41. Intelligence a náboženství II. vyd. .	1.20	1.30
42. Řeč posl. T. G. Masaryka	20	23
43. Prof. Drtina: České školství v nebezpečí	10	13
44. T. G. Masaryk a Fr. Drtina: Za svo- bodu svědomí a učení	40	45
45. Prof. Drtina: Český národ a státní roz- počet na rok 1908	30	33
46. K. Velemínský: U Tolstého	30	33

Ve vydávání levných a cenných spisů těchto se
stále pokračuje.

František Matouš Klácel.

Ke stým narozeninám

==== napsal ====

JAN KABELÍK.

CENA 30 HALÉŘU.

V PRAZE 1908

Tiskařské a nakladatelské družstvo »Pokrok« v Praze,

společnost s ruč. obm.

(Administrace »Času« II. Jungmannova 21.)

František Matouš Klácel.

Ke stým narozeninám

— napsal —

JAN KABELÍK.

V PRAZE 1908.

Nákladem Tiskařského a nakladatelského družstva „Pokrok“,

= Odeberte a rozšiřte =
pokrokový deník

ČAS

Zdarma

dostávají odběratelé každé neděle
BESEDY ČASU, jež přinášejí básně, povídky a časové
úvahy v pečlivém výběru.

Rovněž zdarma

přikládají se odběratelům každé středy
HLÍDKY ČASU, jež střídavě rediguji prof. Vodák, prof.
Dršina, dr. Matys a dr. Růžička.

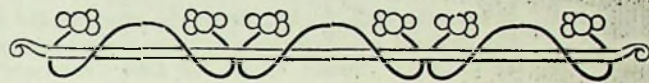
Na „ČAS“ předplácí se měsíčně K 2.40.

Přátelé Času prospějí listu, dbají-li důsledně o to, **aby se v něm hojně**
inserovalo.

Knihovnička Času, obsahující levné a cenné knížky, dospěla právě k č. 47.

Doplnujte si ji včas, řada čísel jest již rozebrána.

Správa Času v Praze II., Jungmannova 21.

František Matouš Klácel — jeden z posledních buditelů našeho národa na Moravě v době předbřeznové a březnové; — učitel mládeže, na něhož mužové u věku dospělém ještě zpomínali s nadšením, skoro u vytržení; — spisovatel, vědec, básník a novinář, jehož činnost nepřešla beze stopy na současnou duchovní práci národní; — individualita při tom „vlastností ducha a povahy neobyčejné, muž geniální, jemuž podobných česká vlast v době novější málo zrodila“, jak napsal žák jeho Vincenc Brandl; — současník Šafaříkův, Purkyňův, Havlíčkův, přítel Šemberův a důvěrný přítel Boženy Němcové; a přece, když načešlo jubileum jeho stých narozenin, je znám jenom nepatrnému hloučkku literárních historiků a filosofů. I není, tuším, od místa, když k jubileu jeho vzpomeneme zapomenutého toho muže s yděkem, jakého plnou měrou zaslouhuje.

Částečně toto smutné zapomenutí zavinila okolnost, že František Matouš Klácel působil na Moravě. Vědci moravští, činní bývající v prostředí málo příznivém práci literární a národní, tíže pracují a obyčejně tříští své síly za života; po smrti rychleji upadají v nepamět, poněvadž nestáli na očích středu našemu literárnímu v srdci Čech a potomkům žádná místa nepřipomínají stop jejich životních. U Klácela vysvětlení je tím přirozenější, že on svá poslední léta zanesl do Ameriky a tam našel hrob.*)

*) Literatura o Klácelovi jest nehojná: V. Brandl, Příspěvky k životopisu Matouše Františka Klácela.

I. Doba přípravná.

František Klácel narodil se dne 7. dubna 1808 v České Třebové v domě čis. 66, který už zbořen a ustoupil stavení novému. V matrice zapsán jest Klácel, syn Ant. Klácela, obuvníka v Čes. Třebové a Anny, dcery Karla Duspivy, obuvníka tamtéž. Ze sourozenců jeho matrika uvádí bratra Jana, potom faráře v Rakouských (snad ve Vídni) a sestru Veroniku, jež se provdala za Fr. Hartmanna, mistra krejčovského v Č. Třebové. (Podle výpisu dp. P. Matějky, děkana v Č. Tř.).

O rodičích sám vypravuje, že dobře poznávali, ač chudí, kterak povinni jsou obětivě se starati také o schopnosti od Boha v děti vložené (Hlas Jedn. Svob. V. č. 2) a zvláště chválí matku, že v jeho pokroku mělu jediné utěšení. Tak za jejich péče již v šestém roku prý čítal a psal a předčítával na přástkách. Projeviv takto nevšední nadání, za podpory strýce svého Ant. Šmída, později gubern. rady v Brně, dán byl na další vzdělání do Litomyšle, kde zakusil

(Časop. Mat. Mor. XIII. 1881, str. 71—120) a v Ottově Slovníku Naučném. — J. V. Hrubý, Ladimír Klácel v Americe a Ladimír Klácel a jeho učení. (Nár. Noviny 1881 č. 12. a 14.). — Dr. St. Souček, Klácelova „filosofie řeči české“ a spor jí vzniklý. (Listy filologické XXXII. 1905). — Jan Kabelík, Literární pozůstalost Matouše Františka Klácela (Časop. Mat. Mor. XXXI. 1907) a týž v Literatuře české 19. století v III. dílu 1. a 2. — Rudolf Dvořák, Frant. Matouš Klácel a založení Moravských Novin r. 1848 (Časopis Mat. Mor. XXXII. 1908). Co zde následuje nového, čerpáno z rukopisné pozůstalosti Klácelovy a značeno Rp. — Korespondence Klácelova hlavně se Šemberou je v Museu král. českého uložena.

jako všichni naši předkové „slasti“ škol německých. V prvním roce s počátku nerozuměl ani slovíčka učitel-piaristovi, jenž byl pouhý Němec, ale záhy při své hystrostri překonal jazykové obtíže a odtud stále náležel k nejlepším žákům na gymnasiu i na ústavě filosofickém. Působením strýcovým, jenž posílal mu do Litomyšle české knihy, i spisovatele Jana Hýbla, rovněž rodáka českotřebovského, vzníceno v mladém Klácelovi uvědomění národní. Ale za většího ještě dobrodince nežli Ant. Šmída Klácel pokládal vzácného učitele svého, piaristu Bonifáce Buzka (nar. 1788 v Příboře na Moravě, † v Brně 1839), jenž v něm vzbudil nejen lásku k studiu filosofického, nýbrž i touhu, aby jednou podobně jako on sám. budil v mládeži smysl pro vše krásné a dobré.

Doba mládí Klácelova budiž charakterisována stručně jeho vlastními co možná slovy (Hl. J. Sv. II. č. 2.). Byl rok starý, když Metternich ukázal se na obloze střední Evropy ne jako lucifer, totiž světlo, nýbrž v tom smyslu, jak to náš lid vyslovuje, „luciper“, nevěda za svých 38 let všemohoucnosti své co činit jiného než stavěti hráze každému volnějšímu ruchu. Systému jeho padl v obět v Brně F. Neděle, Bolzano v Praze a Rembold ve Vídni. I byl také Klácel svědkem toho, kterak za doby „babylonského zajetí ducha“ odstraněn byl z úřadu jeho nejmilejší učitel, a poslán na nižší gymnasium do svého rodiště, kde byl neškodným. Nástupcem jeho stal se dobrosrdečný mladý prof. Müller, jenž, jak vypravuje Klácel, tajně povolal jej, aby nejbližším učedníkům Buzkovým sepsal etiku pro druhý ročník filosofického ústavu, patrně ve smyslu zásad Buzkových; odtud také mravověda zůstala nejmilejším polem působení Klácelova. Právě „osířením svým duchovním“ Klácel „rychleji dozrál, záhy stal se samostatným, nabyt příležitosti tajně vyučovat a tak podle starého pověření „docendo discimus“ dobyl sobě nevšední obratnosti, myšlenky i nejvyšší odvíati tak, že měly přístup v mladé srdce a hlavy.“

Nezlekán osudem Buzkovým. Klácel i nadále toužil bráti se za jeho jasným vzorem, a odhodlal se ke kroku proň velmi osudnému: vstoupil do řádu augustiniánského v Brně, kde kynula mu nejsnáze naděje, domoci se profesury; ke studium universitním totiž nebylo prostředků. Dne 28. října 1827 obléčen byl v šat řeholní a obdržel klášterní jméno Matouš, odkud se nejčastěji podpisoval Matouš Fr. Klácel; tak píšeme jej i my zde podle zvyku u řeholníkův obyčejného, podle něhož má jméno klášterní přednost před křestním. Klácel vzpomínaje po letech tohoto kroku praví o tom: „Nerad bych křticí jméno zapřel; sám jsem to totiž učinil a není mi to hrubě milo; indutus novum hominem non amplius vocaberis...“ to zní jako dnes po 13 letech mi v uších.“ (Šemberovi 15. června 1840.) Složiv slavné sliby, byl vysvěcen na kněžství r. 1833 a odkázán takto na úzké zdi klášterní, které smělému jeho duchu ovšem dlouho nedovedly postačiti, třeba sytil ducha svého vědomostmi z oborů nejrozmanitějších; z filosofie i theologie, z dějin i botaniky, z literatur klasických i české.

Na štěstí byl představeným jeho ušlechtilý Cyril Napp; prelát tento, podle Klácela (l. c.) tajný svobodomyšlník, poznav nevšední dary duševní mladého řeholníka, zprvu vedl jej na dráhu theologickou, ale když uprázdnila se právě profesura filosofie na filos. ústavě v Brně, ustanovil jej k tomuto úřadu; v mladistvém věku 27 let Klácel stal se profesorem r. 1835/6.

II. Klácel profesorem (1835--1844).

Úřad učitelský byl pravým Klácelovým živlem a Vinc. Brandl několikráte vydává skvělé svědectví o neobyčejném jeho vlivu na posluchače. Klácel dosahoval ho již tím, že celým srdcem hlul k mládeži sobě svěřené, což budilo opět lásku; jako kdysi Buzek, také Klácel vedl ji k ideálnímu názoru světo-

vému a k odporu ke všemu nízkému a špatnému, ať už v životě soukromém, ať ve zřízení společenském, a sesiloval moc své nauky příkladem ušlechtilého života vlastního. Měl vzácný dar didaktický, a proto i ve své nesnadné disciplině vpravoval lehce žákům nové poznatky, užívaje brzy slov ohnivě, výmluvných, brzy kořeně výklad jemným vtipem a ironií, již nikoho a ničeho neušetřil.

Tak záhy stal se miláčkem mládeže veškeré bez rozdílu původu, ale ovšem zvláště české. Také jemu jako Kollárovi, Palackému a j. národ byl pouze formami, v nichž se vyvíjí člověčenstvo, ale právě proto také pokládal za povinnost svou a každého, přičiňovati se o pokrok především národa vlastního, aby takto celek národní svou hřívnou přispěl ke zdokonalení člověčenstva. V tom smyslu působil na české žáky a k němu jako buditeli svému s hrdostí hlásí se vedle jiných zejména Karel Šmídek, Mat. Mikšček, P. Bílka a Vinc. Brandl.

Činností touto buditelskou Klácel přiřadil se k hloučku těch mužů, kteří první zasazovali se o povznesení českého vědomí ve zněmčilém Brně. Byli to v ústraní bohosloveckého ústavu neúnavný a ohnivý Fr. C. Kampelík a vlivem svého pevného přesvědčení také vážný Fr. Sušil, v městě pak P. Dom. Kinský, jenž pečlivě střežil čistoty spisovné češtiny, jazykoví novotáři Fr. Trnka a V. Žák, vroucí prof. J. Jodl a zvláště obezřelý a horlivý Al. V. Šembera. K tomu Klácel nejáze se přivinul, když Šembera r. 1830 octl se v Brně; byliť oba blízcí krajané, spolužáci litomyšlsí a smýšlení národně-liberálního. Všichni mimo Sušila jsouce rodili Čechové, reprezentovali první vlnu vzdělanosti z národně pokročilejších Čech, v jejížto působení J. K. Chmelenský skládal hlavní naději co do národního obrození Moravy.

Kterými básníky dá se inspirovati muž rázu Klácelova, počítá-li v letech třicátých století 18. jiskru básnickou a touhu působiti v rousě veršovém pronikavěji nežli slovem nevázaným?

Bude to v první řadě Klopstock, jehož ódy věnované lásce vlastenecké, čisté milosti i svazkům vřelého přátelství mocně působily také na ducha tehdejší české mládeže, vzdělávané na školách německých. Ty určí formu počátečních veršů Klácelových, složených převážnou většinou ve smyslu tehdejších názorů, veršem časoměrným ve strofách antických nebo jim podobných. A také ideje Klopstockovy z nich budou mluvit, zejména planenná touha povznést „zostuzený“ národ úsilnou prací osvětnou, mravním sebezdokonalováním, ale také, třeba-li, s mečem v ruce.

Bude to však po stránce ideové svým obrazem velké Slavie také Kollár, jehož Slávy deera v ubohých tehdejších poměrech moravských působila ještě mocnějším dojmem nežli v Čechách; tím ochotněji bude následovati Klácel mistra také po stránce formální, přibližuje po přání Kollárově k libozvučnosti (selza, srdce) a dáváje tím ochotněji na jevo sklon k širším hláskám, kdyžť na všech stranách sám obklopen jest bujícími nářečími.

A ovšem Klácelovi, učiteli i filosofu, zřetel k formální leposti a uhlazenosti bude věcí podružnou, myšlenková hodnota věcí hlavní a filosofický způsob myšlení nedopustí volnému rozletu básnické fantasie.

Takového rázu jsou skutečně jak *Lyrické básně* z r. 1836, tak *Básně* z r. 1837, ve kterých však už více se uplatňuje verš přízvukový, i třetí sbírka básnická, z níž ukázky byly uveřejněny, ale jež zůstala torsem.

Přes své nedostatky, které byly již tehdejší kritikou zjištěny, básně Klácelovy byly přijaty českou literární veřejností celkem velmi vlivně již proto, že byly potěšitelným projevem nového ruchu literárního na Moravě; vliv mocné osobnosti Klácelovy pak zvyšoval cenu veršů v očích žáků jeho tak, že v zápalu pro milého učitele kladli je na roveň

Kollárovým. Že neprávem, dokázal čas. Dnes jsou zcela zapomenuty; ale smělost a mužnost autorova, který v dobách tak těžkých neváhal volati mládež v boj za statky nejsvětější a hlásiti se k úctě M. Jana Husi, imponuje nám ještě nyní a zasluhuje vděčné zmínky.

Že vůbec užřely světlo světa, je zásluhou také censury, zvláštní náhodou velmi mírné. Po druhé už Klácel toho štěstí neměl a tak v rukopise zůstala zejména jeho ostře satirická skladba *Rybrcol* (*Represol*), v níž staví na pranýř převrácenosti tehdejšího zřízení společenského jak v životě státním, tak v církevním. Bezenných pokusů dramatických z této doby (*Krkonošský duch* a *Zkouška lásky v Krkonoších*), jež rovněž nedošly tisku, lze pominouti mlčením.

Roku 1836 vystoupil Klácel také prvním svým spisem filosofickým *Erklärungen der wichtigsten philosophischen Ausdrücke*, především na prospěch svých posluchačů. Jako na jedné straně kolisal mezi básnictvím a filosofií, tak na druhé delší dobu ještě byl nerozhodnut, má-li se přiřaditi mezi hlouček českých vědců, kteří ve smyslu Jungmannových snah jali se pěstovati vědu jazykem českým. Jako všichni naši učenci, také on „dozrál po německu“ a značně obtíže terminologické, o nichž svědčí rukopisná pozůstalost, mohly by ho tím spíše odstrašovati od práce na poli české filosofie, ježto prostředím moravské právě k tomuto druhu činnosti bylo nejméně vhodné. Zdá se, že hlavně osobní styk s P. J. Šafaříkem za pobytu jeho v Brně (1838) nejvíce tu rozhodl pro práci českou; nemohl v něm Klácel neviděti muže, u něhož čisté lidství přímo ideálně se slučovalo s národností, jakož bylo také jeho snahou. Klácel přislíbil mu přispívati do *Čas. Čes. Musea* a slovu svému dostál.

Máme-li na mysli skrovnícký počet prací českých za doby předbreznové, které zjistil Fr. Čupr ve spisku „*Sein oder Nichtsein der deutschen Philo-*

sophie in Böhmen“ r. 1847, vidíme, že Klácelova činnost v tomto oboru je už číselně velmi pozoruhodná.

Buďtež tu vzpomenuť především články v Čas. Čes. Mus. Rozvinutá vědeckta (1841), O libostiasmích v postupu (1841), Kosmopolitismus a vlastenectví s obzvláštním ohledem na Moravu (1842), Tlak, puzení, svévolnost a náboženství (1842), Návrh na zdokonalení Časopisu musejního (1842), O citu a rozumu (1843), O smrti (1843), Úvaha o spisech: Ant. Marka Základní filosofie, Logika, Metafysika, F. Hyny Dušesloví zkušebné (1845) a později ještě Shakespeare, Goethe, Schiller (1847).

Rozradostněný autor oznamuje A. V. Šemberovi tento soud Šafaříkův o nich (13. prosince 1843): „Kolikráte jsem je četl, tolikráte jsem byl očiřován. Jest to jako nebe hvězdné: čím častěji, čím děl na ně patřím, tím více hvězd se mi vyskytuje.“ I když něce s této chvály odečteme na účet vlídnosti redaktorovy, přece je to úsudek pozoruhodný a ještě dnes s oprávněnou uznalostí jest zmíniti velkou sčítlost i bystrý úsudek autorův, jeho uznání hodnou snahu o pěstování řádné kritiky, již by zvýšena byla úroveň naší literatury, o literární činnost na Moravě, o vhodnou terminologii filosofickou atd.

Rok 1842 přinesl první český spis filosofický z pera Klácelova ve formě knižní. Jest to Mostek aneb sestavení skromných myšlének o tom, na čem každému záležíti má. (Holomouc, Škarniel.) Jméno odtud, že má býti přípravou k dalšímu filosofickému vzdělání. Obsahuje v první části hlavní zásady učení B. Buzka, v části další soustavné vyložení důležitějších termínů filosofických v pořádku abecedním k užítku zase žactva, tentokrát již českého. Nápadny jsou zde autorovy značně potíže terminologické i slohové,

z nichž patrně, že současné články v Čas. Čes. Mus. doznaly hojných oprav Šafaříkových, jistě na svou prospěch, třeba autor někdy dosti těžce to nesl.

R. 1843 vydány Počátky vědecké mluvnictví českého v 1000 ex. v Brně. Klácel vyhlášoval je Šemberovi (13. března 1843) za dílo v pravém smysle původní, ale podrobným rozbořem dra St. Součka (l. c.) shledáno, že tento pokus „zbudovati vývojesloví jazyka českého ve stylu Heglovské filosofie“ jest málo samostatný a na štěstí zůstal nerásledován.

Ve všech pracích těchto i v dalších Klácel tak jako pražský Aug. Smetana jeví se eklektikem se silným sklonem k Hegelianismu, jakkoli se proti němu bránil, chtěje se uplatniti svérázně také ve filosofii. Vždyť nadšení jeho žáci byli dokonce přesvědčeni, že on jest povolán stvořiti nám filosofii slovanskou! Zatím Klácel, jakož i J. E. Purkyně, J. J. Hanuš, K. Amerling ocital se víc a více pod vlivem té německé filosofie idealistické, která ostatně uchvátila téměř celé Slovanstvo.

Všecka pak činnost jeho z doby profesury, jak učitelská a básnická, tak buditelská a filosofická, chovala v sobě četné zárodky k nezbytnému konfliktu s vrchnostmi, zvláště duchovními, ke kterému posléze došlo r. 1844 s koncem pro Klácela nejbolestnější.

III. Klácel složen s profesury. Rok 1848.

Hierarchie moravská zvláště po krátké době osvícenského hnutí za Josefa II. pilně dbala, aby nic nerušilo stavu, v němž se octla Morava vlivem katolické protireformace. Předáky duchovenstva tohoto rázu byli biskup brněnský Ant. hr. Schaffgotsche a kanovníci Kutschker i Panschab. Všichni byli tuzí Němci, obávali se, že volnější vánek vždy jde z Čech, a proto nepřáli také obrodnému hnutí na Moravě, vsu-

de větríce husitismus. Zvláště svobodomyslný Klácel byl jim ktnem v oku. Výklady jeho i některá místa mluvnického spisu jeho nebyla jim po chuti a Klácel vyšetřován. Obláživ se r. 1843 těšil se, kterak přý duchovní svět kolem něho poznal, jak „legálně a pravověrně smýšlí (Šemberovi 17./3. 1843), ale byl „přece jaksi zaražen, vida, jak dychtivě se o zkázu jeho usiluje (Šembera P. Šobrovi 9./5. 1844). Pracoval právě o ethice a doufal, že tímto spisem se očistí ze všeho podezření, jako by necírkevně smýšlel. A vskutku byly dva svazky jeho Philosophie des vernünftigen Guten církevní censurou vídeňskou schváleny; za to třetí censorem brněnským zle seškrtán a Klácel dne 29. září 1844 skutečně s úřadu profesorského propuštěn. Ježto úsudky dvou církevních censur se neshodovaly, Klácel mohl ovšem trvati na svém tvrzení, že jest pravověrný a přisuzovati své odsouzení hlavně na vrub nepřátelství hierarchie k snažení svému národnímu, v čemž ostatně byl utvrzován i hlasy publicistiky německé, které to nepokrytě udávaly za důvod přední. V. Brandl, jako opětovně Klácel sám, v ČMM. upozorňuje na nesnázi dokázati o výrocih filosofových, jsou-li proneseny ve smyslu pantheistickém čili nic; a to byla z nejhlavnějších výtek, činěných Klácelovi. Nezapomínejme pak, že úzkoprsým církevníkům moravským s počátku ani Sušil nejevň se dosti pravověrným! Pád Klácelův pokládám také u našinců za těžkou ránu věci české na Moravě. „Klácel není k nahradění!“ stýská si Šembera Vocelovi (5. října 1844).

Klácel do duše jsa rozrušen se svolením prelátovým, jenž i potom zůstával mu nakloněn, odebral se do Prahy, kde zapomínal nedávné rány za pilných studií, zvláště si všímaje Štítného a jiných stč. spisovatelů, aby se učil filosofickému stylu českému. Odtud ocll se na doporučení pražských spisovatelů v zátiší zámku liběchovského mecenáše Ant. Veitha; jako bibliothekář prožil tam několik šťastných měsíců v kruhu vybraných mužů, jež zámek Veithův ho-

stíval (Al. Jirásek, Z pamětí samotářových, Zvon 1907), vychovával sochaře V. Levého a tento zvčnil památku pobytu Klácelova v Liběchově svými sochařskými pracemi v „Klácelce“.

V Liběchově náš filosof jal se také přepracovávatí německou ethiku svou jazykem českým, vydal ji pak r. 1847 péčí Musea českého pod názvem Dobrověda a z vděčnosti připsal šlechtěnému A. Veithovi; je to první novočeský spis z oboru mravovědy.

Na výletě svém z Čech do Saska Klácel seznámil se s Janem Petrem Jordanem, profesorem slovan-ských jazyků na universitě v Lipsku, a pod jeho jménem r. 1845 vydány další dva plody básnické Klácelovy, jichž censura domácí nebyla by propustila.

Jahůdky ze slovan-ských lesů obsahují na 300 drobných básní, v nichž K. hlásá své ideje mravní, politické i filosofické, jsa přesvědčen, že „básník, čím výtečnější, tím rozsívá více zrn přemyslových“. Ocltá se odtud hlavně pod vlivem Rückertovým, jehož velice si vážil právě proto, že poesie jeho „jako slunce měla osvčcovati pozemskou noc“. Odtud po příkladě Rückertově odívá svá moudrá naučení básnickou formou nejrozmanitější; gnomy, bájky, allegorie, epigramy i hádanky jeho potom až do smrti Klácelovy plní sloupce všech časopisů, jež Klácel řídil, a tvoří také značnou část jeho básnické pozůstatosti pod nadpisy nejružnějšími. Ceny jsou ovšem velmi nestejně, namnoze chatrné. Ale Klácel stal se jimi nejplodnějším naším pěstitelem básnictví tendenčního, slibuje si od něho pronikavý vliv na čtenářstvo nejširších vrstev. Neprávem. Již naše knižně vydané Jahůdky neměly valného úspěchu a druhé jejich vydání z r. 1867 v Praze jest pouze obálková.

Daleko větší obliby došel jeho Ferina Lišák z Kuliferdy a na Klukově. Klácel dlouho se obíral zčešťováním skvostného zvířecího eposu Goethova, ale nespokojil se pouze líčením toho veselého, třeba ne veskrz vzorného života, jež upoutalo

Goetha; cítil, že jest mu potřebí „někdy zluč si vy-
líti“, a tak propletl dílo své četnými šlehy všelikých
zlořádů společenských i hojnými průpovědmi pouč-
nými. Lidovému čtenářstvu, zvláště moravskému, se
přiblížil prostým, místy až drsným tónem svého
vypravování, dialektickým zbarvením jazyka a šťast-
ným umístěním příběhu na půdu domácí. Ježto i
forma veršová je zcela odchýlná od Goethovy, ji-
stým právem Klácel dílo své prohlašoval za samo-
statné zpracování starého eposu zvířecího. A báseň
ještě nyní se líbí (vydána ve Svět. Knihovně).

Liběchovská idylla Klácelova byla trvání ne-
dlouhého. Protivníci jeho donutili jej k návratu do
kláštera a biskup Schaffgotsche zmařil i povolání
jeho za vychovatele synů bar. Přegoviče; odtud Klá-
cel pokládal vždy více klášter za vězení, v němž
vedle činnosti bibliotékařské — té ostatně věnoval
péči nejmenší — hledal zapomnutí svých útrap ve
studiech botanických a v různých pracích literárních.
Z nich pod pseudonymem Fr. Třebovského pé-
čí Al. V. Šembery vydány *Bájk y Bidpajovy*
r. 1846. Překlad této staré knihy moudrosti pořízen
je z němčiny, ale opět je dílo to značnou měrou
Klácelovo; snažil se autor český, „aby celá jeho fi-
losofia tímto skromným povídáním zobečněla“, če-
muž slouží zejména dvouverší neb čtyřverší gnomie-
ká, která oživují vypravování prosaické. Druhý díl
jejich vydán až r. 1850. Leckterá místa bajek, zvlá-
ště allegorie v 2. díle, byla asi lidovému čtenářstvu
dosti temná, ale přes to kniha došla značné obliby
a vydána po letech znovu, žel, ve formě velmi libo-
volně změněné (Valečkou).

Klácel sám charakterisoval svůj duševní stav
za doby svého ponížení takto: „Jsemť jako hedbáv-
ná housenka; polykám teď a hltám; však zase při-
jde čas, kde se to svaří ve mně, i tož zapředu se
zase a pak mi zase narostou křídla!“

Stalo se tak r. 1848. Když již zpuchřelá vládní
soustava Metternichovská na všech koncích praska-

la, došlo na Moravě ke zřízení prvního řádného
časopisu, po němž tak dlouho již voláno. Začátkem
r. 1848 vydáno jeho první číslo, jež mělo titul: *Tý-
denník, listy poučné a zábavné*.

Jmenovaným redaktorem Týdenníku byl sice
Jan Ohéřal, ale vskutku řídil jej Klácel, od něhož
byl už dříve listu vytčen program a jenž také za-
hájil jej plamenným článkem úvodním, jakož i při
všech významných příležitostech pozvedal hlasu své-
ho, ať prosou ať veršem, jako uznaný vůdce spiso-
vatelstva moravského; je z jeho pera ještě značná
část jiných poetických a prosaických příspěvků.

Bouře březnové způsobily, že zprávy politické
z nedostatku politického časopisu na Moravě upo-
zadily v Týdenníku literaturu krásnou a poučnou.
Ježto padla pouta nenáviděné censure, Týdeník ne-
pokrytě přiznal svou barvu, která určena byla osob-
ností Klácelovou: ve věcech národních horlivě se
zastával jednoty s Čechami a bral se směrem pokro-
kovým. I prodlévaje mimo Brno, Klácel staral se o
časopis, až posléze odvolán byv na místo jiné, vzdal
se práce v Týdenníku, který však bez něho zanikl,
nepřečkav roku.

Jsa v čele národního ruchu českého Klácel spolu
se Šemberou i jinými předáky českými, zažil hněvu
brněnských Němců, kteří štváli na ně luzu, jako by
chtěli zaprodati Moravu Čechům a Rusům. A jak-
koli byla známa svobodomyslnost Klácelova a jeho
humanitní stanovisko, přece národní garda nemínila
ručiti za jeho bezpečnost a on na rozkaz biskupův
přinucen opustiti Brno.

V Praze, kam se uchýlil, zvolen do Národního
výboru a vyslán z něho spolu s kníž. Rohanem a
Rupertem deputací do Tyrol, kde tehdy právě císař
Ferdinand meškal; památného sjezdu slovanského
Klácel účastnil se s celou horlivostí, ježto ve vzá-
jemné podpoře národů slovanských v Rakousku ta-
ké on spatřoval nejlepší záruku důstojného bytu ná-
roda českého. „Paštinový týden Windischgrätzův“

učinil konec sjezdu a také nadějším Klácelovým, že by se mohl stát profesorem na universitě pražské, kdyby byla národu českému vrácena.

Zklamán vracej se z Prahy na Moravu, vzdělává dále lid svůj, aby vzdělaný národ zachoval to, čeho bylo dobytí otřesem politickým, a získával další vymoženosti. Dříve byl učitelem skrovného počtu žactva — za změněných poměrů přijal povolání učitele širokých vrstev — stal se žurnalistou.

IV. Klácel žurnalistou.

Politický časopis přineslo Moravě teprve hnutí r. 1848. Ne bez velkých obtíží. Sněm se původně usnesl vydávati denník německý, jenž měl býti překládán do češtiny. Rozhořčení nad tím bylo všeobecné. Posléze usnesení změněno v ten smysl, aby český denník byl samostatný a redaktorem jeho jmenován Klácel, jenž už dříve výboru stavovskému podal přesný program pro moravský denník. (Dvořák I. c.) Stěžejnými body jeho byly zásady o rovnocennosti obou jazyků zemských a mírnění protiv národnostních ve smyslu ideje humanitní, neobeslání sněmu frankfurtského, bližší dohoda zemí koruny české na podporu svobodomyšlné vlády bez újmy samostatnosti Moravy, suverenita mocnářství rakouského, zavržení kommunismu, volnost slova, péče o vzdělávání lidu atd. Jak viděti, promyslel si úkol svůj správně a podle něho také u vedení listu jednal, za spoluredaktora přibral si Al. V. Šemberu.

První číslo časopisu vydávaného nákladem zem. vyšlo 1. listop. 1848 pod titulem „Moravské Noviny“. Klácel hleděl v nich co nejlépe poučovati čtenářstvo o všelikých potřebách doby nové, ale nikdy nedosáhl v té příčině svého vzoru, Havlíčka, ač ovšem bylo jeho snahou, aby Moravské Noviny stály se Moravě tím, co byly Národní Noviny Čechám. I Klácel byl liberální osvěťář a stál na téměř

demokratickém stanovisku co Havlíček, ale zůstává i v žurnalistickém povolání filosofem, nedovedl ani tak bystře postřehovati věci, jež budily zájem dne, ani podávati jich formou tak svěží i lehce přístupnou. I Havlíček, jenž s přátelskou účastí sledoval postup svého spolužruha na Moravě, konstatoval, že Mor. Noviny podávají zprávy o několik dní později, což ovšem při denníku těžkou jest chybou. A B. Němcová s obvyklou upřímností vytýkala zase Klácelovi, že sloh jeho není dosti jasný, že neumí psáti pro sedláky; a přece při tehdejších poměrech národních na Moravě list byl určen hlavně českému obecnstvu venkovskému! Proto také Mor. Noviny zápasily hned od počátku s nedostatkem odběratelstva; o pololetním životě dosáhly sotva 350 odběratelů a ještě nad to ohroženy byly konkuren-tem, opatrnějšími Morav. národními Novinami Ohřelavými, nemluvě ani o Havlíčkových Nár. Novinách, které měly více čtenářů na Moravě nežli časopisy domácí. Ale ovšem příčiny neúspěchu listu tkvěly také jinde: v nepřízni zhněmčilých úřadů, mezi nimiž se našlo sotva 10 předplatitelův úředního listu a které ani úředních oznámení do českého listu nezasílaly. Pokročilejšímu čtenářstvu ovšem Klácel staral se o stravu duševní bojnou a dobrou; nejcennější byly feuilletony z jeho pera a příloha, v níž vydávány v duchu pravé svobodomyšlnosti vysvětlivky slov neznámých. Práce nejcennější odlud vyšly také knižně a zasluhují plným právem ještě dnes pozornosti; jsou to Slovník pro čtenáře novin a Listy přítele k přítelkyni o původě socialismu a komunismu (obě r. 1849).

Listy přítele k přítelkyni myšleny a psány byly pro poučení Bož. Němcové a určeny pak ovšem i k užitku obecnstva širokého. Náš filosof již roku 1848 viděl dále než jeho žák Giskra, jenž jako rakouský ministr byl jist, že hnutí socialistické nepřekročí našich hranic u Podmokel. Vzhledem k

událostem r. 1848 pokládá otázky socialismu a komunismu za velmi důležité a soudí, že nejlépe lze čeliti nebezpečí odtud hrožícímu bedlivým rozvážením nových proudů. Sám k tomu cíli sleduje historicky zárodky a další vývoj idejí soc. a kom. u Platona, v křesťanství, jež zrodilo komunismus klášterní, v Utopii T. Moora až po různá učení, jež objevila se vlivem převratů po velké revoluci (St. Simonismus, Karbonarismus, Fourierismus, nauka Babeufova, Cabetova i Proudhonova) s odbočkami více méně širokými o učení Essenů, Českých bratrů, Adamitův i Marokánův a zřízení obecním vých. Slovanů i státě jezuitském.

Nevěří komunismu z roku 1848 a dobře upozorňuje na nebezpečí tyranství, i materialismu, které v něm skryto; jest pro beznásilné, v pravdě křesťanské uspořádání otázky sociální „obnovením živé stránky náboženství a vzkrášením lásky k člověku a synu jeho“ beze všelikého osobního obmezení svobody.

Tak vidíme v Klácelovi jako v Aug. Smetanovi utopistu v pravdě českého, jenž vědomě navazuje na ideály reformace české a Českých bratrů, nespokojuje se při řešení otázek sociálních jen stránkou materiálu, nýbrž pilně přihlížejí též k stránce duševní. A již pro tento specifický český rys spisůk náš, jinak skoro neznámý, vyžadoval si zde širší zmínky.

I jinak Klácel jako redaktor dobře si vedl; zůstává věren svým svobodomyšlným zásadám, za přituzující reakce vedl si opatrněji, jen aby udržel co nejdéle list pro českou Moravu tak důležitý. Proto také velmi ochotně přijímal vhodné příspěvky kněží z tábora přísně katolického, kteří psali do Mor. Nov. chtějíce vedle církve přece jen také posloužit zanedbanému lidu svému. Ale přes tuto opatrnost, kterou mnozí přátelé jeho až těžce nesli, hierarchie ostře proti němu nastupovala, hrozící mu nejen kněžským vězením na Moravě, ale i suspensí . . .

Za svého redaktorství Klácel i jinak stánuv v čele veškerých osvětových pracovníků na Moravě: jako

předseda Moravské Národní Jednoty sv. Cyrilla a Metoděje, která ve smyslu svých prvotních stanov měla směřy velmi rozmanitými uvědomovati a vzdělávati lid český na Moravě. Ale i toho úřadu se vzdal, aby se neocetl v rozporu s většinou kněžstva, která přece později na rozkaz biskupa hr. Schaffgotsche vystoupila z Jednoty, jež pokládána za spolek nebezpečný, založila si Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje ku pěstování knih v duchu katolickém r. 1850.

Klácel byl na tom vzdáti se redakce a cítil, že za uchystané reformy klášterní poctivému muži nezbude, leč následovati dra Aug. Smetany v Praze (Šemberovi 25./3. 1850), ale zase toužil vydržeti co nejdéle ve službách listu a k poslednímu kroku odlučnému neměl odhodlanosti.

A tak trval v jařmu novinářském za přituzující reakce, ježto právě činnost veřejná byla proň životem, nedostatek její smrtí; zůstal redaktorem, i když Mor. Noviny staly se listem vládním a začátkem ledna z roku 1852 scvrkly se v malý týdeník pod titulem Mor. Národní List, jež převzalo nakladatelství soukromé. Začátkem r. 1853 jmenován redaktorem listu Leop. Hansmann, a Klácel uchýlil se zcela do kláštera. I potom zůstal však věrným Hansmannovým spolupracovníkem; přispíval tam jak verši, tak překlady i kritikami až po lepší dobu, kdy r. 1858 list rozšířen, opět se vrátil k starému titulu Mor. Novin a přidána k němu od r. 1861 Besídka hospodářská jako příloha na prospěch rolnických odběratelů. I v té měl Klácel účast nemalou; vůbec byl tak těsně spjat s Hansmannem, že nepodpsané jejich příspěvky často nelze přesně rozeznati, tak že nakonec přisouzeny po brzké smrti L. Hansmanna r. 1863 i Hansmannovy první povídky hamácké.

Ze smutných let padesátých a šedesátých k žurnalistické práce Klácelově přiřaditi jest též příspěvky jeho v moravských kalendářích. I v té věci jeví se Klácel duchem moderním, pochopiv jako pravý

poutanosti k duchu cechu. Církevně byl jsem veskrz zapíratel těch pověrečně krytých článků nazvaného křesťanství — já věděl, co jest katolický — od sv. Augustina — já znal tu ničemnost všeho toho výnosného řemesla. V národomyšlném směru nemohl jsem co horlivý hleditel do budoucnosti býti panošem velebitelů minulosti s rytířstvem hierarchie zrádné — a od „mladých Čechů“ — nevěděl jsem, co chtějí, co vlastně zamýšlí — a tak — oceán — “ V jakési veřejné zpovědi o svém působení (Rukopis) dodává k tomu ještě stížnost na nového preláta J. Mendela, jehož r. 1868 spolu se stranou německou v řadě sám volil jako liberála, doufaje, že za něho bude moci žít zcela volně. Zatím se v tom zklamal a zdá se, že se obával, aby mu prelát snad nezakázal vyučovati v městských rodinách, což bylo jeho jedinou radostí a také jediným pramenem příjmů.

Ale poslední pohnutky ani tu Klácel nedopověděl. Byly to jeho poměry s různými ženami, do nichž se zapletl, neuznávaje svazků klášterních, a které posléze objevily se proň tak tíživými, že nedovedl jinak se jich zbaviti než krokem nejradikálnějším — útekem. To jest také jeho veliká vina, pro niž zůstává povahově za oběma Smetany, s kterými jinak lze jej srovnávati. Klácel nedovedl, ač morální povinnost svou k tomu sám cítil, jíti hned za příkladem pražského prof. Aug. Smetany a opustiti výhody, jež mu rád podával; nedovedl ani toho, co plzeňský prof. Jos. Fr. Smetana, žítí na venek bezúhonným životem klášterním a jen v nitru srdce svého a ve svých skrytých pracích, jež zanechal lepší budoucnosti, trvati tím svobodomyšlným českým knězem, jímž se byl vyvinul. Ale ovšem utrpením v zámoří vinu svou i Klácel odčinil.

Věrní jeho přátelé utrpení správně předvíдали a také jej před odjezdem důtklivě varovali. Zejména Al. V. Šembera poukazoval správně na jeho pokročilý věk, neznalost nových poměrů, jazyka angli-

ckého i nových přátel, jimiž Klácel do Ameriky byl volán. Vše marně. Klácel i v pokročilém věku zůstal tím mužem „pojmů, ale bez zkušeností“, jakým byl podle případných slov preláta Nappa ve svém mládí. Opatřiv si průvodní list přičiněním svého bývalého žáka, ministra Giskry, „starý sokol“, jak se Klácel sám nazval, s mladistvým nadšením odletěl do Spojených státův, na panenské půdě americké rozvinouti novou činnost mezi krajany a klásti tam základy k nové úpravě poměrů společenských.

VI. Klácel v Americe (1869—1882).

Kdo zná Klácelovu literární tvorbu americkou, ovšem nepodiví se nedávnému stesku (Čas č. 37), že tam mají Klácela v ústech, ale spisů jeho neznají. Platí také o nich z valné části to, co bylo řečeno o časopisech.

Ale jinak ovšem lze říci, že Klácel literární činností svou určil již všechny směry další práci svobodomyšlníků amerických, jak je poznáváme ze zprávy: Sjezd Svobodomyšlných r. 1907.

Především Klácel pokládal za nejvyšší povinnost bojovati proti úhlavnímu nepříteli člověčenstva, proti pověře a modloslužebnosti. Prostředkem k tomu jest mu ukazovati v řadě pojednání a spiskův historický vývoj jednotlivých náboženských představ, a co z nich přešlo až do křesťanství a jeho kultu. Toho druhu jsou na př. Graves, Bible biblí (Uvedení 27 biblí), Šestnáct, ukřižovaných spasitelů, Ingersoll, Bohové, Sepher Toldoth Jeshu a t. pod. Ukazuje na neshody Písma sv.: Kristus v pravdě, Nooklast, Rukopis bratra Palečka a Rukopis Ladiměřský, Škola pravdosmělosti a j.

Odmítaje pozitivní náboženství, tím více Klácel pečuje o náležitou úpravu společnosti svobodomyš-

níků na základě mravnosti i lásky vzájemné. Nejdůležitější věcí jest mu vzdělání mládeže: důtklivě doporučuje, aby se vzdělávání to dalo i v Americe na základě jazyka českého, podává Návod ku čtení písma a tisku českého i učeňnou osnovu škol českoamerických, v níž je mnoho zdravých poznámenání, skládá pro mládež Jednoty Nemýlenců Katechismus i Cvičení logická. Stejně dbá vzdělávání dospělých, ať rozumnového ať mravního. Sem spadá několikery výklad slov a pojmů, Dobrověda na základě rozdílu mozkových, Pouť na Svojanov (životopisy mužů, kteří připravovali lepší budoucnost pokolení lidskému), Přírodověda, Rady a recepty, Historie Spojených států Amerických (1877) atd. atd., ale zvláště Věčný kalendář či Kniha Svojanovská (1877), vytištěná po několikerém zpracování rukopisném. Vytčeno zde při každém dni nejprve jméno světcovo, jehož památka se slaví, potom slavnost, na ten den určená, na př. osvěty, manželství, dále „věta mravoučná“ ve verších, kalendář historický se zvláštním zřetelem k dějinám českým a americkým, zejména po stránce kulturně-historické, poučení z astronomie a všech říší přírodních věd. — Tak kniha podává mnoho pěkných jednotlivostí, ale způsob zpracování je zastaralý.

Spisy tyto většinou zapadly; dnes nejuplněnější sbírku jejich chová museum Náprstkovo, kam zasílána všechna literární pozůstalost péčí Fr. Záleského, dra Rudiše Jičínského a j. Svobodomyslných Čechův amerických.

Dne 21. července 1869 Klácel vstoupil na půdu Spojených Států v New-Yorku. Šel za krajany, kteří v letech šedesátých valem se stěhovali do Spojených Státův, takže dospěli již před jeho příchodem i jakés organizace; v St. Louis již vydáván týdeník Nár. Noviny.

V Hlase Jednoty Svobodomyslných, ročník II. č. 3. popisuje nám podle denníku Umoslavova patině cestu svou na nové působiště a první dojmy z nové vlasti. Nebyly nejpříznivější. Spojené Státy po zuřivé válce mezi Severem a Jihem byly ještě rozervány. „Upíři politických stran rozkusují vždy jízvy znova; dobytosti slavných předků jsou v pochybenství a žloutenice pobožníků a horečka temperenciářství hubí to tělo; pokrytectví, licoměrnictví turodáků a nevzdělanost přistěhovalců jsou pijavky naděje člověka v Americe zamyslivšího ráj ztracený znova dobýti“, stýská si Umoslav-Klácel. Ale přece zase mluvil, „že Amerika hodí se zvláště pro zkoušky všeho druhu, neb pro všechny jest místa dosti a nic nemusí býti bouráno, nikde rum odvážen, půda rovnána — vsudy můžeš bez překážky stavět.“ Z Bostonu přes Quebec a Ottawu v Kanadě bral se do Racine ve státě Wisconsinu za J. Barton-Leovským a ještě odtamtud se rozhlížel, nenašel-li by nějakou nábožensko-kommunistickou obec, o které slyšel kdysi a která mu od let tanula na mysli jako vzor pro uspořádání českých obcí svobodomyslných. Jako kdysi Čeští Bratři v Orientě původní církev křesťanskou, tak také on marně hledal podobnou na západě Spojených Států, až ovšem pokusy o ni byly již dávno činěny.

První Klácelův podnik literární v Americe byl týdeník Slovan Americký, jehož vydavatelem byl J. B. Letovský a spol. První číslo vydáno dne 5. listopadu 1869 za heslem Klácelovým „Vesměrnost jest cíl vědy, umění a lásky.“ Valná většina listu byla s počátku z pera Klácelova. Byly tu otiskovány mnohé práce prosaické i verše jeho ze staré vlasti, ale také věci nové, zejména příspěvky ku poznání nové vlasti, výroční památky ze životopisnými zprávami o našich předních mužích, poučení z oboru hospodářství, zejména o věciařství a pod. Mnoho bylo tu dobrého a vhodného, ledať opět příliš nesnadného pro obecnost, jemuž byl

list určen. Ježto pak srahou Klácelovou bylo vždy rozumově a mravně vzdělávati, kdežto vydavateli šlo o největší počet odběratelstva, tiskly se klidně vedle úvah filosofových krvavé romány jako Poslední vítězství Dlouhé karabiny, Paliči města Chicaga, které by lákaly sensacemi čtenářstvo nejširší, jak to, bohužel, v amerických listech viděti podnes. Posléze asi vydavatelům ani svobodomyšlný ráz celého listu nebyl po chuti; „zdálo se, že by se mohl také užitek bráti se strany zpátečnické“ (Hl. J. Sv. V. č. 2). Tak čtvrtým ročníkem došlo k rozluce — Klácel odstoupil od Sl. Am., hledaje si existence jinde.

R. 1870 založena byla Jednota Svobodomyšlných, jejímž Klácel byl prostředníkem, t. j. vůdčím duchem. Ač počet údů byl velmi skrovný, ustanoveno vydávati jako orgán spolkový Hlas Jednoty Svobodomyšlných, kterým by bylo snáze udržovati styk mezi jednotlivými obcemi a získávati nové přívržence. První číslo vydáno dne 1. dubna 1872 v Iowa City za heslem „Osmělně se zmúdrčeti!“ Klácel byl nejenom pořadatelem listu, nýbrž vyplňoval všechny jeho rubriky po všechna léta téměř zcela sám. Ježto odběratelstva bylo málo, list brzy byl vydáván velmi nepravdělně a zápasil stále s nesnázemi, ač Klácel sám obětavě naň nakládal, cokoliv nad předplatné bylo třeba. Hlas J. Sv. s redaktorem stěhoval se z Iowa City do Chicaga a Milwaukee, ale všude stejný jej provázel neúspěch. Na sklonku ročníku VIII. ujala se nákladu naň Národní Jednota v New-Yorku, ale ani ta Hlasu neudržela. Pátým číslem ročníku IX. v r. 1881 list zanikl. Stejně neblaze dařilo se jinému časopisu, ježž Klácel založil v Chicagu r. 1873; byl to Svobojan. Akciová společnost, jež jej měla financovati, padla v několika měsících nepoctivosti pokladnickovou, a Klácel hmotně i mravně tím velmi byl poškozen.

Dvojí byla příčina neúspěchu časopisů Klácelových. První tkvěla v jeho obecenstvu: svobodomyšlní Čechové mimo nepatrné výjimky nebyli dosti horliví a neměli dosti potřebné obětavosti k organizování velkého, imposantního celku; jsouce téměř vesměs prostí rolníci a dělníci neměli ani dosti potřebného vzdělání, aby chápali ty věci, jež jim Klácel podával.

Ale vina byla též na straně Klácelově. Klácel přišel do Ameriky ve věku pokročilém, kdy bylo mu již těžko vpravovati se do nových poměrů a vyznati se v nových lidech; často býval vykořisťován a klamán. Slovesná jeho forma v stáří byla ještě chatrnější, zvláště když pamět jeho citelně ochabovala; přibývalo rozvláčných digresí, mnoho bylo počínáno a nedokončováno. Když na př. r. 1880 jal se přepracovávat zamilovaného svého Ferinu Lišáka (lokalisoval jej do Ameriky) a část ho ztracena, nepokusil se ani znova ji zpracovati. Nedovedl již mluviti s patra a řeči své předčítal. Ale jedno se při něm nezměnilo: horečná touha po práci a prospěti lidstvu. Ovšem, hmotná odměna za práci a snahu byla skrovná; brzy nedostačuje ani na živobytí jeho, a Klácel si musí vypomáhati vyučováním domácím, jež mu na nějaký čas zabezpečuje klidnější život (v Ladiměřce u V. Stránského); prodává vzácnější knihy z vlasti a prosí už ne za mzdu, nýbrž aspoň za podporu. Je pohnutlivo čisti, jak děkuje za každý poslaný dollar v Hlasu J. Sv. Také evropští přátelé, po nichž často toužil, mu občas vypomáhají větší sumou (Český klub říšských poslanců). Prostá žena z lidu, Anna Mohlová, jest jediná, která ho neopouští ani za dob nejtěžších, a dbá o starce, jenž čím dále tím více potřebuje ošetření: ztuhlne velmi, nemůže mnoho se pohybovati a často churaví. Mohlová mu dosloužila až k smrti. V Americe se Klácel podpisoval podle bydliště svého Ladiměř.

Posléze vytrhl ho z nesnází krajan p. Fr. Zá-

leský v Belle Plaine, u něhož se stal Klácel vychovatelem, a tam aspoň klidně skončil pohnutý život dne 17. března 1882. Irob jeho později svobodomyšlní Čechové američtí označili pěkným pomníkem a podnes slaví ho jako průkopníka svobodomyšlnosti v Americe.

V obci svobodomyšlné, jak si ji Klácel představoval, místo chrámu vzdělávací činnost přejímá škola, přednáškové večery, divadlo, hudba a ovšem kniha. Ale sám ze stavu kněžského podržel zálibu v rozmanitých úkonech církevních a pozoruje dobře, že se jim! hová také srdeční potřebě přemnohých svobodomyšlných občanů; aby tedy dosahoval mocnějšího účinku na mysli jejich, upravuje si po příkladě církve katolické obřady při slavnosti dávání jména, o sňatcích a zvláště o pohřbech, ba i českou mši. K takovým příležitostem „starý veršotepec“ pozměňuje texty známých písní na př. o dušičkách, Kdož jste boží bojovníci, „vlévaje do nich nového ducha“; jindy skládá písně nové na známé nápěvy, zejména hymny, na př. Havlíčkovu, Purkyňovu a zvl. Vesměrnou, aby zpívány byly o veřejných schůzích. A podnes ještě vidíme, kterak značná část svobodomyšlných Čechů, kteří nehlásí se k žádné církvi, lpí na takových pozměněných církevních obřadech jako za dob Klácelových. Klácel sám prohlašuje, kterak přes to, že ve slově je povolnější, nikdy se nestal nevěrným duchu vědy věku nejnovějšího.

Ve smyslu tohoto ducha měl stále na mysli organizování svobodomyšlných obcí na základě největší možné rovnosti. Organizační jeho zásady se časem mění a nelze ještě udati přehledu jejich vývoje; zprvu příkře odmítá všeliký komunismus, ježto porušuje osobní svobodu; potom jej už do jisté míry připouští: po smrti jednotlivce má jeho majetek soukromý připadnouti obci; volnou lásku naprosto zamítá a pod. Ale za všech okolností chce, aby se každý stal „živým údem člověčenstva“; má

žítí vesměrně, uznávati bezohledně jen to, co jest pro všecky, všudy, vždycky“. Poučení o této vesměrnosti jako stavu nejvyššího vývoje a dokonalosti, k němuž vede cesta dokonalým vzděláním člověčenstva, jest také obsahem posledního jeho díla, jež nadepsáno jest Vesměrnost.

Za všelikých proměn bouřlivého života mimo pracovitost ještě ve dvou věcech Klácel zůstává si věren: Je to žhavá touha hledati pravdu, kterou opěval již po mládí jako „svatou nespokojenost“, a byl při tom přízei na scestí, zůstává nám milým jako onen Kollárův člověk „vyšších vzučtů“. Tím milejším, pomníme-li druhé jeho stále snahy, dobývatí „království božího na zemi“, krásného toho snu české duše od Chelčického a bratří s Komenským až po nedávno zesnulého Sv. Čecha.

A tak lze skončiti o něm těmito vlastními slovy Klácelovými (ještě netištěnými): „Dobrým lidmílčem jest přirozeno přemýšletí o bídě lidské a o prostředcích jí ulehčiti a věda vývoje volá: „Nedejte se mýlití, Člověk musí vždy ku předu!“ Že skutečnost nepostačí mysli, neujímá nic dobrému smýšlení. Skutečnost vždy kullhá za pravdou. Když tedy kdo píše, jak by měla uspořádána [býti] společnost lidská, napřed víme, že rada jeho není dostatečná, ani udána cesta jen jediná a nejbezpečnější; zkrátka, každé tuto dobu domněle přílišné očekávání lepší budoucnosti jest Utopie, ale proto přece jest pěkné, třeba jen snítí předběžně o lepším pořádku. Tolik jisto, že špatný člověk není, kdo třeba jen Utopie píše.“ —

Ukázky z prací Klácelových.

Z LYRICKÝCH BÁSNÍ 1836.

HLAS Z BLANÍKA.

1. Hurrah již je tu čas!
Zbudte se, zbudte se bratři,
Václav vůdce je náš, on vede k slávě nás,
Vojtěch nám kazatel směrlosti.
2. Již nás trouba volá,
Hrňme se, hrňme ze skály,
Kdo chceš býti Slovanem, rychle připoj se
Věčná hanba čeká nedbalce. [k nám,
3. Stojte! stavte se v řad!
Čechia heslo je první,
Blíží vrah se ku nám, bratři utichněme,
Pomsta tichá vždy je nejvřelejší.
4. Na před! na lva pozor,
Pustte na otroky hrůzu!
Zhyň, zhyň! Jen ho doraz! Čechia! Čechia!
Tu máš! Bože smiluj se! Zab ho!
5. Hurrah, dále za ním!
Nám kyne odměna sláva!
Slyšte trouba volá! zvěstuje výhru nám —
Věčná sláva budiž ti Bože!

JEDNEJMEŽ.

Bratři styďme se již žiti jenom sobě,
Žijme zasvěcený vlasti život celý.
Vlast svorná ale žij lidstvu celému zas,
Božné lidstvo celé nebi!

SLADKOST MŮZY.

Jest mi příjemné zeleného háje
Horku letnímu vzdorovat ve stínu
Z bublavé chládek vody vývariska
Píti nekalný.

Jest mi příjemné s milenou panenkou
Pod večer vonný při šerém měsíčku
Vroucně rozmlouvat o milosti cudné,
Rozkoši sladké.

Jest mi příjemná zvolená společnost,
Kdež se srdečnost vyjeví nebojí,
Bez forem úzkých kde celým se srdcem
Volno je smáti.

Knihla též moudrá duši mou vyráží,
Jenž mi dá soudit a nové myšlenky
V myslí mé křísí, nebo mé zajímá
Srdce citelné.

Předce největší ale slast pocítím.
Můza když vroucná v duši mou sestoupí,
Káže, nadvšední city mé zamítá
Zpívati božnost.

Srdce jen podpal mi citem vřelejším.
Zpěv mi, jak můžeš, napověz plamenný,
Ať se ním Slavské probudí jonáctvo
K záměru slávy.

Ž LYRICKÝCH BÁSNÍ 1837.

ÚVOD.

Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcumque potest. Juvenalis.

Dej mi nadzemský cite, dej do mysle,
Bych slovem vroucím zachoval se vlasti,
Lásku bych získal zmužených zdařenců,
Hlůzy nenávisť.

Jen se zas osměl na venek vystoupit,
Můzo upřímná, tvoje roucho skromné
Buď si odporné titěrek milencům
Marně pověstným. —

Jestli v úrodné podaří se půdě
Zrnku nádejný založit kořínek:
Ha! co les bujný chvěje tam potáinstvu,
Okrasa vlasti!

Chvála v roz dvojné duši čin budívá,
Cestu zastoupí hana práci marně,
Pevně však kráčí, hledě jen ku cíli,
Čin samorostlý.

Ať se básníkův nehodím do počtu,
Jméno v písařském cechu mám nezvučné;
Jen kdy příspěvkem podanou Slovanstvem
Úlohu zmenším.

*

Víry které se držím? věru žádné, jež jmenuješ mi;
Nikdy za lež a za báj nelze zradit mi Rozum.

*

Kdo šíří lásku k národnímu jazyku, živí lásku
k národu samému. Nebo jazyk jest slyšitelná obec-
nost národu a tudy více než pouhý součet vidí-
telných bratrů pomíjejících. Lásky ale jest vždy
činná a v obětech si libuje.

*

Kdy pak žádal národ potlačený práv svých, aby
nebyl býval co vinník či vlezrádce považován od
samopánů potlačujících?

JAHŮDKY ZE SLOVANSKÝCH LUHŮ 1845.

MODLÁŘSTVÍ.

Člověk praví, že se pána Boha bojí;
Arci, když se blíží, tuť nestojí,
Ale pomatený utíká.
Na všech cestách tu se mu nabízí,
Srdce ale marnost neuklízí,
Návštěvě se Jeho zamyká.
Vždy pod Sinai bůžkům se klanívá,
Vždy s ním Mojžíš novou půtku mívá,
Modloslužbu marně zařiká.

CHUDÁČEK.

Jedna paní vzala pod ochranu
jistý stromek, slíbila obranu,
By neškodil vítr, mráz a hrom.
„Milý stromku, musím tě ohradit,
By nemohlo o tě nic zavadit;
Snadný na věřeji byl by lom.
Starostlivě musím světlo vzdálit,

Parné slunce mohlo by tě spálit,
Zřežu chloudivý ti zrůst potom.“
Zrezan v stinné ohradě strom chřadnul,
Krásný zelený šat z něj opadnul;
Jaký byl pak tento strom?

PILÁT.

Viš-li již, co pravda jest, Piláte?
Ach, velmožný pane, kolikráte
Od té doby zhubils pravdy hlas?
Barabáše pouštíš loupežníky,
Křížuješ pak Krista vrstevníky,
Z krve jejich pučí pravda zas.
Pravda v osobách se neukrývá,
Skrz osobu pravda jen mluvívá,
Tu když stráví, jinou nadchne čas.

NEMOŽNÁ ZTRÁTA.

Žádné pravé slovo nezahyne,
Žádný pravdivý cit nerozplyne,
Věčně žijou ducha atomy.
Žádná lakomost je nevypije,
Žádná nenávisť je nezabije,
Žijou v duše sotrkromí.
A v té duši zakotví kořínky
Zakotví v nebeské rozpomínky,
Z nichž zas rostou na venek stromy.

ROZLIČNÝ SMYSL.

Kýž bych mohl pryč z té nízké země!
Na výsostech musí lepší plémě
v rozkoších nebeských blaze žít.

Na nebi bez kału slunce svítí,
Ve dne v noci hvězdičky se třpytí,
Tam jest boží, tam je svatých byt.“
Astronom to slyše se usmíval,
Pak se dále zase pílňě díval,
Nechtěl se s tím nebešťanem přít.
Ale takto pošeptal u sebe:
„Jak by země nebyla též nebe,
An to všechno musí v klínu mít!“

MILUJ BLIŽNÍHO JAKO SEBE SAMÉHO.

Světlo víry teplem lásky měřím,
Byť ses před mnou krájel, neuvěřím,
Pravdivé že náboženství máš.
Kdybys den a noc modlitby říkal,
Z těla ti vonný olej vytékal,
Opětuji, Boha že neznáš.
Boha znatel „Veselme se!“ zpívá,
Celé tvorstvo láskou svou zahřívá,
Ty však jedem po bratřích prskáš.

Z FERINY LIŠÁKA 1845.

Arci, školák spolykat to musí,
Vysvědčení zapotřebí maje —
Tak, co myslí, v sobě dusí,
Osvoboděn plnou hubou laje.
Aj, vy školy, naše školy!
Odkud máte vaše rouby?
Jaké kouzlo jest ve vaší holi!
Z hochů vyrůstají trouby. —
Kluk jadrný s jasnou tváří
Odrostává na vsi slabikáři.

„Rád bych z něho měl (tak praví táta)
Kněze, doktora neb advokáta.“ —
„Advokáta nechci,“ máma praví, —
„Toho čerti provádí ku hrobu,
Ale dá-li Bůh nám život, zdraví,
(Máme ještě dlouho na tu dobu)
Chce-li Jorka kdy panáčkem býti,
Kdybych měla Bůh ví kde to vzíti,
Primiciu bych mu obstarala,
Několik bych kloubků lnu prodala,
Moh' by na začátek něco mfti.“ —
Vsaděj' Jorku na vůz, na truhličku,
Vedle pořiny se šítem slámy,
V ruce tvaroh, s máslem pleteničku,
V duši smutek, že musí od mámy.
Táta s ním do města jede,
Příbytek a stravu vyhledá,
Potom do školy ho vede.
A pak denně Jorka tam sedá.
Jako vyjevený chlapec kouká,
Každým smyslem slova polyká,
Ale věru, duše se to netýká;
Po německu pan učitel houká,
Německy se na něj sáπά,
Chrapoun selský že prý nic nechápá.
Jorka bit jest, za trest stojí, klečí,
On však nevěda, co chtějí, brečí. —
Za dvě léta, až se dost namučí,
Od chlapců se něco snad naučí;
Nato šest let latinuje,
Každý rok víc rozum svůj domácí
I s dědictvím ve školách utrácí,
Cizinu si nalepuje;
Mocnost ducha se zaklíní,
Že po celý život potom dřímá,
Mateřština v duši se zastíní,
Cizina se ale neujmá.
A tak nic starého, nic nového,
Nic sprostého a nic učeného,

Tak je Jorka vysvlečen do hola,
Tak to žádá naše škola.
Tímto se ke všemu hodí.
Nikde žádnou mrzutost neploď,
Obroušená hloupost, a co při ní dále,
Neomylně sloužívá ku chvále;
A když zcela již nic není pro ni,
Potom aspoň při akci su honí.“ — —
Jezovec vzívá, pak v řeč mu skočí;
„Strýčku!“ praví, „co vy všechno znáte!

Z BÁJEK BIDPAJOVÝCH 1846

OTEC A SYNOVÉ.

V jedné zemi přebýval muž starý, jenž měl tři syny. I řekl k nim stařeček, znamenaje, že blíží se konec života jeho: „Nezanechám po sobě tolik jmění, byste mohli vésti život dle libosti, a kdyby tak i býti mohlo, nemělo by věru býti; neboť člověk má býti živ, ne jak libo pro tuto chvíli, noprž jak dobře jest, na věky. Nemohouce naplniti truhly své zlatem a stříbrem, jehož nemám, naplňte paměť radou mou a učení mé vštipte hluboko v srdce svá.

Trojí jest věc, po které sahá člověk moudrý, a čtvero je cest, po kterých toho docházívá. I řekli synové jeho „Jmenuj nám tyto věci a cesty“. Otec pak jmenoval je, řka:

První věc, o kterou se má moudrý vynasnažiti, jest umění všestranné a pravdivé, druhá čestné a platné úřadění v obci a třetí milá domácnost v pokoji a svobodě bez nouze. Cesty pak jsou k tomu: pilnost, mírnost, spravedlivost a srdečnost; nebo kdo není pilný, ničemu nenaučí se a nic nevydělá; kdo by ale vydělal a neuměl dle patřičné míry užívatí mohovitosti své, tomu by bylo lépe, aby nebyl zakusil dostatku; nespravedlivý nemůže býti vážen v obci a bezsrdečný milován od manželky, dětí a sousedů svých.“

Přívětivost dál pěšáka vede
Nežli čtyrmi urputníky ujede.

Bodlivě poslouchali synové otce svého i rosili vláhou moudrosti jeho pučící úmysly v srdcích svých. I řekl nejmladší:

„Otče, jelikož jsi o přívětivosti nám pověděl příslaví pěkné, přemítej v pokladu duše své, zdali i pro ostatní tři ctnosti nenajdeš podobně slov památných!“ Prosili jej též oba starší a otec pochváliv zvědavost jejich, jenž jest pilnost neustalé duše, pravil takto: „Obraz pilnosti vidíme v každém potoku, jenž vždy dále teče a mrže se bublá, když kameny položivše se mu v cestu zastavují ho; a tedy dobře praví se:

Voda, která k moři nepospíchá,
Líná buďto línije, neb vysychá.

Držeti pak ve všem míry, učí nás všechno kolem nás; neboť jen přiměřením k jinému všemu žije všechno a vesměrnost jest vazba voškerosti; proto v přírodě jedno drží váhu druhému a zle bývá, když jedno převažuje. Voda, povětří, ohně, země jen urovnáním mezi sebou trvají; tak jest i tělo naše zdravo, když se žádný oud pyšně nevypíná, náš rozum zdrav jest, když myšlenky všechny shodují se každá v míře své, a mravnost jest, když nestane se žádná žádost výhradní panovníci nad ostatními, totiž náruživostí. Obec pak tenkrát dobře jest sporádaná, když jest jako tělo zdravé vesměrnost všech oudův, každý oud činí, co mu jest vyměřeno, a každému nechává a uděluje, co mu náleží; a takové chování vesměrné, takovou srovnanlivost jmenujeme spravedlnost, která tedy v pravdě jiná není než mírnost v obci. Pamatujte sobě tedy:

Cokoli je kde přílišné,
Marné, hloupé jest neb hříšné.“

Pamatovali to sobě synové a jednali dle toho a plnili takto vůli otce, že ji učinili svou, přesvědčení jsouce, že jalové jest, věděti a nečiniti; i stali se počestnými i blaženými občany v národu svém.

*

ŽELVA A KAČENY.

V jednom rybníce bývala želva a měla za přítelkyně dvě kačeny, které ji často navštěvovaly. Nevím, jak se přihodilo, že rybník vyschnul. I řekly kačeny k želvě: „Musíme rozloučiti se, přítelkyně drahá; voda vysychá a přestává tedy zde tovar náš.“

Želva ale lítostně odpověděla: „Což je vám, vy i bez vody větíte se a můžete si zalíznout, kam chcete, ale mne ta nehoda souží velmi, neboť nemohu býti bez vody. Ach, přítelkyně, neopouštějte mne bídnou a vezměte mne s sebou!“

„To učiníme,“ řekly kačny.

„Ale jak to možná, přítelkyně moje, an já stvoření tak nemotorné jsem, že nemohu následovati vás.“

„Víš-li co?“ řekly kačny. „my vezmeme každá na jednom konci hůl a ty v prostředku přivěsis se na ni pevně; zatní ale ústa a nepromluv na žádného, ať si mluví cokoliv pod námi!“ Takto sebraly se a letěly.

Vidouce pak lidé na poli pracující takové divadlo neobyčejné, divili se zprvu, pak ale smáli se, řkouce: „Hle, hle, jakou to potvoru vlekou ty kačny!“

Želva však tímto smíchem tak se rozhorlila, že zapomenouc na příkázání přítelkyň svých, chrlila říci: „Bůh oslepiž tu holotu!“ A v tom pustivši se holí, na skále se roztránila.

Tyto kačeny jsou naše myšlenky, naše vzory, želva ale jest skutek náš.

DOBROVĚDA 1847.

PŘEDMLUVA.

Věda není kázání, není kantorství, není obecný peníz, nýbrž jest pokladnice; v ní uloženo jest stříbro, zlato, a co má skutečnou platnost; v oběhu ale jsou bezcenné o sobě papírky, na nichž stojí zaručení, že kdo talkový má, každou chvíli může skutečnou cenu u pokladnice sobě vyměnit. Buďtež tedy pro lid a pro pohodlí jeho banknoty v běhu; ale hlídači pokladnice bděte, ať není více vykázáno na papírkách, než vy skutečné platnosti chováte.

Toto hlídání, toto přepočítávání, toto množení platnosti budíž pak ale těž uznáno vědecké od obce; neb na věrnosti těchto úředníků založena jest důvěra obchodu. Konečně i vy, ježto se rádi nazýváte praktickými, rozvážíte u sebe upřímně toto vyložení, vyznajte, že filosofie, která bdí, aby rozumy všechny organicky se shodovaly, zvláště jest praktická, a jak teprva ona, ježto samu praxi rozbírá a osvětluje! Nelajte jí, nepravte, že jest „pravé rejdiště“ marného bloudění mysli; že to maření času, jenž by lépe mohl býti vynaložen. Filosofie sama jest snáše-liva; ona každou stránku vědovcnosti schvaluje, jen jako službičku svítilovu žádá pro sebe.

Chvalitebné jest prohledávati staré hroby a mohyly a z popele minulosti hádati o někdejších životech národu, abychom poznajíce tento základ přítomnosti, i tuto lépe poznávali; ale má-li právo hrobař horšiti se na ty, jež více těší obírati se s životem přítomným a blaženější věštiti budoucnost?

Chvalitebné jest a užitečnější než předešlé zkoumat, kterak by se nejjednodušeji vyhovělo všedním potřebám lidu; ale i tu jest věc žádoucí, aby život, vyvázná z trampot a bídy, uměl někdy krásně se uspořádati.

Krásný jest zpěv básníkův, ale krása bez pravdy jest klam smyslů, ano, básník, čím výtěčnější, tím

rozsívá více zrn přemyslových, a potomci mívají v podobě filosofie, co otcové měli v podobě poesie.

Chvalitebné jest i skládání písma pro pouhou zvědavost a rozkoš čtenářů; ale bylo by zajisté zneuctění člověčího ducha, kdyby měl zalíbení míti na něčem, co by i krásu i pravdu uráželo, — a tu ať bdí vědecká kritika, ať jest na pozoru věda, aby se struhy, ježto obecné svědomí rozvádějí pro všech údech národů, zachovávaly čisté a nezanášely se neduživým kalem.

Vy ale, ředitelé plavby po proudech literatury, nečiňte překážky prozřetelné práci její. Vy pravíte, že přičinění vaše věnováno jest národnímu blahu; než vízte, že jen svobodná věda s to jest, aby byla základem blaha duchovního a tělesného; neboť jen ona osvěcuje a pořádá; ale odporník její obmýšlí zmatek a ten konečně jest a byl vždy rozbroj, nenávisť, rozpadnutí, smrt. Věřme, co praví Mefisto sám k sobě o Faustu:

„Verachte nur Vernunft und Wissenschaft,
Des Menschen allerhöchste Kraft.
Lass nur in Blend und Zauberwerken
Dich von dem Lügegeist bestärken,
So hab' ich dich schon unbedingt.“

*

§ 138. VESMĚRNOST A VLASTENECTVÍ.

Kdo ve všem počínání a jednání obmýšlí jen svých zisků a prospěchů, nazývá se sobec; a jelikož každý povolán jest snahu svou obecniti a připojovati se celku, jestli sobectví kořen vši nešlechternosti aneb jest ještě nedospělost, protože povaha zvířecí bývá taková, aniž činí výjimku hnutí a přítulnost některých a péče matek a horlivost samců.

Člověk prokluvav zvířetinu vůli svou rozšiřuje. Již co úd rodiny zamezuje poněkud sobectví a počne říkati my, u nás; tím více v obci a v národu, když máje lásku k němu, sroste s miliony v jednu osobu.

Tato láska, toto srdce rozšířené, jež národ celý v sobě nosí, sluje vlastenectví.

Národ však má své stálé sídlo, své boly a strasti; slávy a triumfy jeho měly a mají místa svá, celá země jest pomník národu; proto se přenáší láska národu i na zemi samu, kterou vládne, a od toho se nazývá vlast. Když tedy básníci velebí hory a doly, luhy a lesy, jezera a řeky, nemůžeme, že jim záleží právě na těch, ačkoli srdci čestnému i připomínky na místa dětinství svého jsou milé; pravý básník hmotu nám sice představuje, ale ducha míní, jenž skrze ni se jeví. Člověku duchovnímu jest vlast jeviště ducha jeho národu.

Jako jest osoba v sobě trojí: duch, duše a tělo, tak i člověk zvláštní, a sice: obec, národ, země; podobně i vlastenectví jest trojí, a zbytečné by bylo vykládati, které jest mezi nimi nejhodnější; neb víme, že i národy rozličné mohou srůst v jedno občanstvo.

Rozumíme však tomu dobře, že jak se člověk osobní nemůže hned státi duchem, nýbrž postupovati dle přirozeného výkazu, totiž nejdříve tělesně ztuziti se, pak se uspůsobiti dušově, konečně osvětliti se duchově: tou měrou osoba velká ať vzdělá nejdříve svou zemi a hledá průmyslu, pak šlechtí národnost, aby právě občanstvo naše našlo připravenou půdu, na níž by chrám svůj vystavilo. Když vlastenectví ostane při stránce přírodní, není divu, že bývá nenávisť vlastní cizích; výhrada taková jest zase jen sobectví, byť o něco outlejší.

Přeskočiti se národnost nemůže; lidumil bez lásky k národu obelhává sebe a jiné; ale konec náš národnost není, nýbrž člověčenství; v tom se jakožto živý a platný oud umístí jest povolání člověka.

Tato láska k člověčenství, tato snaha působiti na celek nazývá se kosmopolitismus či slovem domácím vesměrnost; kterážto vesměrnost zajisté protíví se vlastenectví přírodnímu, výhradnímu a nemohou se snést vedle sebe, odkudž snadno tu, ježto

přísně nerozjímají, vesměrnost a vlasteneckví vůbec kladou proti sobě, což jest hrubý omyl. Neboť nejen že nejsou proti sobě, nejsou ani vedle sebe, nýbrž jsou nerozdílné.

Každý člověk má zajisté býti člověkem, to jest tedy údem člověčenstva, tedy vesměrným; takové smýšlení jediné jest nábožné a člověčí. Ale smýšlení, vůle ještě není dostatečná, než musí se vyplniti skutkem. Tu člověk pozná, že musí snahu svou ohraditi. Vesměrní mohou vskutku býti jen mocnářové. Oni co hlavy národů mohou zamýšleti a vyváděti uzpůsobení království ducha člověčího; po nich má každý užší a užší kolo svého působení, až mnohý nevysahuje ani ze své domácnosti. Přihlídneme však, bychom poznali, že se obecné smýšlení jen skutky jednotlivými plní; též že po skutku nic není, když není zakořeněn v dobrém úmyslu; o sobě jeden i druhý jest neplatný. Tak nechce vesměrnost ostati pouhou myšlenkou, jalovou citlivostí, musí býti vlasteneckvím, a to, nemá-li poškrvněno býti národním sobectvím, měj vždy za základ vesměrnost. Skutek vesměrný jest vlastenecký, a jen vlastenecký jest vesměrný. Oko jest vesměrné, nemajíc nikde mezi v světlosti; ruka jest vlastenecká; ale co oko bez ruky, co ruka bez oka? Vesměrnost vtělená jest vlasteneckvím, vlasteneckvím zduchovnělé jest vesměrnost; vlasteneckvím vtělené jest pilnost ve svém stavu a tato zduchovnělá jest vlasteneckvím.

Ať jen krásí sama sebe růže,
Kráse zahrady již napomůže.

Marně srdce mnohé v celku pluje,
Rázný k cíli pevnému vesluje.

Z NÁPISŮ.

NA HROB BON. BUZKA.

Bonifacio Buzek,

Scholarum Piarum Professori,

imitanti Illum, qui docuit sicut potestatem habens
et non sicut Scribae et Pharisei. (Matth. 7, 29.).

NA HROB CYRILLA NAPPA.

Non sors abbatem, sanxit deus ipse Cyrillum,
Matheus faustus, cui prior unus erat.

Quem coluere sui, laudavit patria, caesar
Ornavit. Fulge lumine perpetuo.

NA HROB JANA KOLLÁRA.

Živ jsa nosil v srdci národ celý,
Zemřev žije v srdci národa celého.

EPITAF JOS. IGN. HANUŠOVI.

Ač kryje rov tělo tvé, tebe smrt nedosáhla samého:
Zjednav v písmě si stan, tam vědosmělci žiješ.

O PŮVODU SOCIALISMU A KOMUNISMU.

(Listy přítele k přítelkyni 1849.)

Když kniha o Utopii byla složena, v Evropě přípravy se činily ku velikým změnám; kvas dávno v myslích tajně činný počínal viditelně hýbati smýšlením. Tento kvas jmenoval se v církvi kacířstvím, i byl nebylo možná dokázati chybu buď úmyslní buď nevědomou proti křesťanství, přece bývala již jistá neobyčejnost odsouzena. Víte, milá paní, jak Hus

vždy byl žádal, aby jej stíhali na nepravdě, jak na svaté písmo stavil učení své, ale byl odsouzen. Mohli bychom říci, že i nenávisť národní vplítala se v soud, ale známo, že kancelář vysokých škol Pařížských protivil se Husovi, ač snad neměl hlavní účastnictví v odsouzení k upálení. Nuž, stalo se; kacířství sice Husovi nikdo nedokázalo, ale bylo cosi živého, cosi bouřlivého v husitismu, čemu hierarchie nemohla přisvědčiti. Viděli jsme v našem věku něco podobného v bolzanismu, smím-li jméno zde uvést. Takové hnutí, jenž samo není změna, vždy předchází skutečnému proměnění, ať si sluje obnovení aneb k původu navrácení. Hus byl předchůdce Luthrův.

Víte, drahá přítelkyně, že ač zastávám v jiném ohledu velmi právo osobnosti, v dějstvu člověčenstva málo dbám na osoby, anť bývá náhodné, kdo stává se viditelným: na jisté vlně pohnutého jezera. Proud plyne, osoby jsou kapky v něm, když vrazí proud na skálu, pění se, vystřikuje, nuž, co na tom, jak ta nejpružnější nebo nejvyhodilejší kapka se jmenuje. Za sto let po Husovi přišel Luther, to jest z husitismu vyklubal se protestantismus.

Toto slovo, ač náhodné, divným způsobem záplna to znamená, čemu se přikládá. Každý ví, co chce říci slovo „protestovati“; jest tolik co odporovat, vlastně ale proti jednomu svědomí a svědectví jiné staviti, ano i tolik co proti jistému vyřknutí ozvati se aneb brániti se říkouc: „Ne, ne, tak tomu není!“ Protestantismus jest kritika čili rozbírání toho rozumu, jenž se byl vyhlásil za pravdu. Víte dobře, jak sprostý člověk se má k víře. On věří, aniž jest sobě povědom, že věří, tím méně, co věří. On cítí jen hlubokou úctu k nedotknutelné pravdě a tato pravda jest mu svatost kromě mysli jeho, náboženství předmítá se smyslům jeho, ale není duchem jeho, není svědomím čili přesvědčením jeho, není on sám. Proto praví se, že ten neb onen dal se na jinou, na tu novou víru. Víra taková jest něco, co může člověk vzít na sebe i zase odložit, víra jest

dána na vůli svobodnou, ale ne na poznání, jenž jest založeno na zákonech od libovolnosti nezávislých. Vidíte, vzácná paní, láska není v moci naší; můžeme-li zahřeti k někomu láskou, jak bychom chtěli, aneb jak by někdo jiný nám kázal, nás prosil, nás mstil? Tím méně jest platno říci: musíš to věřit, nebudeš-li věřit, budeš trestán. Luthrovo slovo: „Já nemchu jináče, Bůh mi pomoz!“ jest již vyznání rozumu sebe povědomého, rozumu, jenž je sám za sebe vyrostává, a zvenku nemůže přeměněn býti. Rozum jest jak bylina; té můžeme sice poskytnouti toho, čeho potřebuje, aby rostla, kvetla a ovoce nesla, ale tento zrůst nemůžeme vynutit, Bůh dává zrůst.

S protestantismem nastala doba rozumování, jenž bylo mnohá století co pouhé semínko leželo ve víře, aniž pučelo. Kůra byla prolomena, rozum rozpoutal se i počal rozbírat, štourati nejdříve ve věcech svatých, poněvadž náboženství bylo mu nejbližší, an byl rozum takřka obalen v náboženství, jak kel v zrně neb v pecce. Kel, když rozchází se vzhůru a dolů, v prut a kořínek, k světlu a temnu, v tomto temnu stráví nejdříve obalek a takřka dědictví po matce a potom teprva ze země z povětří živí se. Tak činí i rozum. Nejdříve sahá po víře, počne protestovati proti tomu onomu článku náboženství; ovšem počátečně to činí rozum, jak zamilovaný, jenž jen proto pochybuje v pravdu slov milenky své, aby se jen více o nich přesvědčil. Náboženství naplňuje celé srdce; když tedy rozum, jenž též byl dřímav v srdci, probudí se a postaví se o sobě, ovšem proti tomu se protiví, co jej nejvíce poutá, co slepou víru žádá. Bojem nabývá rozum směrlosti i obratněji zachází se zbraní svou.

Škubne na řetězi náboženském předvídaje, že zvítězí-li zde, jinde již slabší odpor míti bude. K tomu církev nezakrývá pouta rozumová, ano naopak na obdivu je vystavuje a žádá, aby rozum líbal je. To jej vybízí k odporu, to plodí kacířství. Nejdříve

pružný rozum mladý odvážil se odhodliti víru na pohádky, čáry, kouzla, strašidla, na bubáka, Mikuláše, něco dále pak na mocnost jistých svěcených věcí, zařikávání, ďáblův vymetání, na zázračné účinky jistých obrazů a podobných. Něco později vrtil hlavou nad některými divy, zdálo se mu, že by se měly lépe vyložit i vysvětliti, ba že jen jest to podobenství, i pravil: toť jest poěsie, obraz, tu nejde o slovo, ale o vyšší tajný smysl mravní. Ještě později pravil: náboženství jest krytá filosofie, ne pojmy hubenými, ale obrazy živými mluvící.

Z počátku ovšem útulný rozum tak všelijak se omlouval i tajně bál se zatracení i věřil sám u sebe na divy i na strašidla, chodil však vždy jen takřka lízat pravdu pokradmo, sáhl na nějaký článek víry a zase odtrhnul, jako by pátil, ale přece po každé něco, byť i dosti málo, otřel. Otíral, otíral, až nic neostalo. Vidě, že hranice již nebořivají pod kacíři, sáhal rozum po druhém, třetím článku, až celý u-měle sestavený řetěz víry sesypal se na parnu plapolavého rozumu v hromádku popele.

Tuť jeden pravil: „Tato hromádka popele jest mythus, jest právě jádro každého náboženství“; jiný ale dokazoval, že to jest popel chytrých návodů lidských šalby sebe nepovědomé, třetí dokládal, že to vynález popův a despotův. Každý mluvil jinak. Mnohý však sedě na smutném rumu své kdys blahé víry, nemoha sobě vystavěti nic kloudného, co by podobalo se chrámu, rozerván v mysli zastesknul sobě i vzdychal, šeptaje: „Kýž bych nebyl počal rozamovat!“ I počal zkoušeti, zdali by nemohl couvnouti ve víru starou. Mnohý zalezl, ale nohy čouhaly ven, ač chudák mněl, že jej nevidí žádný.

Mnohý chytrák vidě, že i víra nejen pojišťuje dobré místo na věčnosti, nýbrž i zde v tom plačtivém údolí dopomáhá k mnohému dobrému soustku, následkem dobrých přátel a protekcí všemohoucích pánů a jejich svatých pomocníků, pomyslel u sebe: toť věru snadné řemeslo. Předsevzal tedy sobě pev-

ně věřiti, a ejhle, šlo to, ano on se to naučil aspoň před jinými viditelněji činiti, než kdo věřil upřímně. Nastala touto cestou nová víra a měla za tajemného učitele tento rozum: To a to jest mi velmi libé, mám to anebo čekám to, k tomu ale jest potřeba věřit, nuž ejhle, tato víra jest nejblazenější, nejpravdivější, neb co svědčí řemeslu, to pravda. Velectená paní, doufám, že mi přisvědčíte, že tak tomu jest na mnohých místech; Vy sama mnohých takových blahých věřících znáte, a kdo nehledí skrze skla, potvrdí to. Přítelkyně, zdá se, že jest již více kacířů v církvi nežli pravověrců, neb ti, jež duchovní jmenují světské, více méně jsou kacíři, to jest nevěří pevně a záplna. Nevím, jak by bylo, kdyby jak se žádalo, víra jedna každá byla dána na úplnou rovnost a svobodu, to jest, aby vystoupením z církve neutrpěl žádný žádnou škodu světskou. Co myslíte přítelkyně? Doufáte-li, že by žádné změny se nestaly? Ach, milá přítelkyně, jste stejného se muou přesvědčení, že náboženství, byť se třeba i jinak jmenovalo, jest rukojemství dobré vůle a tedy i stálého pořádku ve společnosti lidské!

S náboženstvím padne i celá vazba pořádku a blaha. Proto mi jest velmi líto, že tratí se již v lidu. zvláště ve městech pokladek všeho náboženství, vřelost srdce upřímného. Mysli a srdce jsou nejen vychladlá, ale takřka již strávená, jsou chladný škvarek.

Vy se s podivením tážete, proč zabíhám v tuto stranu. Jen blíže přistupte i spatříte, jaká to podobá jest mezi vírou náboženskou a politickou. Co žádá rozum v protestantismu? Aby byl připuštěn v tajemství náboženství. Co žádá v politice konstitucionalismus? Aby měl rozum a vůle obecní účastenství ustanovení zákona. Oba s nebem vedou vojnu co giganti báječní, ten i onen chce s vysosti nebeské na zem stáhnouti pravdu a právo. A bohužel, zatím co usilují demokrati o to, jak vřelost náboženská tak i účta před svatostí zákona pominula. Co tedy

má za úkol budoucí spasitel národů? Rozhřítí srdce
a naplnití bázní Boží a zákonu. Kde jest k tomu
cestička? Školy, vzácná přítelkyně, ach, ty školy!
Mysli se mi rozvíjí, nelze mi psátí více. S Bohem!

Z VERŠŮ AMERICKÝCH.

VESMĚRNÁ.

(Zpívá se jako: Zachovej nám, Hospodine!)

Otče! samosobný Pane!
Jenž se v světy rozliváš,
Tvoje síla ve všem stane,
Však Ty nikde nedliváš.
Slovo Tvé po nebi vane,
V každé hvězdě stánek má,
Ale nejskvělejší rozplane
v duchu, v němž se myslívá.

Necitelný tvor bytostí
Oslavuje zákon Tvůj,
Palma, růže svou žilostí
Chválí vyšší stupeň svůj.
Ústřednější rozvilostí
Zákon Tvůj se živa tkne,
Zřetelnější již čilostí
Zvíře k Tobě, sobě lne.

Vědomí však Tví tvorové,
Jichž jsi mysl rozpoutal,
Jimž jsi v zahradě duchové
Plod stromu poznání dal,

Ti se ještě nemotorně
Na svobodě potácí,
Místo sázet stromy svorně
Mnohé v ráji pokácí.

Mnohdy člověk vztýčil týmě
Věrných k dílu povolal,
Mnohé spasitelné símě
Krví zhmotliv zaoral.
[Však neřesti kalné bídý
Ať zpozdílci si přečtou;
Kýž nás svorné z této třídy
Skvělí skutkové vyrvou.]

Alternativa:

Ale dosti zla a bídý
Snášej ještě vinou svou;
Kýž nás z této kalné třídy
Skvělé skutky vyvedou.

Z VESMĚRNOSTI.

(Posledního díla Klácelova, 1882.)

I.

To jest slovo vznešeného smyslu. Patrně jest
odvozeno od Vesmír — a to jest průhledné, viděti
totiž Ves — Vše — Všecho, a Mír, ruský svět
a v českém a vůbec slovanském — shoda, jako
v „různu shoda“, čehož obraz jest hudba, ale
i svět, jak dalece světlo zasahuje. V řeckém bylo
pro to různě světské chaos, ale pro ten mír, tu
ladu — Kosmos. Naše slovo, znamená Jed-

notu Vše ho. i od sanskritského slova „bhu“, býti, buh — jest byvo věčné.

Vesmír jest nejvyšší pojem Rozumu. ano Rozum jest rozjímání, poznávání Ves-umu, jest paprsek té Vše — síly a Všelady. Humboldt chytl se slova Kosmos — mír, krása a jmenoval tak svou pravou bibli o Všem — Míru.

Co jest Vesměrnost? Neznám žádné slovo v jiném jazyku ten smysl vyjadřující. U nás jest Vesměrnost přiměřenost, přirozenost každého úda k tělu svému.

Všecky údy činí tělo, nejsou údy vedle těla, ani tělo vedle údů; údy ale jsou to vše a tělo jest to jedno. Tělo a údy jest to Jedno a Vše.

Zdraví každého úda jest vesměrnost jeho. Tak jest i přiměřenost každého úda Všemíru zdraví jeho, jest dokonalost jeho.

Jak má býti každý úd světa, každá hvězda a každý mech, každá travička, každé zvíře? Všecko jest vesměrné — původně. Když ale úd některý dospěje ve vývoji svém až k svědomí, osvojenému Rozumu, za čest sobě pokládá, že umí vědomě chovati se, jak se na Úda sluší, to jest býti vesměrným.

Vesměrnost jest tedy nejvyšší stupeň u vědomí úda, výkvět nejvyššího ba jediného náboženství. I toto slovo jest jiným národům neznámé, užívají slova religio což v „ligio“ jest zá vazek původní každého úda k Vesmíru a „religio“ druhé, svobodné se bohu podrobení. Ale známo jest, co nyní všecko vtěsnáno jest v slovo „religio“. Jak naše Vesměrnost jest náš nejvyšší účel a nejvyšší blaho všech údů všehomíra, tak ze slova Religio vyskakuje nepřítel člověčenstva, jak osvědčuje dějstvo církevní hrůzou děsivou.

JADÉRKA, ÚVAHY, PŘIPOMÍNKY.

(1882.)

Aby žid jistější pravdu měl,
Písemnou od Boha obdržel,
Písemnou kdo pravdu má,
Dál se o ni více nestará.

Vesmír konce nemá, jako nikdy neměl
i počátek.
Jen to vše rozmanité, vždycky rodí se a mře.
Vesmír má úkol věčný a jeden vždy pro
chvíli.
Nechtěj, ať věčnost v chvíli se rozvine nám.
Však ale pilně pracuj, aby Vývoj nikde
nevážnul,
Čas by ve věčno se lil, průchody pravdě
očist!

Báti se smrti nerod, leč když ty život jsi
promarnil,
Neb to hanebný trud v celku nebýti ničím.
Kněz pánům smyslel, duše žeť bude
vždycky nesmrtelnou
Však by zasteskla se jím, věčně nebýti
k čemu

Kdož v bohu věčně je živ, tomu nikde se
nikdy nestýská,
Byť by i v bídě vězel, nikdy nepláče žalem.
Nejhůř jest, kdy cítí, že nemůže posloužiti
pravdě,

Lež s pýchou že má vrch, dlouho je
v tísi lidí člověk.
Však ale víme, že jest ďábel vždy u cíle
omámen,
Sto co věků si stavělo, nadšená chvíle svalí.
Láska nedá se nutit, kdo zaslouží lásku
v máji.
Vždycky o lásce pějí, však ale lásku kdo
zná?
Matčina láska co jest? o přiznejte se: tot'
s e b e l á s k a.
Dívčina láska co jest? Tot' je zralost těla jen
Ráda mamínko tě mám, nebo všechno jen od
tebe mám já —
Zisk jen lásku plodí, zisk ale láska není.
Přátelství statných, soucit a nemýlená
vážnost.
Tot' jest láska pravá, však toto jméno
neměj.
Lásku znám talkovou, talkovou v světě málo
kdo poznal,
o, ta památka živá jest blaho mé jedině.

O B S A H:

Úvod	3
I. Doba přípravná	4
II. Klácel profesorem (1835—1844)	6
III. Klácel složen s profesury. Rok 1848	11
IV. Klácel žurnalistou	16
V. Klácel v kláštere (1853—1869)	20
VI. Klácel v Americe (1869—1882)	23

Ukázky z prací Klácelových.

Z lyrických básní 1836.

Hlas z Blanika	31
Jednejmež	32
Sladkost mûzy	32

Z lyrických básní 1837.

Úvod 33

Jahůdky ze slovanských luhů 1845.

Modlárství	34
Chudáček	34
Pilát	35
Nemožná ztráta	35
Rozličný smysl	35
Milnj svého bližního jako sebe samého	36
Z Periny Lišáka 1845.	36

Literární pozůstalost Matouše Frant. Klácela.

Napsal Jan Kahelík.

Roku 1869 M. F. Klácel vykonal úmysl, který v něm léta uzrával, a odebral se do Ameriky zprostit se všech úvazků, jež ho ve staré vlasti tísnily. Marné byly prosby a domluvy nejvěrnějších přátel, Al. V. Šembery, M. Mikšíčka, P. Bilký a j., již věděli o jeho plánu, aby v pokročilém už věku svém (narodil se r. 1808) nepouštěl se do dalekého světa, do neznámých poměrů za nejistým působením i chlebem. „Starý sokol“, jak se sám básník a filosof nás nazval, odletěl na „svobodný západ“ a rozvinul tam jako Ladimír Klácel novou činnost, hlavně publicistickou, která ve staré vlasti mimo nepatrný kruh nejvroucnějších jeho ctitelů (rodiny Mikšíčkovy a spisovatele J. V. Hrubého) zůstala neznáma. Nám odfel Klácel svým odchodem; a tak Vinc. Brandl ještě za života jeho ve článku Příspěvky k životopisu Matouše Františka Klácela (Čas. Mat. Mor. 1881, str. 71—120), pokládaje literární práci jeho za dokončenou, podal první souborný její přehled do r. 1852. Z pozdějších českých prací Klácelových zůstala v něm nedotčena zejména Ladověda¹⁾, k jejímuž vydání Maticí Moravskou nedošlo a jejíhož ocenění jako vůbec podrobného rozboru veškeré

¹⁾ Ladověda zachována v Brně v Mat. Moravské; některé listy Klácelovy z Ameriky, koncepty jeho dopisův i básně v rkp. sesbíral p. prof. dr. Stan. Souček. O těch zde není řeči.

činnosti Klácelovy čekáme z povoláního péra p. prof. dra. St. Součka. Krátce potom Klácel zemřel 17. března 1882 v Belle Plaine u věku 74 let.¹⁾

Literární jeho pozůstalost záhy upadla v zapomenutí a pokládána již za ztracenou.

Tu byl jsem dvojitě věci natkán, po ní se píditi. Bylo mi předně pro studii o Leop. Hansmannovi zjistiti, je-li Franta na vojně, dotud připisovaný Klácelovi, prací jeho či Hansmannovou a octly-li se nějaké jiné povídky Hansmannovy, jak sdělil p. St. Hansmann, vskutku v Americe s Klácelcem, jenž si je prý vzal na prostudování a snad na vydání. Po druhé bylo lze z pozůstalosti té nadíti se vzácné kořisti pro korespondenci moravských buditelů, již připravují na vydání tiskem.

Dověděl jsem se od p. red. J. Rosického z Omahy za bytu jeho v Praze, že v Belle Plaine dosud žije p. František Záleský, jenž aspoň poslední dny těžce zkoušeného Mat. Fr. Klácela zjasnil, dopřál mu ve svém domě opatření až do smrti. I požádal jsem p. Záleského za laskavou zprávu o pozůstalosti Klácelově připojiv prosbu, aby ctitelé Klácelovi, zbylo-li po něm něco rukopisův a knih, poslali je do vlasti, a tož rukopisy do Musea království českého, věci pak Ameriky se týkající do musea Náprstkova. Dříve ještě nežli já, vyjednával, aniž jsme druh o druhu věděli, o zaslání pozůstalosti Klácelovy do vlasti p. prof. dr. St. Souček pro svá studia o Klácelovi. P. Záleský uveřejnil úryvky z našich listů v časopise a vyzval všechny, kdo by nějaké literární práce Klácelovy měli, aby mu je zaslali; sám pak s některými jinými přáteli rozejeli se ihned, aby osobně shledávali zbytky jejich.

Štěstí jim přálo. Choť p. dra. Rudíše-Jičínského nalezla pozůstalost Klácelovu v Muscatine u dcery paní Anny Mohlové, dlouholeté ošetrovatelky Klácelovy, která dosloužila mu do smrti a loni teprve zemřela.

Pěči pp. Záleského, dra. Rudíše-Jičínského a nákladem jejich i jiných svobodomyšlných Čechův amerických — budíž jim za to vzdán nejvšejší dík — posláno vše, co se ještě zachovalo, ve dvou velikých bednách do Prahy, a lož vesměs do

¹⁾ O pohybu jeho v Americe psal u nás J. V. Hrubý: Ladimír Klácel v Americe. Nář. Noviny 1884, čís. 14.

útulného domu, jenž nesa nápis „Co srdce poji, moře nerozdvíží“, jest odedávna střediskem našich krajanů zahraničních, zejména pak amerických — do musea Náprstkova. Zásilka došla do Prahy na sklonku r. 1906, a teprve když minula úporná zima, bylo lze ji prozkoumati.¹⁾

Dne 3. července 1907 o sletě všesokolském odevzdali zástupci svobodomyšlných Čechův amerických ještě poslední zbytky shledané pozůstalosti.

Rukopisy byly smotány a složeny ve sličkách a svazečkách nejrozmanitějšího formátu. Prohlížeje je, viděl jsem, že za nestálého stěhování nebohého Klácela a zase 25 let po jeho smrti nastal v nich takový chaos, že bude mi bráti list za listem, abych zjistil, o čem mně šlo. Kořist k mým účelům byla, bohužel, velice hubená.

Ale když jsem již byl se dal do probírání, urovnal jsem celou rukopisnou pozůstalost, jednak aby mohl býti pořízen soupis její na nutné zařazení, jednak aby bylo lze ji vůbec užívat. O výsledku práce své podávám tuto zprávu širší veřejnosti v témže časopise, který přinesl kdysi zprávu o části (ovšem části důležitější) činnosti Klácelovy, poněvadž toho muž významu jeho zajiště zaslouhuje. Nepodávám rozboru, nýbrž jen registruji, co a kolik se zachovalo, přičinuje pouze tu i tam k obsahu některé drobné vysvětlivky, jež se budou jevit velice nestejnoměrnými; při filosofických spisech jich vůbec není, při belletrii jsou snad širší, než by se očekávalo. Ale obě, tuším, právem. Kdežto tato jest snad registrováním namnoze odhyta provždy, spisy filosof. čekají a dojdou teprve rozboru odborníkovy, který předbíhati bylo by práci zbytečnou a na ten čas i nemožnou.

V závorkách poznamenávám, kde některý z rukopisů byl vydán tiskem mimo drobné básně, o kterých pro přílišné jejich množství, jak uvidíme, zatím toho zjistiti nelze. Pokud je mi z korespondence Klácelovy v Museu král. českého povědomo, za jakých okolností to které dílo ve staré vlasti vzniklo, přidávám úvoda, protože je korespondence ta dosud neznáma; myslím, že lakto vyčet rukopisů nabude větší zajímavosti.

¹⁾ Za vřelou a ochotnou pomoc děkuji tuto vzácné p. J. Náprstkové, úředníčinám, p. kustodovi J. L. Kottnerovi i asistentovi musejnímu p. K. Rolfovi.

Nám nejdůležitější jsou práce Klácelovy z Moravy, kde činnost jeho spisovatelská v podstatě byla ukončena. V Americe Klácel pracoval jako publicista, a nově jsou nám pouze rozmanité jeho traktáty nábožensko-filosofické, jimiž vedl prudký boj proticírkevní; zajímavé jsou i jako důležité dokumenty myšlenkového rozvoje nevšedního tohoto muže i tím, že z nich patrně, kterak výsledky svého dřívějšího badání sířil v novém prostředí, jak se mu přizpůsoboval a jak se snažil učinit skutkem na půdě americké svůj dávný sen obce svobodomyšlných Čechů, želaný Svojanov, jehož se ovšem nedožil.

Odtud rozvrh této práce.

Do oddělení A pojaty všechny rukopisy ze staré vlasti i s pracemi, jež se přes svůj americký původ sem hlásí buď jako pokračování nebo doplňky starších, totiž veskeré pozůstatky Klácelovy činnosti básnické.

V oddělení B jsou ostatní rukopisy z Ameriky.

Oddíl C tvoří korespondence Klácelova.

Do D posléze pojal aspoň seznam děl z literatury filosofické a pod. z knižní pozůstalosti Klácelovy. Je dosud nejisto, zůstane-li knihovna Klácelova v museu Náprstkově jako celek pohromadě; i bylo by později nesnadno zjistiti tomu, kdo by se Klácelem obíral, z kterých předloh čerpal.

A.

Jako všichni buditelé naši, také Klácel „po německu dozrál“. V pozůstalosti jsou tři vázané knížky, pěkně psané (snad mladým Klácelem samým), jichž asi používal. Je to:

1. Psychologie bearbeitet nach dem österreichischen Schulbuche Likawetz. Grätzer Auflage 1820. 286 str. 8°.

2. Rechtsphilosophie (titul na hřbetě knihy a tužkou napsán na straně 3); po prázdných stránkách dalších je na 10. napsáno Rembold, načež následuje Einleitung I.—XII. a 244 str. malé 8°.

3. Philosophie (autor neudán), nepaginovaná v 153 §§; vyznačeny jen archy (23), 8°.

1) Klácel — A. V. Šemberovi 9. února 1841.

Také počátky vědecké činnosti Klácelovy v oboru filosofickém jsou německé. I když už jako český básník pozoruhodný sklídl úspěch, oznamuje A. V. Šemberovi¹⁾: „Na tom jsem ale pevně přesvědčení mé založil, že musím státi jako jednou nohou v Teutonii, druhou v Slavii — tak aspoň jen schopnost mou a určení rozumím — ano kdyby se mně kdo tázal, jakou úlohu jednotlivému kmenu slovanskému bych dal, řekl bych: Čech a Moravan jsou k tomu, by převáželi to, co Němci člověčenstvu vydobývají, Slovanům, proto v Čechách nejméně originalnosti k očekávání, nebo nemožno jest výborným se státi tomu, kdo dvěma pádním sloužití musí.“

Ale záhy se víc a více kloní k českému spisování, třeba německy píše také.

Do roku 1841 spadá počátek ethiky, neboť 10. ledna 1842 (list Šemberovi) má ji 12 archů; koncem roku ovšem projevuje pochybnost, že by za těch časů mohl ji vydati.²⁾ Nicméně pracoval o ní stále, a zachován tu celý rukopis její brožovaný:

4. Philosophie des Vernünftigen-Guten dargestellt zur Nachhülfe für wissenschaftlich sich bildende Jugend von Matthäus Klácel, Professor der Philosophie in Brünn.

I. svazek má 176 str. vel. 4°; nadpis: Philosophie des Moralischen nach seiner objektiven Seite von Matthäus Klácel, Augustiner Stiftpriester und Professor der Philosophie in Brünn. Na str. 2. je motto: Fons sapientiae verbum Dei. Na poslední stránce: Imprimatur Wien 17. Jänn. 1844. Freyberger. Vidi 24/I 1844. Gentz.

II. svazek po témže nadpisu co I. na straně 2. má motto: Nemo potest venire ad patrem, qui misit me, nisi pater traxerit eum. Joan. 6, 44. Der Moral-Philosophie II. Theil, str. 196 malé 4°. Na konci: Imprimatur Wien 14. Febr. 844. J. B. Freyberger, k. k. n. ö. Regierungs-Concipist.

III. svazek po hoření titule všeobecném má na str. III.—VII. předmluvu, datovanou dne 1. května 1844, Inhaltsverzeichnis VIII.—XIII. (ze všech tří svazků), pak podtitul: III. Theil. Philosophie des Guten nach seiner konkreten Erscheinung, str. 219

¹⁾ Klácel — A. V. Šemberovi 23. března 1840.

²⁾ Téměř 13. prosince 1842.

or Klácel
1/A

malé 4°. Na poslední stránce přípisek: Non admittitur. Vom k. k. Bücher-Revisionsamt. Brünn d. 6. November 1844. Genz.

To jest spis, od kterého Klácel doufal, že ho očistí z podezření pantheismu, a který zatím ve třech právě své části přísným censorem brněnským (Kutschkerem) shledán tak závadným, že spisovatel na základě jeho složen s professury dne 29. září 1844.

Klácel později přepracoval a rozhojnil jej k vydání českému, které známe pode jménem Dobrovědy z r. 1847.

Ethika Klácelovi ležela především na srdci; odtud také zpracování její ve formě dialogické, o němž podává zprávu Šemberovi dne 2. června 1843. Šembera, jenž byl stálým korektorem českých prací Klácelových, učinil v něm tužkou hojně opravy, jak vidíme z rkp. bez titulu sub

5. jejíž nadepsati lze: Dobrověda v rozprávkách. Jest to 5 sešitů ve 4°, neúplných; obsahují na 260 str. rozprávků 2.—5., jež pojednávají o povolání člověka, o zákonu a dobrém, o povinnosti, o svědomí a o přičitce mravní.

Z doby Klácelovy professury v Brně jsou patrně ještě tyto rukopisy:

6. De philosophiae laudibus. Úvodní řeč něm. ku přednáškám o filosofii. 1 veliký arch.

7. Logik, I. díl (archů 33), II. díl Systematik. Nach Bachmann. 31 archů, III. díl Geschichte der Logik (5 archů) = 69 archů vel. formátu.

8. Stylistik. I. Teil. Die logische Seite. 1 vel. arch.

9. Religiöses Jahrbuch. 17 půlarchů ve form. malé 4°. Neúplné. Jsou to úvahy o rozličných zjevech přírodních v pořadí kalendářním, počínajíc dobou adventní, t. j. 1. prosincem. Spisovatel chce jimi „durch die 365 Tage alle Stufen des natürlichen Werdens und der Geschichte des geistigen Menschen denkend und fühlend durchmachen“. — Zde jen 1.—5. prosince das Fest des heiligen Alfa, des Sonnensystems, der Elemente, das Geburtsfest der Erde.

10. Věda o člověku. Pojednává o Bobu a důkazech jeho jsoucnosti, o půdě životní pro tvorstvo ostatní a zvláště pro člověka, o člověčenstvu a jeho rozdělení atd. Patrné jsou zde četné obtíže terminologické, které měl spisovatel; misty jsou jednotlivá slova ponechána ve znění německém. Začalo pracovat podle přípisu na okraji 31. Octob. 841 večer, poslední datum

v archu 26. ze dne 6. února 1842. Celkem 34 veliké archy; nedokončeno.

11. Věkoslav. Časopis pro poznání sebe samého a upevnění vůle k duchovnější budoucnosti. Čís. I.—V. dne 22.—25. dubna 1841. Pozdější přípisek tužkou: „To jsem psal pro sebe, žádný nevěděl o tom.“ 5 velikých archů; nedokončeno.

V úvodě vytkn úkol spisu takto:

„Věda, že i řádky pouhou prostotou a nevinností politickou psané v ruku policajtů divotvorných se častokrát proměňují v podezřelé listy mnohonásobnému pronásledování a potlačování za důvody právné (?) sloužící: za potřeby jsem uznal na počátku tohoto spisu upřímně a bez ukrývání pravé mysle vyznati, že k ničemu jinému sloužití nemají, nežli bych já sám své city a myšlenky jev, se uchránil před jistou nemocí, která povstává zadržováním a marným krytím tělesných i duchovních potřeb.“ (Str. 1.)

„Náboženství jest středem, to jest základem a účelem Věkoslava. Ale odkud toto jméno Věkoslav? Odkud jinud než že má zastávati chvalitebně věk. (Str. 4.)

Troji otázku si namítá na odpovídání: 1. Co jest a zdali jest vůle svobodná? 2. Jaký to pojem prozřetelnosti Boží? 3. Jak se chovali má člověk jeduotlivý k historii? (Str. 15.)

„Ale proč pak to píšeš po česku? Duch jest duch, ale skutek má svou barvu. Duch jest obecný, ale obec stává se osobami (Bůh člověčenstvím — to národami — ti obcemi — ty osobami), já ale Slovanem českomoravským rozen, to jest dle možnosti, možnost ale Bohem psaná má se státi skutekem, každá možnost stranná, a má je snad účinkovati písmem“. (Str. 18.)

12. Rozvinutí vědeckta. 8 velikých archů; úplné. (Uveřejněno v Čas. Čes. Mus. 1841, str. 127.—141., po rozmanitých opravách redakčních.) Nesnáze terminologické patrný.

13. Über das Slaventhum in Mähren. S mottem: Ein Feld, das früher uns gehört — 34 veliké archy; neúplné chybí 10.). (Později přepracováno a uveřejněno po česku v Č. Č. M. 1842, str. 163.—189., s titulem Kosmopolitismus a vlastnictví s obzvláštním ohledem na Moravu.)

14. O smrti. 7 velikých archů; úplné. Pípsáno nahore datum: Dne 12. Unora až do 14ého (t. j. patrně r. 1843. Uveřejněno totiž v Č. Č. M. 1843, str. 329.—347.).

15. O divadle. 8 vel. archív; úplné. Část většího celku, ježto zde pag. 21.—55. Na konci přípisek: Imprimatur 2/5 1845. Janke (?). — Klácel zde pojednává o původu divadla, podává jeho historii a rozdělení až po své časy. Končí, zdůrazňuje potřebu národního divadla českého.

16. Strauß. Výtah z knihy křesťanská víra v časovém rozvinutí a v rozbroji s nyníější vědoucností od Dra. Davida Strause. (Dilem česky, dilem německy.) 5 vel. archív; neúplné.

Dokumentem smutného závěrku Klácelovy činnosti professorské jsou

17. dva sešítky výpisů z textů slč. Klácel pořídil si je v knihovnách pražských, když po složení svém s professury dostal dovolenou a odebral se do Prahy a potom na Liběchov, aby zapomněl utrpeného ponížení. K výpiskům těm jsem přidal 28 kusův opisů různých prací cizích.

Snaže se povznést lid český na Moravě, Klácel horlivě se zúčastnil přípravných prací o založení časopisu na Moravě. Čile o něm dopisoval A. V. Šemberovi, který byl určen za vrchního redaktora, r. 1841 a 1842, vybízející na přípravování vhodných článkův, a opět r. 1846, kdy těžce nesl, že by měl býti spoluredaktorem Šemberovým V. B. Nebeský, a nikoli on sám. Z těchto přípravných prací je

18. Předmluva (k zamýšlenému časopisu moravskému). 4 veliké archy.

Jako prý v přírodě jsou kvítka různá, a jedno dřívě, druhé později kvete, tak různá kvítka — národy — rostou na záhonech člověčenstva a dřívě nebo později se rozvíjejí. Morava není z prvních a nejkrásnějších, ale také ona má podle síly ploditi. Určitelnost člověka je duchovnost. Duchovnost je vzájemnost, jež se projevuje řečí — u nás řečí moravskou za pomoci knih-tisku. Knihou mluví k národu jednotlivci, vzájemné poučování nastává časopisem, bez něhož dnes není procitlé obecné svědomosti. Proto potřebí i na Moravě časopisu.

a) Směr jeho: „Vlastenectví heslo naše, ale beze strannosti a nesháselivosti, nýbrž s duchem lidomilství.“

b) Meze obsah: „Vyloučeno nebud, co se týká člověčenství v celku (věda, umění, děje přítomnosti); vítěj všelmo, co se

týká Slovanstva; žádáno buď, co se týká Moravy — Slováctva, Čechie.“

c) O skutečném úkazu časopisu. To obsahuje jméno, podporovatele a vydávání.

Zajímavá je závěrečná poznámka ke konečnému bodu. Zní: „O tom psáti se zanechá pánu redaktorovi, ale žádám, by mi to předložil proto, by se to srovnalo stranu formy — nebo předešlé jest pevnou a šťastnou cestou článkovitě víc než článkované. Heglovská filosof. slovanská jest, — Poláci — Lužané — Moravané ji se napáji — a že Slovanská jest Poláci veřejně pověděli — proto pán Redaktor dbáti musí na důslednosti.“

Teprve rok 1848 přinesl Moravě časopis Týdeník, jehož podepsaným redaktorem byl sice J. Ohéřal, ale vůdcím duchem, úvodním článkem počínaje, Klácel. Pro Týdeník byl napsán článek:

19. Na pováženou. 3 vel. archy. Je to návrh Klácelova nového bratrstva českomoravského, který uveřejněn v Týdeníku, str. 297.—301. Jak vidno z otisku, redakce škrtla příliš prudké útoky proti Ferdinandovi II., některé úsudky o Husovi, o soudobém katolicismu a pod.

Zachován ještě jiný článek téhož nadpisu 20. Na pováženou, jenž obsahuje návrh na ústavní a správní zřízení Moravy v 57 člancích. 2 vel. archy; neukončeno.

Ža revolučního hnutí Klácel doznal příkory jako celý národ; ježto se hlásil pro Čechy moravské o rovnost národní jako nezbytný důsledek politického uvolnění, byl od brněnských Němcův ohrožován spolu s jinými „zpátečnickými“ Čechy, a národní garda brněnská nechťela mu zajistiti osobní bezpečnosti. Proto Klácel uchýlil se do Prahy, kde byl horlivě účasten porad a jednání slovanského sjezdu. Památkou této pohnuté doby jsou:

21. Zápisky a zpráva o sjezdu slovanském v Praze. 3 archy.

Po smutném konci hnutí z r. 1848 Klácelovi nezbyl leč útulek klášterní, v němž se víc a více osamocoval, roztrpčen jsa na celé lidstvo. Pracoval horlivě hlavně v přírodních vědách, ale také v oborech jiných.

V nedatovaném listě Šemberovi z r. 1853 píše Klácel: „Mám chut na nějakou grammatiku, jenž by byla sehou logikou.“

Ještě podle listu Šemberovi ze dne 3. února 1862 zlá se mu, „že grammatika má býti jen vtělením logiky“.

ar. Klácel
24

lakové Denkhungen.* Patrně začal též pracovat o nich, jak vidno z rukopisu, jež byl ve smysle Klácelově nadepsal:

22. Cvičení mysli. 23 pŕlarchy ve 4°. Jsou to rozletité kapitoly díla, zamýšleného ve formě rozhovoru mezi učitelem a žákem, kde se vysvětluje: býlí, nic, minulost, budoucnost, jsoucnost, něco, určitost atd.

K tomu lze připojit zbytky dvou rukopisů, jichž nedovedu datovat:

23. Příspěvky ku vědeckému slovníctví, 2 listy 4°, o užívání cizích slov a úsloví; potom

24. Slova stará zaslужující obnovení (písmem h, ch, k); 2 archy.

25. O ústavech lidmilé obecnomyšlnosti. Druhý titul, přetřhaný: Obecnomyšlnost a prozatímní skutkové její. 40 pŕlarchův malých 4°, z nichž osmý chybí. Připsáno Klácelem (tužkou): „Snad by se dalo v N. Yorku doplnit a pak o sobě vydat — bylo by to ku cti města.“ Je to rukopis ze staré vlasti, kde vydán již v kalendáři Nejnovějším mor.-slez. dom.-příteli 1854.

26. O rozdílech přirozené povahy lidské. Jiný titul: O povahách lidských či osobách¹⁾ 8 vel. archův. (Vydáno v témže kalendáři.)

Počátkem let padesátých Klácel připravoval na vydání „Průvodníček těch, jenž stěhují se do Ameriky,²⁾ ale nenašel nakladatele; měl býti „psaný více pro rozmysl, než pro vybízení, pro varování, než pro lákání.“³⁾ Myslím, že materiál k tomuto dílu jest

27. 18 listků v 8°; obsahují poznámky o příjezdu do Ameriky, o penězích, plavbě, obyčejích, mife, léčebných prostředcích. Namnoze také psány po německu, patrně podle pramenů, jichž spisovatel užíval.

Jedinou památkou, svědčící o klášterním úvazku br. Matouše Klácela, jest zajímavý rukopis 28. Meditationes (německý).

¹⁾ L. j. Jeterách.

²⁾ Klácel — A. V. Šemberovi; nedatovaný list (z r. 1851).

³⁾ Těmuž 21. října 1852.

Jest jich XV na 20 arších; první datována 28. Juli 1853. V archu 16. vykládá Klácel své učení o vesměrnosti a v 17. snaží se je vysvětlovati v soulase s učením církve katolické.

Radu rukopisův obsahu naukového ze staré vlasti uzavírají:

29. Parallelen zwischen der deutschen u. polnischen Literatur von Dr. Th. F. Bratranek. 28 dvojlistů malých 4°, patrně opis (nikoli rukou Klácelovou) přednášky Bratránkovy. Datum 18²²/11.51.

30. Sešit německých přehledů dějin všeobecných od r. 2000 př. Kr. do r. 1866 bez nadpisu. (Bratránkův?)

Vedle filosofie Klácel záhy obíral se básnictvím. Památky toho jsou v pozůstalosti hojné.

Na prvním místě jest uvést tu rkp.

31. Kulisek. Překlad německého „Reinecke Fuchs“ od F. M. Klácela. 1840. Předmluva (3 str.) psána i podepsána Matoušem Klácelem samým. Ostatek, 321 str. vel. 8°, velmi krásně opsán různými písaři; celé svázáno v knihu. — (Vydán J. P. Jordanem v Lipsku 1845, po druhé ve Svět. knih. čís. 493.—496.)

32. Bájky Bidpajovy. Část cizího přepisu, 16 str. 4°. (Tisk 1846, 1850.)

Dne 17. listopadu 1838 Šembera oznamuje J. Er. Vocelovi, že Klácel zároveň s ním je zaneprázdňen rozličnými maličkostmi pro divadlo. Nejisto, které skladby tím myslí. V pozůstalosti zachován jen jediný kus divadelní;

33. Krkonoský duch. XX vel. archův. — Je to trojaktovka, psaná mluvou nevázanou, v níž místy písně veršem, asi opis originálu Klácelova, který opravován (tužkou) Al. V. Šemberou.

Obsah jest: I. Milina a Jaromír uprchli, nemohouce od svých rodin dostati povolení k šatku, a octli se na útěku se svými sloužícími, Dobrušou a Bohumilem, v Krkonosích. Služebníci se děsí příznaků duchův. Tu se octne u milenců harfeník, jonž jim oznamuje, že strýc Jaromírův je stihán, a slibuje uvésti je do bezpečného útulku.

II. Byl to duch krkonoský Repusol, který způsobil později, že strýc Jaromírův se zamiloval do Bohumila, pokládaje ho za ženu. Potom Repusol zkouší věrnost milenců: Milině slibuje dary nejvzácnější, Jaromírovi pak moc, vládu nad mocnostmi přírodními

a posléze divotvorný meč, odřeknou-li se sebe. Jaromír odolává, neužívá meče ani na prospěch strýce, jehož vidí divotvorným dalekohledem v nebezpečí, ale sahá po zbrani, aby vysvobodil ji ohroženou vlast, čímž se odtrhává Miliny. Tuto zase, vidouc v divotvorném zrcadle miláčka v nebezpečí válečném, volí státi se Repusolovou, jen aby Jaromíra zachránila.

III. Jaromír v čele vítězného vojska osvobozuje strýce Bakaláře, jenž jest podezřelý z vyzvědačství, rovněž jako Bohumil, přestrojený do ženských šatů. Strýc jej chce ihned zasnoubiti s Milinou, poznáv sám slast lásky k ženě-Bohumilovi. Jaromír soudí, že je pomaten, a uvádí ho do myslivny, sídla Repusolova, na odpočinek. Tam se zatím Bohumil zamiloval do řepičky, proměněné v dívku, která za krátko jest holovou babou, a Dobruša do košťála, z něhož potom se stal osel. Repusol odmítá věrnost milenců tím, že je zase svedl dohromady, a Bakalár, poučený, co je láska, jím poželhal. Dobruša a Bohumil také zbaveni svých ohyzdných polovic manželských, z nichž Repusol opět učinil repu a košťál.

Klácel, jak vidno, nedovedl vytvořiti životných, plastických postav, nositelů děje opravdu dramatického; o dramatické stavbě není potuchy, takže celý kus je bezcenný.

Podle obsahu je to láž veselohra, kterou Klácel poslal na posouzenou Šemberovi pod titulem Škola lásky a již chtěl také nabídnouti Stögrovi na provozování.¹⁾

Již 10. června 1843 navrhl ji však Šemberovi pod zmíněným nadpisem Zkouška lásky v Krkonoších za libretto k operě pro ryt. Dietricha; k tomu cíli jal se přepracovávat kus ve verších, jak vidno z vlastního jeho rukopisu na začátku I.—III. archu, ale ani toho zpracování nedokončil. J. Wagner vypravuje,²⁾ že se mu dostal do rukou v Milwaukee kus Klácelův Rybreoul, psaný ve verších. Snad to bylo konečné zpracování této bezcenné veselohry.

Prázdninové potulky po Krkonoších poskytl Klácelovi námět nejen k ní a k básním Na ducha hor Krkonošských (Č. Č. M. 1840, str. 387.), Labe (Č. Č. M. 1841, str. 123. n.), nýbrž i k zajímavé skladbě zachované v pozůstalosti. Je to

¹⁾ Klácel Al. V. Šemberovi 13. března 1843.

²⁾ Zámorské klepy, str. 144.

34. Rybreoul. Prástevník kratochvilné a ponaučně rozmloouvají o nenarozeném duchu kouzelnickým Repusolovi neb, jak říká obyčejně, Rybreoul: rozdělené po prástvách. 11 vel. archů; nedokončeno.

Repusol má prý jmužno odtud, že repu (repu) soli, když z ní chce vykouzlit lidskou podobu; snad prý by se měl jmenovati lž Rýpnisolem, protože rád „špičatým slovem rýpne a rýpnuv ránu nasolí.“

Repusol zplozen byl trpaslíkem Chytroušem, který obloudiv obra Volnoše, zmocnil se posléze panství i ženy jeho Populuše. Boje se pomsty vlastního plodu, vypudil jej předčasně ze života mateřského; odtud Repusol, nemaje žádného tvaru určitého, umí se ve všechny proměnit. Pěstuje mnoho repy a z ní tvoří, čeho mu třeba; také košťály v podobě lidské posílá do světa a nemá se směje, když hodně v důstojnostech prospívají; posléze však způsobí, že z nich nezůstane leč prázdna slupka.

Jednou opět se vybral do světa, kdež viděl jen samou bídu, ale na výběrém úřadě se dobře živilo mnoho úředníků, třeba vybrali solva polovičku toho, co spotřebovali. Také policajt byl bez práce na div tlustý. Repusol táže se, odkud to, byl zatčen a jako úd tajné společnosti kosmopolitické odsouzen do žaláře. Potrestav své nepřátele, proměnil se ve švarného šviháka a v kostele způsobil, že myšlenkám modlících se lidí utvořil tělo; i vycházely z hlav jejich klobouky, kolébky atd. Znova tedy polapen a vržen do žaláře mezi kacíře a čaroděje.

Shledal tam muže, jenž ve smyslu učení křesťanského hlásal, že všichni lidé jsou si rovni; druhého, dle něhož pro poznanou pravdu nikoho nesluší kacířovati; jiného, jemuž bylo mníšstvo pošestlosti a bezmanželsví nemravností; opět jiného, který soudil, že podrobený národ má právo kdykoli se osvoboditi. Repusol všechny osvobodil, rozdav jim prásku prozřetelnosti na další působení. Sám byl večer svědkem bujných hodů klášterních a zle potrestal vinníky.

O pňnoci připravován na soud kvardiánem, jenž ochotně mu chtěl odpustiti za zlato. (Neukončeno.)

Žádný jiný spis Klácelův ze staré vlasti nemá tak pádných a účinných šlehů satirických jako tento.

Je to cenný dokument názorův jeho na život klášterní z doby, kdy ještě konflikt jeho s úřady duchovními nepropukl; lépe

nežli z kterékoli jiné skladby, kde ukládal si větší rezervu, pochopíme odlud, kterak na konec nezbytným důsledkem jejich byl odjezd do volného života zaoceánského.

V nedatovaném dopise Al. V. Šemberovi z r. 1844 Klácel zmiňuje se o Rybcoulovi, kterého mu poslal na opravu, a označuje, že zhotovil také německé přeložení a odevzdal je Jánovi (Ohéralovi?) k anonymnímu uveřejnění. Ale nebylo jistě ani pomyslení na to, aby tehdejší censura propustila tak prudké útoky na zřízení státní a církevní. Snad byla to tedy skladba jiná neb naše, ale silně přistříhaná.

35. Zápisník velikého formátu foliového, nepaginovaný a bez nadpisu, ježto desky jsou utrženy.

Na str. 1. jsou poznamenána některá témata, na př.: „Nesmíme nyní psát černidlem, ale krví srdce svého, to jest citem.“ Na str. 9.—44. jsou zapsány básně, a to české i německé. Tyto jsou formálně dokonalejší, ale jest jich málo, protože Klácel záhy zůstal věren výhradně muse české. U některých básní připsáno: Šembera-Šafářik, t. j. komu z nich poslány na prohlédnutí nebo na uveřejnění.

Nepopsané větší části knihy, počínajíc od začátku, Klácel v Americe užil jako deníku. Poznamenával si tam, jak prostředníkem Jednoty Svobodomyslných, spisy, jež došly, jak vyřizeny, příjem a vydání za Hlas Jednoty Svobodomyslných, kdy která obec založena, kdy se rozpadla, vyplacené dary a adresy členův i odběratelův.

36. Rozličné verše částečně ze staré vlasti, částečně již z Ameriky; některé otiskem náležejí oběma světům. Velikou většinou jsou zajisté publikovány mimo poslední verše, znatelně již písmem. Kdežto písmo Klácelovo za dřívějších dob je velmi jasné, pevné, až na skrovné výjimky velmi dobře čitelné, jsou rukopisy ze sklonku jeho života již psány písmem tleslavým, stářeckým. Verše psány jsou na papíře formátu velmi různého: od nepatrného proužku až po arch velikého formátu, vše tu zastoupeno. Proto místo listů počítám je na kusy.

Klácel zůstal trvale věren své zálibě v drobné poesii didaktické, o jejíž účinnosti až do smrti povně byl přesvědčen. Byl k ní přiveden vzory německými (Rückertem, Scheferem, B. Paoli), ale také svým pudem paedagogickým, který jako výraznou vlastnost konstatoval při něm dr. J. Helecelt právě, „že by vždy

rád ještě prostředkoval mezi prospěšnějšími a idioty“.) A až do konce života zůstal bitcem za ideje, které mu byly drahé za mládí, bojuje verši svými proti „samopánům, věrodojům, lichvářům všelikým“.

Některé veršiky, někdy lze přímo říci rýmováčky, vsedním svým obsahem již prozrazují, že určeny obecnstvu nejspodnějších vrstev, jindy zase ostře přilícené náboženské, politické i společenské pravdy, plody ducha vyškoleného studiem i životem, předpokládají čtenářstvo zralé, jakého zejména v Americe bylo poskrovnu. A ježto velikou bylo Klácelovou chybou, že nedovedl se ohmiziti, mezi tisíci veršovaných jeho přísloví a pořekadel, gnom, allegorií, epigramů, hádanek atd. jen tu a tam některé nás dojmou. Stáří, bohužel, ubývalo mu poesie, a nepřibývalo paměti ani autokritiky. Formálně vůbec ustrnul na stanovisku doby předběžné. A tak poznáváme z této pozůstalosti, berouce na úvahu také produkty listěné, pouze, že Klácel byl nejpłodnějším našim pěstitelem těchto drobných druhů básnictví didaktického; ale cena jejich je velmi nestejná a celkem neveliká.

Jsou tu Přísloví a pořekadla (8 kusů), Paběrky (4), Hádanek (6), Žrnka (49), Jaděrka, Úvahy a Připomínky (9), Myslihuť (9), Sv. Antoníček Padovanský dle Vil. Buše (16), Lidmila (35), Jahůdky (48) a ostatní 132 kusy. K Jahůdkám přidán také velmi přesný seznam jejich, pořízený podle počátečních slov jednotlivých básniček.

Z celého množství veršův aspoň dvou skladeb budíž zde výslovně vzpomenu. Je to předně Starý sokol v zajetí, listěný v Chicagu, který je významný jako příspěvek autobiografický. Potom Třebovská (píseň mešní), příznačný doklad duchovní censury tehdejší,*) která úzkoprsou svojí podezíravostí všude větríc „busitství“ přímo tlačila Klácela na dráhu, kde se posléze ocel Klácel zatřhl v rukopise písně, jež potom byla tiskem vydána v Čechách, verše, pro které nepropuštěna na Moravě. Znějí pak takto:

*) J. Helecelt — I. J. Hannsovi 12. dubna 1851.

*) Klácel — Al. V. Šemberovi 11. listopadu 1844; censorem podle přípisu Šemberova kanovník, pozdější kardinál Kutschker.

„Česká vlast at nezhyně.

V klidu svatém a pod stítem práva
At se vedle jiných skvěje
Obnoví se ji někdejší sláva
Zablesknou synovské děje.
Oheč naši vezni pod ochranu
Osvět nás a dej nám síly
At se vždy kloníme v dobrou stranu
Blíže ku svatému cíli.“

37. Posléze zařazují sem také překlad Immermannova Tulifantchen: Tulipánek. Není v pozůstalosti americké, nýbrž získán Museem království českého zároveň s korespondencí Šemberovou a zařazen do sbírky rukopisů pod značkou V, E, S7. Rukopis obsahuje 48 půlarchů kancelářského papíru po čtyřech stránkách ve 4°. K překladu této rozmarné básně zvábil Klácel snad motiv boje mezi novověkým industrialismem a zkostratělou aristokracií, který mu byl blízký, ježto mnoho přemýšlel o významu novověké industrialisace pro vývoj lidstva. Jako již ve Ferinovi Lišákovi, také zde Klácel dovolil si za překladu rozličné úchytky formální i obsahové; zejména vynechal věnování a potom předpěv k III. zpěvu: Balsamina.

Nám je milý tento plod Klácelův již proto, že byl pracován pro Bož. Němcovou,¹⁾ s níž pojilo jej ve smyslu jeho bratrstva nejušlechtilejší přátelství. Ji věnována jest srdečná apostrofa českého básníka v III. 5, kde nazývá ji Ludmilou²⁾:

„Nejtajnější ale vzdechy
Znáš jen ty, Ludmilo, sama!
Jichž nesvěti ani písní
Příteli to nejsladělmú
Básník božně rozčilený.“

Překlad je zajímavý také tím, že podává nám dobrý názor na to, jak Klácel tvořil. Dátoval jej totiž přesně: začal překládati

¹⁾ „Byl vlastně dělán pro Boženu teď rok právě“. Klácel — Al. V. Šemberovi 22. října 1851.

²⁾ Boženě Němcové — Ludmile, Luděnce — myšleny jsou také Klácelovy Listy příteli k přítelkyni o původě socialismu a komunismu v Mor. Novinách a v olisku z nich r. 1849. Naznačeno to v textu jejich narážkami, kterak „nelenovala si poznávat po vesnicích ducha sprostého lidu“ a jak „sama velmi libezně vykládá pohádky dětem svým.“ Mor. Nov. 1849, čís. 83.

22. října 1851 a skončil práci v 11 hod. večer 18. listopadu téhož roku. Kromě toho však udány i jednotlivé hodiny, v nichž jsou psány některé oddíly. I vidíme, že Klácel básnil — po kouscích dosti drobných, rozmysliv si vždy vylčený úryvek, a potom vždy hned psal téměř beze škrtův.

B.

Dne 21. července 1869 Klácel na prahu stařeckého věku ale s mladickým ohněm přistál v Novém Yorku. Dne 5. listopadu 1869 již vydáno za jeho redakce 1. číslo týdeníku Slovana Amerického v Iowa City — vydavatel Jos. Barta Letovský, heslo: „Vesměrnost jest cíl vědy, umění, lásky“ —, při němž setrval asi do sklonku r. 1872. Za heslem: „Osměle se zmudřeti“ začal dne 1. dubna 1872 tamtéž vydávati Hlas Jednoty Svobodomyslných, který 5. čís. II. ročníku 10. května 1873 přenesen do Chicaga, odtud 1. říjnem 1874 (17. čís.) do Omahy Neb., opět do Chicaga 15. lednem 1875 III. ročník, 15. květnem 1876 (IV. č. 3.) do Milwaukee a posléze 15. září 1880 (VIII. č. 11.) do Nov. Yorku, kde 15. října 1881 číslem 5. ročníku IX. zanikl. Kromě toho vydal r. 1873 asi 4 sešity svobodomyslného časopisu Svojana v Chicagu a řadu spisů samostatných. Hl. J. Sv. nejen sám redigoval, nýbrž téměř od prvního do posledního písmene sám psal. Na štěstí zachován v pozůstalosti celý zbylý náklad tohoto časopisu, z něhož se mi podařilo sestavit několik téměř úplných ročníků, které jsou nyní rovněž v museu Náprstkově přístupny. Podle něho, pokud bylo možno, i jinak udáno, co kde bylo otiskáno, ale udání tato nejsou ani zdaleka úplná, ježto mi nebyly všechny časopisy americké přístupny, a také proto, že Klácel jednu a tutéž práci otiskl třeba dvakrát pod titulem různým.

Ale je téměř jisto, že bylo uveřejněno všecko, co bylo dokončeno a co našlo nakladatele. Autokritika spisovatelova stářím tak poklesla, že dal do tisku na př. i Děvče husitské, divadelní kus o „27 zjevích“, skoro stále o dvou osobách jednajících, či lépe řečeno, mluvících, naprosto ubohý. Naposledy pustil se ještě do přepracování oblíbeného svého Feriny Lišáka, jehož lokalisoval do Ameriky a rozvláchnými digressemi naprosto rozbil.

„Česká vlast ať nezahyne.

V klidu svatém a pod stítem práva
Ať se vedle jiných skvěje
Ohnoví se ji někdejší sláva
Zablesknou synovské děje.
Oheč naši vezmí pod ochranu
Osvět' nás a dej nám síly
Ať se vždy kloníme v dobrou stranu
Blíže ku svatému cíli.“

37. Posléze zařazují sem také překlad Immermannova Tulifantchen: Tulipánek. Není v pozůstalosti americké, nýbrž získán Museem království českého zároveň s korespondencí Šemberovou a zařazen do sbírky rukopisů pod značkou V. E. 87. Rukopis obsahuje 48 půlarchů kancelářského papíru po čtyřech stránkách ve 4°. K překladu této rozmarné básně zvalil Klácel snad motiv boje mezi novověkým industrialismem a zkostratělou aristokracií, který mu byl blízký, ježto mnoho přemýšlel o významu novověké industrialisace pro vývoj lidstva. Jako již ve Ferinovi Lišákovi, také zde Klácel dovolil si za překladu rozličné úchytky formální i obsahové; zejména vynechal věnování a potom předzpěv k III. zpěvu: Balsamina.

Nám je milý tento plod Klácelův již proto, že byl pracován pro Bož. Němcovou,¹⁾ s níž pojilo jej ve smyslu jeho bratrstva nejušlechtilejší přátelství. Ji věnována jest srdečná apostrofa českého básníka v III. 5, kde nazývá ji Ludmilou²⁾:

„Nejtajnější ale vzdechy
Znáš jen ty, Ludmilo, sama!
Jichž nesvětí ani písní
Příteli to nejsladěmu
Básník božně rozčilený.“

Překlad je zajímavý také tím, že podává nám dobrý názor na to, jak Klácel tvořil. Dátoval jej totiž přesně: začal překládati

¹⁾ „Byl vlastně dělán pro Boženu teď rok právě“. Klácel — Al. V. Šemberovi 22. října 1851.

²⁾ Boženě Němcové — Ludmile, Luděnce — myšleny jsou také Klácelovy Listy příteli k přítelkyni o původě socialismu a komunismu v Mor. Novinách a v otisku z nich r. 1849. Naznačeno to v textu jejich narážkami, kterak „nelenovala si poznávat po vesnicích ducha sprostého lidu“ a jak „sama velmi libezně vykládá pohádky dětem svým.“ Mor. Nov. 1849, čís. 83.

22. října 1851 a skončil práci v 11 hod. večer 18. listopadu téhož roku. Kromě toho však udány i jednotlivé hodiny, v nichž jsou psány některé oddíly. I vidíme, že Klácel básnil „po kouscích“ dosti drobných, rozmysliv si vždy vylčený úryvek, a potom vždy hned psal téměř beze škrtův.

B.

Dne 21. července 1869 Klácel na prahu stařeckého věku ale s mladickým ohněm přistál v Novém Yorku. Dne 5. listopadu 1869 již vydáno za jeho redakce 1. číslo týdeníku Slovana Amerického v Iowa City — vydavatel Jos. Bárta Letovský, heslo: „Vesmírnost jest cíl vědy, umění, lásky“ —, při němž setrval asi do sklonku r. 1872. Za heslem: „Osměle se zmudřeti“ začal dne 1. dubna 1872 tamtéž vydávati Hlas Jednoty Svobodomyslných, který 5. čís. II. ročníku 10. května 1873 přenesen do Chicaga, odtud 1. říjnem 1874 (17. čís.) do Omahy Neb., opět do Chicaga 15. lednem 1875 III. ročník, 15. květnem 1876 (IV. č. 3.) do Milwaukee, a posléze 15. září 1880 (VIII. č. 11.) do Nov. Yorku, kde 15. října 1881 číslem 5. ročníku IX. zanikl. Kromě toho vydal r. 1873 asi 4 sešity svobodomyslného časopisu Svojana v Chicagu a řadu spisů samostatných. Hl. J. Sv. nejen sám redigoval, nýbrž téměř od prvního do posledního písmene sám psal. Na štěstí zachován v pozůstalosti celý zbylý náklad tohoto časopisu, z něhož se mi podařilo sestaviti několik téměř úplných ročníků, které jsou nyní rovněž v museu Náprstkově přístupny. Podle něho, pokud bylo možno, i jinak udáno, co kde bylo otištěno, ale udání tato nejsou ani zdaleka úplná, ježto mi nebyly všechny časopisy americké přístupny, a také proto, že Klácel jednu a tutéž práci otiskl třeba dvakrát pod titulem různým.

Ale je téměř jisto, že bylo uveřejněno všecko, co bylo dokončeno a co našlo nakladatele. Autokritika spisovatelova stárím tak poklesla, že dal do tisku na př. i Děvče husitské, divadelní kus o „27 zjevích“, skoro stále o dvou osobách jednajících, či lépe řečeno, mluvicích, naprosto ubohý. Naposledy pustil se ještě do přepracování oblíbeného svého Feriny Lišáka, jehož lokalisoval do Ameriky a rozvláchnými digressemi naprosto rozbil.

Rukopisy americké jsou již formátem rozeznatelný od evropských. Klácel píše na čtvrtkách velikých (obyčejně) archů, rozřezaných podélně, a to vždy po obou stranách. Papír jest mnohem špatnější než evropský, některý tak bledý, že písmo jim prosakuje a stává se takto nečitelným. Klácel sám si jednou slýská, že nemá již ani na slušný papír. Kde neodávám zvláštního formátu, rozumějí se vždy listy tohoto druhu.

Z produkce americké buďtež uvedeny předem nejvýznamnější práce; chronologicky jich seřaditi beztlak nelze.

Klácel již ve vlasti pilně pěstoval angličtinu, ale ani za pobytu svého v Americe, kde se skoro výhradně stýkal s krajany, nedospěl v tomto jazyce potud, aby úplně jej ovládal slovem i písmem. Jeho anglické koncepty jsou chybné, a v jednom z nich se přímo přiznává k svému nedostatku. Vída pak, jak velice je potřebí americkým Čechům naučiti se jazyku panujícímu ve Spojených Státech, dal se do práce, jinníž chtěl krajanům svým tímto směrem prospěti. Jsou zachována torsa tři takových spisův.

1. Anglická cvičebnice v rozmluvách. Tak lze nazvati 24 malých přílarchy rkp. bez titulu ve 4°. Neúplná.

2. Anglická mluvnice, 56 listů ve 4°. Rovněž tak.

3. Listkový materiál (neveliký) k slovníku česko-anglickému.

4. Jako učitel Klácel dobře znal, jak jest důležité, by žáci znali přesný smysl slov, s nimiž operují. Takovými žáky byli také členáři novin za nového života ústavního, jinníž bylo vysvětlovati spoustu cizích slov, aby s náležitým prospěchem mohli se věnovati četbě. Klácel byl k tomu nad jiné povolán a ihned se podjal této práce. Jeho Slovník pro členáře novin vycházel v příloze k Moravským Novinám a vydán potom r. 1849 knižně, i polkal se právem s velikou oblibou; některá jeho hesla jsou vzorně zpracována a zamlouvají se nám podnes. Neméně než šest prací toho rázu, jejichž části byly uveřejňovány v Slov. Am. i v Hl. J. Sv., sepsal Klácel též v Americe; zachovány v rkp.:

4. Výklad slov a pojmů; 37 listů; neúplný, (necelé písmě a). V předmluvě Klácel, odvolávaje se na svůj spis z r. 1849, dokazuje, že třeba nejen výkladu cizích slov, ale i vyšších pojmův. Proto vysvětluje nejen slova novinářská, nýbrž i vědecká.

5. Výklad slov; původně na 42 listech, z nichž zachováno jen 36.

6. Sklad vysvětlivek; 3 listy; neúplný.

7. Materialie k vysvětlivkám, 21 listů, 25 listků menších, pak opis cizí rukou, 10 přílarchův.

8. Máme to také! či zčeštění prozatímní as půl druhého tisíce slov cizích ku prospěchu mladého lidu českého, toužícího prohlédnouti kofeny jazyka anglického a jiných. Od Ladimíra Klácela. Vydala Národní Jednota. Tiskem Dělnických Listův v Novém Yorku. 39 listů; úplný.

9. Výklad a Překlad slov z cizích jazyků do Čestiny zabloudilých sestavil Ladimír Klácel 1882. Listů 35; úplný.

Nejvíce však úsilí Klácel věnoval vtělení myšlenky, jejíž zárodek hledati jest ve spise svrchu uvedeném: Religioes. Jahrbuch. V Moravských Novinách opět a opět upozorňoval, že cílem vědy není literatura, nýbrž život a že třeba jadrnými a levnými spisy šířiti vzdělání do lidu. Dobré letáky a hlavně kalendáře zdály se mu k tomu cíli nejlepším prostředkem.

V Americe dbal o udržování národního vědomí tamějších Čechův a proto soustavně poučoval o minulosti i současných dějinách národa českého ve Slovanu Amerikánském i v Hlase J. Sv. s titulem

10. Výroční památky (Historický kalendář); zde 6 sešitů malého fol. formátu.

Ale jako filosof a pěstitel přírodních věd nespokojil se s historií, nýbrž chtěl do rámce kalendářního vpraviti též soustavné poučování o mravovědě a přírodě. Volil tenlo postup.

Na každý den vytkl nejprve jméno světce, jehož památka se slaví, potom slavnost, kterou na ten den určil, na př. slavnost osvěty, manželství a pod. Za ni následuje „věta mravoučná“, již se snažil ve formě veršové vslípiti v srdce čtenářstva, dále kalendář historický se zvláštním zřetelem k věcem českým a americkým, zejména kulturně historickým, vhodné poučení z astronomie a všech tří říši přírodních věd.

Ale o zpracování tom platí totéž, co o středověkých jeho vzorech, zejména o Veleslavinově Kalendáři historickém: i zde jest mnoho zajímavých jednotlivostí, ale soustavného poučení v žádném oboru nedosaženo, protože rozdělení látky je zcela nevhodné. V pozůstalosti zachováno dílo toto ve dvojím zpracování:

11. Věčný Kalendář či kniha Svojanovská obsahující zajímavé a poučlivé čtení na všechny dny života. Skládal a v květnu 1877 dokončil Ladimír Klácel. 138 listův a 5 listů konceptních; neúplné. (V tomto zpracování kalendář vydán tiskem v Milwaukee u Antonína Nováka 1877.)

12. Zpracování širší téže knihy, jež předešlému bylo podkladem, zachováno v 384 arších a 16 listech volných; je rovněž neúplné.

Další rukopisy budtež uvedeny v abecedním pořádku podle svých titulů:

13. Allen: Výběr myšlenek z knihy Reason the only Oracle of Man... a Skromné úvahy o tom; cvičení v českém a anglickém jazyku a filosofském slohu. 5 listův. — Mluvovědecký Průvod skrze knížku slav. Statečníka a pravdosmělce pluk. Elhan Allen „Reason the only Oracle of Man...“ Cvičení učitelské složil Ladimír Klácel na konci roku 1881. — 21 listův.

14. Cedítka (způsobů a tlachů). 5 listů; neúplné. (Hl. Jedn. Svob. IV. 1876.)

15. Cvičení logická

a) mladého lidu, jemuž se rozum rozvíjí. 12 l. neúpl. Ve formě dialog. (Hl. Jedn. Svob. VII. 1879.)

b) Úvahy. 11 l. neúpl. — Otázky a odpovědi po způsobě katechismu.

c) Jako a), jen jiné osoby rozmlouvající. 3 l.

Tužkou přičiněna poznámka Klácelova: „Dohromady knížka.“

16. Člověkověda, Otázky z člověkovědy. 8 l. neúpl. (Hl. Jedn. Svob. IV. 1876.)

17. Darwin. 6 listů; neúplné.

18. Darwinovic. 37 l.; úplné mimo 1. list, nadpis. — Povídka přistřižená podle produktů kněžských, v nichž všichni věřící docházejí odplaty již v blaženém životě pozemském, kdežto nevěřícím prisouzen zlý skon a záhuba věčná. Zde ovšem naopak. Souborem šlechtíků je nevěrecká — „infidels“ — rodina Darwinovic, k níž zvolna se přidružují všichni šlechtetní členové rodin „věřících“, kdežto ti, kdož na vnějšek jsou nejhorlivější obhájeví náboženství a církevního řádu, v nitru jsou největší zpusťci a z části postižení také zaslouženým trestem. — Umělecké ceny nemá.

19. Dějiny Spojených Států. 82 listy neúplné. (Vydáno tiskem knižně 1878.)

20. Dějstvo. 12 listů, neúplné. (Vyd. v Hl. J. Sv. I. 1872.)

21. Děvče husitské. Dramatický obrázek z Prahy r. 1419. 20 listů; první chybl. Zmíněno už svrchu. (Hl. Jedn. Sv. III. 1875.)

22. Dobrověda na základě rozdílů mozkových. Bez nadpisu, 135 l. neúpl. (Hl. J. Sv. III. 1880.)

23. Faust. Cyklus německých přednášek, v nichž podán (1874) výklad veledila Goethova po jednotlivých scénách. I. přednáška podle přípisu tužkou konána bez předchozího písemného vypracování. II. — listů 9, III. — 16, IV. — 8, V. — 13 (chybí 1.), VI. — 15, VII. — 7 (chybí 2.), VIII. — 6, IX. — 9, X. — 6, XI. — 7; poslední (XII.) opět neseepsána. Celkem 96 l. — Překlada Fausta v pozůstalosti není.

24. Graves: Světa 16 ukřižovaných Spasitelů. 58 l. vel. 8°, neúpl. (Knižně 1877.)

25. Graves: Uvedení Dvaceti sedm Biblí či Božích Zjevení podle proslulého Pravdosmělce Kersey Graves... prozatím dle smyslu přeložil a přiložil Ladimír Klácel, prostředník Jednoty Svobodomyslných. Milwaukee 1879. 21 l. neúpl. (Knižně Milw. 1880.)

26. Graves: Všemohoucí Satan... — uspôsobil pro lid český... Ladimír Klácel. 23 l. neúpl. (Vyd. knižně 1878.)

27. Historie literatury všennárodní. 3 l. neúpl.

28. Hospodář. 5 l. neúpl.

29. Chelčický 5 l. neúpl.; podle Palackého.

30. Infidels, Vyznání Infidelův, 16 l. neúpl.; dále: přechází z toho ve Slovník pověry 17 l. neúpl. (Hl. Jedn. Sv. VI. 1878.)

31. Ingersoll: Mýlky Mojžíše. Přednáška Robt. G. Ingersolla v Chicagu 23. března 1879. 15 l. Vzadu přípisek tužkou: „Konec 16. dubna večer,“ Kromě toho připsáno tužkou: „Prosím, darujte mi toho Ingersolla — nemám nic od něho písmo vodního — má jisté zvláštnosti — jež musím ještě proskoumat.“ (Hl. Jedn. Svob. VII. 1879.)

32. Ingersoll o duchách. 12 l. úplné. Poznámka: „Knižka.“

33. Ingersoll: Oration an the Gods. 5 l. neúpl.

34. Ingersoll: O svobodě mysli. 6 l. neúpl. (Hl. Jedn. Svob. VI. 1878.)

35. Ingersoll: Úryvky z jeho článků. 4 l. neúpl.

36. Jadérka (prósa). 4 l. různé.

37. Katechismus či Cesta k Osvojení mysle. Skládá zde pro mládež českou Lad. Klácel. 63 l. neúpl. 1. část. Příprava. II. část. — Poučení téhož rázu a pořadu jako v knize Svojanovské.

38. Katechismus pro mládež Jednoty Nemýlenců či příznivců svobodného rozumu. 28 l. neúpl. Volázkách a odpovědích se probírá co je svět, nebe, hvězdy atd. Závěrem je Společné vyznání Nemýlenců. Poznámka: „Knižka“.

39. Kristus v pravdě. 18 l. Snaží se rekonstruovat životopis Kristův bez toho, co pokládá za pozdější dodatky, a vystopovat, co je z učení křesťanského vskutku Kristovo. Končí: „I umřel na kříži co vítěz smrti neb svou tělesnou smrt předešel duchovní smrti mnohých a otevřel bránu do království nebeského. Ale již dávno jest zase zatarasena. Kým bysme osmělili se s konečným zdarem na obnovené půdě založili na základě pravdy a lásky Obec, již říkali království nebeské.“ Přípisek (nakl. Nováka?): „Není celé. Kdyby bylo celé, mohl bych potřebovat.“

40. List z Říma, Zajímavý. 5 l. úpl. Zpráva o přestoupení kanov. Grassiho k baptistům. (Hl. Jedn. Svob. V. 1877.)

41. Mens sana in corpore sano. 11 l. neúpl. Poučení o zažívání, vhodných pokrmech a nápojích, mozku a nervech. (Hl. Jedn. Svob. VIII. 1880.)

42. Myšlenky při čtení proslulého spisu P. Hellwalda: Země a obyvatelé její. 9 l. neúpl.

43. Náboženství — víry (národů východních). 26 l. neúpl. (Hl. Jedn. Svob. V. 1877.)

44. Návod ku čtení písma a tisku českého a to za jeden týden. Sestavil Ladimír Klácel a použil k tomu Bidpajovy Bajky od něho roku 1846 vydané. 1 l. neúpl.

45. Nooklast. 12 l. neúpl. Rozbor jednotlivých částí St. Zákona, na př. o ráji, stvoření Evy atd., k čemuž připojen Seznam sv. vzácností spolku Nooklast (nůžky Daliliny a pod.). 7 l. úpl. (Hl. Jedn. Sv. IV. 1876.)

46. Obsahy Hlasu Jedn. Svob. ročn. I., II., III., IV., VII., VIII., IX. 7 l.

47. Oprava náboženství, Velmi důležitá a neodkladná. 2 l. neúpl. O svěcení soboty a pořadu i pojmenování dní.

48. Paběrky (prósa). 33 l. různých.

49. Paine Th. Výtah z knihy Age of Reason. 9 l. neúpl.

50. Pohádky maličkých, nedospívavých. 16 l. neúpl. Jako pohádky vysvětluje biblické příběhy od stvoření světa do smrti Josefových.

51. Porádek v pospolitosti lidské, Utopie. 35 l. neúpl. Části z Listův o social. a komunismu. (Hl. Jedn. Svob. v několika ročnících.)

52. Pout na Svojanov. 83 l. neúpl. Životopisy mužů, kteří působením svým připravovali přísti „Svojanova“. (Hl. Jedn. Svob. VII. 1879 a 1880.)

53. Poznámání, Předběžné. 4 l. Pojednává o rozvrhu a učebné osnově česko-amerických škol, jež zamýšlel by organisovat ve trojím oddělení (úvodní, průpravní a vědecké) o 11 třídách.

54. Přehled historie orientálské. 5 l. úpl.

55. Převedení biblických názvů a významů na způsob vyjádření vědeckého, na př. Bůh, Pán, anděl atd. 1 l. neúpl. (Hl. Jedn. Svob. V. 1877.)

56. Přírodověda, Otázky z přírodovědy. 14 a 20 l. neúpl. Poučení z oboru fyziky i přírodních věd. (Hlas Jedn. Svob. II. 1873, IX. 1881.)

57. Protimluvy dogmatické. 7 l. neúpl. Klade vždy vedle sebe dvě nesouhlasná místa z Písma sv.

58. Pustí na poušti. Romance, již oslavil spisovatelské jméno své Mr. William Mc Donell a Ladimír Klácel uspůsobil ji ku prospěchu Svobodomyšlných Čechů. 37 l. neúpl. (Vydáno Hl. Jedn. Svob. VIII. 1878 a knižně)

59. Rady a recepty. 24 l. různé, neúpl. „Ku podpore nemýlenství jest zdraví důležitý přispívatel. Zdá se mi tedy náležité dobré rady ohlasovati“, dí Klácel. Aby pak se lidé mohli vyhýbat drahým lékům, ohlašuje také vhodné recepty.

60. Řeči české. 140 l. různých. Jsou zde výklady Pisma sv. ve smyslu Osvojenců, rozjímání na způsob cvičení duchovních, řeči pohřební, při rozličných slavnostech spolkových a pod. Obsahují pěkné příspěvky na poznání života Klácelova a jsou důležitým svědectvím, jak si Klácel s počátku pro příslušníky své církve obměňoval církevní obřady i staré písně, na př. „Odpoučítež v pokoji“. — Rukopisy tyto ničí naši představu o skvělém řečnickém talentě Klácelově, který bychom mu prisuzovali podle líčení v uvedeném článku Brandlově. Spad už pamět jeho značně ochabla, tak že bylo mu třeba všechny promluvy čísti z konceptu. Z úryvku takového sepsání se dovidáme, jak to posluchačům jeho vadilo. Dí tam: „Ti našli, že jsem pro ně příliš hloupý, že ze žlutých papírků čtu.“

61. Řeči německé. 35 l. různých. Jsou téhož asi rázu jako české, namnoze konané ve spolcích svobodomyšlných Němcův.

62. Románky (z bible, na př. O pramatce Evě, o potopě světa a pod.). 2 l. neúpl.

63. Rozhada (neboli vědecká hádka mezi rabbim S. a filosofem S. v Milwaukee). 6 l. (Hl. Jedn. Svob. IV. 1876.)

64. Rozumování (dialogické o sebevraždě, manželství, hmotě, civilisaci a pod.). 7 l. různých.

65. Rukopis bratra Palečka. 11 l. neúpl. Ve formě dialogické a ve smyslu „osvojeného“ rozumu vysvětluje Pismo sv. (Hl. Jedn. Svob. V. 1877. . Podobně i

66. Rukopis Ladoměřský. 52 l. neúpl. (Hl. Jedn. Svob. III. 1875.)

67. Selah = selam, t. j. květomluva. 11 l. neúpl.; snad část výkladu slov.

68. Slovníček theologický. 1 l. Slovník theologický. 9 l. neúpl. (Hl. Jedn. Svob. VIII. 1880.)

69. Slza na rozcestí dvou věků podle M. Grossmanna. Povídka. 11 l. úplných.

70. Smích a směšné. 18 l. neúpl. (Slovan Amer. III. 1871.)

71. Spasitelové. 59 l. namnoze dvojítych, neúpl. Vpravování o mužích, kteří pokládáni v různých věrách za spasitele lidstva.

72. Škola na Svojanově. 10 l. neúpl. Poučuje zde v otázkách a odpovědích, co je svět, o sebevědomí, rozumu, duchu a pod. (Hl. Jedn. Svob. I. 1872.)

73. Škola pravdomělosti. 7 l. neúpl. Chce tu od logických cvičení pokročit výše k „rozváznému rozbirání spisů, z nichž my více méně všichni prvky vzdělání našeho“ bereme, t. j. bible. Forma dialogu. (Hl. Jedn. Svob. VIII. 1880.)

74. Úvahy. 11 l. různých. O rozumu, vůli, o samosobném, o většině, překážkách svobodomyšlnosti, starokatolicích, o pokroku a úpadku.

75. Vělařství. 2 seš. neúpl. (Slovan Amer. I. 1870.)

76. Vesměrnost. Tento rukopis byl již od 6. září 1884 majetkem musea Náprstkova. Podle připsku věnoval jej do musea p. V. Náprstka p. Tom. Petříl z Chicaga, označiv jej: „Rukopis prof. L. Klácela, poslední to práce samostatná před jeho smrtí.“ 24 l. svázané v knihu. (Knižně vydáno r. 1882.)

77. Výbor myšlenek (z oboru kulturní historie; na př. o pokrocích vzdělanosti, o Řecku, o Alexandru Vel., životě v prvotním křesťanstvu, Mahometu). 16 l. neúpl.

78. Zákony přírodní. 7 l. různých. O pravdě, síle, atomech, teple atd. (Hl. Jedn. Svob. III. 1875.)

79. Zámek Porýnský Eden (Ráj) vydal sám proslulý básník Berthold Auerbach a dle anglického vydání od Bayarda Taylora přeložil Ladimír Klácel. Milwaukee 1880. Aršíků 6¹/₂, potom l. 1—159. Predeslán kratičký úvod o B. Auerbachovi.

80. Zdravá mysl. 28 l. neúpl. Pojednává o svobodné vůli, optimismu, nesmrtelnosti, deismu, vesměrnosti, božském právu králův, mravnosti, budoucím životě a pod. (Hl. Jedn. Svob. VII. 1879.)

81. Zlatá jablička. Povídka dle Susan H. Wixon přeložil Ladimír Klácel. 30 l., 2 chybějí. (Hl. Jedn. Svob. VII. 1879.)

82. Zpověď obecná. 5 l.; úplně. Nejprve vzývání Božího milosrdenství, potom zpytování svědomí ve stu oddílů. Připsáno Klácellem: „Zvláštní spisek?“

83. Zpozdilost bible o stvoření. 4 l. kusé.

84. Zrnka (próson). 7 l.

85. Žena v dějinách. 3 l. úplně. Výtah z brožurky téhož názvu, vyd. v Praze 1879.

86. Organizování obce svobodomyšlných Čechův amerických. 84 kusů různých. Pod toto číslo zařazeny příspěvky velmi různé. Jsou tu články pro časopisy (ohlášení Slovana

Amerikánského i Svojana), návrhy stanov spolkových i všelikých zařízení Jednoty Svobodomyšlných, již Klácel 8. listopadu 1870 založil a jejímž byl prostředníkem, t. j. duševní hlavou, a pod. Snahou jeho bylo založiti obec Nemýlenců na pevnině americké, ježto podle přesvědčení jeho tam bylo lze „na vymýtné půdě zkouseti zdokonalení člověka ani rukou světskou ani církevní berlou nemýleného.“¹⁾ Stále ještě třibil v sobě učení o Vesměrnosti a spisoval Osvojencům, Nemýlencům, Infidelům pravidla životní a vyznání víry. Myslím, že není nemístno na poznání posledního asi stadia vývoje jeho poznalosti podati zde přehled nejdůležitějších pravidel, jež sepsal nedlouho před ukončením své veřejné činnosti. Ani ten ještě nebyl při nepokojném duchu jeho konečný, jakož svědčí hojně přípisky našeho sociálního utopisty.

Zní takto:

„Dne 1. Unora 1879 ustanovil jsem se na těchto poznalostech a mravích úmyslech a snahách.

1. Uznávám, že všechno co jest, tváří se, roste, žije a myslí čini Jedno Tělo a že jednokaždé jest údem tohoto Těla.

2. Toto údství a náležité chování se úda k udu v té Velebné Jednotě již jmenujeme Vesmír sluje Vesměrnost.

3. Vesměrnost jest základ a jádro Pravdy a Dobra a Ukázanosti. Věda jest Jednota vesmírných poznalostí. Činnost jest statečnost vesměrného jednání. Dobro jest ukaz obecnomyšlnosti. Lada jest ukázanost vesměrná.

4. Každý jest povinen býti účinným údem obce.

5. Obec jest Velké Pobratimstvo a Posestrymstvo. Všichni dospělí muži jsou Pobratimi a ženy Posestrymy.

6. Všichni údové jsou neb byli manželé.

7. Smilník nefestný bývá vypovězen od poroty pěti bratrův a šesti sester.

8. Děti jsou společné v společném ústavě vychováváné.

9. (Slovo nečitelné) jest ústav rodiček, pak uslav chův — pak malé školky — atd.

¹⁾ III. Jedn. Svob. I. 1872, čís. 11. — Velmi zajímavý jest i seznam prací Klácelových, jež jako poslední súčlování životní své činnosti starý filosof náš sepsal den před smrtí; jest ovšem neúplný.

10. Obec jest rozříděna takto:

1. Hospodáři — Dobylkáři — Rolníci — Lovci — Rybaři — Živitelé — Potravníci — Horníci.

2. Průmyslníci — řemeslníci.

3. Řečníci — Učitelové.

4. Pořadníci.

5. Sněmovníci — Zákoníci.

6. Vykánávatelé Obecní vůle.

7. Obranci.

8. Vědci a umělci.

11. Pohlaví nečiní v právech žádný rozdíl, jen při službách hledí se na schopnost a slušnost.

12. O právech a povinnostech se nemluví nybrž o schopnosti a ochotě.

13. Každý má dle své schopnosti vykázanou živnost — tovarnu, dílnu, školu (přetrženo) — hospodu — prádelnu atd.

14. Manželé mají svůj byt — tři světnice — ale nováří — neperou atd. doma.

15. Peníze nemáme ale směnky — poukázky pro vzájemnost.

16. Dědičné právo není žádné.

17. Ale osobní vlastnictví jest — můžeme každý na své vykázané živnosti vydělávati a užívati — ale musí všechno světeně v dobrém pořádku udržovati.

18. Jak zemře držitel, nastoupí hned jeho tovaryš napřed mu přidáný. Každý mistr má svého tovaryše.

19. Manželství se ukázale uvádí a rozvádí. Obec o tom nemusí vědět. Nesváry nemohou býti žádné. Nesvorné povahy člověk se vypovídá. (Připsáno tužkou později; Po pňileté zkoušce a 3 napom.)

20. Na každou osobu budiž čítáno 10 akrů — pozemků — aby každý rolník měl 60 akrů pod svou péčí — též zahrádky 20 akrů.

21. Ceny za všechno ustanovuje Porota.

22. Daně též ustanovuje Porota.

23. Kostel není žádný, ale školy, knihovny — musea — divadla — sokolista a p.

24. Neděle se světi veskrz — ale přednáškami — provozáním hudebním — tancem — hrami slušnými — procházením přírodovědeckým — a p.

25. Jiné svátky nebudtež, leč by Obec chtěla něco zvláště ctili.

26. Pochodům vojenským, šermování a střelení se učí každý — ale žádná válka ani souboj ani rvačka se netrpí.

27. Když jest 5000 útlů v Obci — zakládá se jiná — neb dle uznání — dostatečnosti.

28. Strídmost jest ctnost obecná, ale netrpí se ta hanba zvláštního závazku temperenclárského.

29. Svobodomyslnost a Obecnomyšlnost nesmí býti podřívána ani slušnost — Podrývač se vypovi — Jináč jest svoboda tisku — slova — oděvu — Pilnost, bedlivost, Svornost — Lado-počestnost — Pravdosmělost a Věrnost pobratimu a Posestrym jsou hlavní ctnosti. Lež — pokrytství — různivost jsou neřesti, jenž se vypovídají.

30. Přísaha není žádná, při ničem.

31. Všichni si tykají a jsou ve všem rovni.

32. Nejmenují se po žádné škole — po žádné církvi ani socialisté ani komunisté, ale osvojení Obecnomyšlnici.

33. Každý rok na 25. prosince bude valné shromáždění a podá se zpráva o pokroku obce.

34. Každého 1. dne měsíce přijímají se novi údy obce.

35. Pro rozepře ustanovují se poroty.

36. Každou neděli a v obecné dni přednáší se od nějakého Vědce as půl hodiny o mravnosti a o slušnosti.

37. V obci dobrotivost rozumí (!) ale Svojanovci — (Svojanov jmenují takové Obce) jsou. všudy a všem ochotní posloužit a jest i v Obci hospoda pro hosti.

38. Skromnomyslný sebecit jest znak Svojanů.

39. Svojan rád poslouchá a poučuje se, ale záhlou hůdku nevede — ale vědeckou rozmluvu.

40. Svojan rád poučuje, když vidí otevřený Rozum, ale mlčí, kde vidí zarytost.

41. Lichva jest na Svojanově nečestná ale i nemožná. Peníze mají jen pořadníci za prodaje výrobků — i prodáváči, obchodníci prodávající přes hranice, mezi Svojanovci jsou jen směnky — výkazy a odkazy.

42. Kdyžby měl v času vojny někdo postaven býti — možná-li ať se zakoupí náhradník.

43. Všichni se učí hudbě — to pro to, aby vždy měli před sebou obraz — Vesměrností, jenž jest v Růžnu Shoda.

44. Každou sobotu jest hudební a divadelní provozování.

45. Děti mají svá divadla — své hudby, své sokolování a cvičení v způsobilosti — hrubost, nemotornost, chrapounství jest největší nezpůsobilost.

46. Spropitné — odměna za laskavou službu považuje se za hanebné

47. Ctěná žádost slušný mrav se chváli, ale závist a zarlivost od dětinství se považuje za špatnost a neřest.

48. Hrdosť rušící rovnost se vypovídá.

49. Těmto pravidlům se učí na zpaměť — jmenovitě dětem se často vykládají a děti na veřejných zkouškách za dobré jim rozumění zvláště pěkné ozdoby dostávají.

50. Toto padesatero poradení má pomoci ukázati, že jest možno mravnější způsob života zavést, než jest posavadní.

Ladimír Klácel,
prostředník Jednoty Svobodomyslných.“

Sem pojata též Vesměrná. Byla složena Klácelem jako hymna svobodomyslných Čechův na Haydnův nápěv hymny rakouské a několikrát v Americe otiskována. U nás je dosud neznáma; i dovolil jsem si ji zde jako jedinou aspoň ukázkou básnické činnosti Klácelovy na půdě americké otisknouti; nikoli snad že by byla nejlepší, ale pro význam, který ji Klácel ve své obci určil, ale jehož nikdy nedosáhla, protože byla, jak z pozdějších otisků patrno, prostým členům sdružení svobodomyslných Čechů — nesrozumitelná.

Vesměrná.

Olře! samosobný Pane!
Jenž se v světy rozlíváš,
Tvoje síla ve všem stane,
Však Ty nikde nedlíváš.
Slovo Tvé po nebi vane,
V každé hvězdě stánek má,
Ale nejskvělejší rozplane
V duchu, v němž se myslívá.

Necitelný tvor bylosti
Oslavuje zákon Tvůj,
Palma, růže svou žilostí
Chváli vyšší stupeň svůj.
Ústřednější rozvilostí
Zákon Tvůj se živa tkne,
Zřetelnější již čilostí
Zvíře k Tobě, sobě lne.

Vědomí však Tvi tvorové,
 Jichž jsi mysl rozpoutal,
 Jimž jsi v zahradě duchové
 Plod stromu poznání dal,
 Ti se ještě nemotorně
 Na svobodě potáčí,
 Místo sázet stromy svorně
 Mnohé v ráji pokácí.

Mnohdy člověk vztýčil týmě
 Věrných k dílu povolal,
 Mnohé spasilné sítě
 Krví zhnoujiv zaoral.
 Však nečestí kalné bdy
 Ať zpozdílci si přetlou;
 Kým nás svorně z této lfydy
 Skvělí skutkové vyvrou.

87. Různé drobnosti. Sem zařazen zbytek drobných článkův a neurčených listů z delších prací. Kusů různých 239.

Korrespondence Klácelova slibovala hojnou kořist na poznání literárních a vůbec národních poměrů ve staré vlasti, kde Klácel po celou řadu let udržoval čilé písemné spojení s I. J. Hanušem, J. Helceletem, Al. V. Šemberou a j.: zvláště však s B. Němcovou. O dopisování s ní Klácel oznamuje Šemberovi dne 21. listopadu 1850: „Dopisy naše vždy stávaly se vroucnější, t. j. takové, jak snad budou kdys vůbec v člověčenstvu. My spolu to poesii ze světa uprchlou tajně si přilákali....“

Ale tím trpěl bylo zklamání, když vše prohlédnuto. Klácel patrně veškeru korespondenci ze staré vlasti zničil. Aspoň zde jest pouze 24 dopisů, jež jsem uspořádal a očísloval podle pořadí časového. Skoro vesměs jsou z Ameriky a týkají se vydávání Hlasu. Z těch nejzajímavější je rýmovaný dopis J. Volýpky: Stará upomínka, kterou pisatel vítá Klácela do Ameriky dne 6. června 1870. Z Evropy jest jen pět dopisův. Č. 1. Příloha s Šemberovými korekturami básně Lahe: dopisu samého není. Č. 2. Velmi důležitý dopis Al. V. Šembery ze dne 6. června 1869, srážející Klácela (na podnět P. Bilky) s cesty do Ameriky. Vše to, před čím věrný a opatrný přítel Klácela varoval, se do poslední písmenky vyplnilo. Snad proto si Klácel tento dopis tak pečlivě uschoval. Č. 18. Dopis M. Mikšička ze dne 26. května 1879 o věcech brněnských a minulosti Klácelové. Č. 19. Dopis Marie (Mikšičkové?) z Rájce ze dne 7. dubna 1880, jimž oznamuje nastoupení dráhy učitelské, a 23. nedatovaný dopis z Olomouce, určený pro noviny a obsahující zprávu o plagiátě básníka F. M. Vrány a o liter. poměrech brněnských (neúplný).

Z nich 1., 2. a 18. budou otištěny v korespondenci mo-
 ských buditelův.

Kromě toho je zde ještě 6 konceptů (I.—VI.) Klácelových listů (z nich dva anglické), kde jsou také některé drobné příspěvky k životopisu Klácelovu. Celkem kusů (listků) 36.

Veškerá tato rukopisná pozůstalost uložena jest v museu Náprstkově nyní v pěti krabicích, kdež jest 3541 kusů (listků) a 10 vázaných (brožovaných) rukopisných svazkův. Signování její bude vykonáno dodatečně.

D.

Knihovna Klácelova byla zajisté kdysi mnohem hojnější. Za trpkých chvil nedostatku v Americe Klácel jistě leckteré, vzácné věci odprodal.¹⁾ Po tak dlouhých letech potulných vrátilo se z ní do staré vlasti ještě na podiv dosti svazkův. Pozůstalost po Klácelovi a zatím pohromadě jest uloženo 318 spisů ve 458 svazcích (sešitech), opět ještě nezařazených mezi odbory knihovny Náprstkovy, tedy zatím neznačených. Nejvíce je knih z oboru přírodních věd, jichž Klácel k činnosti žurnalistické také nejvíce potřeboval.

Filosofické a pod. spisy jsou mezi nimi tyto:

Bachmann C. Fr., System der Logik 1828. Buch der Religion 1850. Büchner, Die Stellung des Menschen in der Natur 1869. Savius C., Grundzüge einer neuen u. wissenschaftlich begründeten Cranioscopie 1841. Cassagnac, Ad. Granier, Geschichte der arbeitenden u. der bürgerlichen Classen 1836. Cousin V. Über französ. u. deut. Philosophie 1834. Dombay Fr., Popular-Philosophie der Araber, Perser u. Türken 1795. Drayton H., How to Study Phrenology 1880. Eichhoff-Kaltschmidt, Vergleichung der Sprachen von Europa und Indien 1845. Erdmann J., Grundriss der Logik u. Metaphysik 1848. Falkmann Ch. Stylistik 1835. Feuerbach Fr., Die Kirche der Zukunft. Feuerbach L., Kritik des Anti-Hegels 1844. Frantz-Hillert, Hegels Philosophie in wörtlichen Auszügen 1843. Hanuš I. J., Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného 1852. Hegels Werke. Vollst. Ausgabe. Berlin 1835. Jahn J., Biblische Ar-

¹⁾ V čís. 13. VII. r. Hl. J. Sv. 1879 nabízl na prodej Josefa Flavia z r. 1463.

chäologie 1800. Kaltschmidt, Vollständ. stamm- u. sinnverwandschaftliches Wörterbuch der deut. Sprache 1851. Kant I., D Metaphysik der Sitten 1803. Lessing, Fragmente des Wolfenbüttelschen Ungenannten 1784. Masquerier, Sociology 1877. Mesmer Fr. — Wolfart, Mesmerismus 1814. Noack L., Propädeutik der Philosophie 1854. Oppenheim H., Philosophie des Rechts. Paul J., Vorschule der Aesthetik 1815. Proudhons Ausgewählte Schriften 1850. Rembold L., Psychologia in usum Praelectionum 1817. Rosenkranz K., Aesthetik des Hässlichen 1853. Das Centrum der Speculation 1849. Die Naturreligion 1831. Kritische Erläuterungen des Hegelschen Systems 1840. Psychologie 1843. Reden u. Abhandlungen, Zur Philosophie n. Literatur 1839. System der Wissenschaft 1850. Über Schelling u. Hegel 1843. Wissenschaft der logischen Idee 1858. Ruge A., Die Akademie 1848. Neue Vorschule der Aesthetik 1837. Schellings Erste Vorlesung in Berlin 1841. Scherr J., Allgem. Geschichte d. Literatur. Schmid E., Wörterbuch zum leichtern Gebrauch der Kantischen Schriften 1795. Schola Salernitana 1722. Schwegler A., Geschichte der Philosophie. Sigwart H., Der Spinozismus 1839. Spittler L., Grundriss der Geschichte der christl. Kirche 1782. Strauss Dav., Das Leben Jesu 1837. Stunden der Andacht zur Beförderung wahren Christenthums 1832. Vogt C., Vorlesungen über den Menschen 1863. Weisse Chr., System der Aesthetik als Wissenschaft von der Idee der Schönheit 1830. Pozdějších amerických knih různých svobodných myslitelův a pod. tuto neuvádím.

Celkem z přehledu toho patrno, že mnohá díla z rukopisné pozůstalosti Klácelovy mají značnou cenu literárně historickou, osvětluje až do podrobností tvorbu spisovatele jistě nevšedního, ať se naň díváme jako na buditele, básníka a filosofo se stanoviska Čechův evropských nebo jako na průkopníka české práce literární ve Spojených Státech Amerických. Při různém stanovisku náboženském bude ovšem soud o této činnosti Klácelové diametrálně různý, ale nesporná zůstává pro všechny objektivní posuzovatele zásluha činnosti jeho buditelské a neúnavné jeho, mnohostranné práce, jejímž oddaným služebníkem zůstal až do smrti Svědectvím této pile a horlivosti jest i naše pozůstalost.

Lépe nežli velikému Šafaříkovi, který v přílišné skromnosti sebe obracel nápis humanisty Jách. Cameraria, lze nápisu tohoto i k charakteristice životní práce Mal. Fr. Klácela. Zní takto:

*„Cogitavi multa, tentavi aliqua, feci paucula,
Inchoata sunt relicta generis omnis plurima,
Olium neque suppelit, nec tanta vis fuit ingenii,
Ut liceret instituta corrigendo absolvere,
Aut caput quasi corpori informato adhuc imponere.“*